

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİN
VE ARKADAŞ GRUPLARININ İNCELENMESİ**

**Şeyma TOZLU
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul – 2014

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİN
VE ARKADAŞ GRUPLARININ İNCELENMESİ**

**Şeyma TOZLU
(Yüksek Lisans Tezi)**

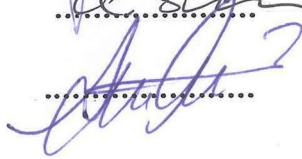
**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Seval ERDEN**

İstanbul - 2014

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2014**

ONAY

Şeyma Tozlu tarafından hazırlanan ..Üniversite Öğrencilerinin Arkadaşlık
İlişkilerinin ve Arkadaş Gruplarının İncelenmesi... konulu bu
çalışma, 4 Haziran 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından
başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Yrd. Doç. Dr. Seval ERDEN
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Ali DELİCE

ÖZGEÇMİŞ

- 2005 Özel Yıldırım Lisesi'nden mezun olma
- 2010 Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü'nden mezun olma
- 2010 ASFA Eğitim Kurumları'nda psikolojik danışman ve rehber öğretmenlik
- 2012 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş
- 2012 Sultanbeyli Mecidiye Mahallesi İmam Hatip Orta Okulu'nda psikolojik danışman ve rehber öğretmenlik
- 2013 Sultanbeyli Gediktaş Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlik
- 2014 Üsküdar Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlik

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Üsküdar Anadolu İmam Hatip Lisesi

E-posta: seymatozlu@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin ve arkadaş gruplarının derinlemesine incelenerek onların gözlerinden bu kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Ergenlikle birlikte ailesinden yavaş yavaş uzaklaşıp yeni yakın ilişkiler kuran birey için arkadaşlık ilişkileri bu yakın ilişkilerin başında gelmektedir. Arkadaşların, ergenin gelişimindeki yeri ve etkisi toplumumuzda “Bana arkadaşımı söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözü ile ifade edilmektedir.

Kişinin farklı gelişimsel dönemlerinde, arkadaşın ve arkadaş gruplarının sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimine etkisi olduğu pek çok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Ülkemizde de ergenler ile yapılan çalışmalar arasında arkadaşlık ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar mevcuttur ancak son yıllarda üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerine yönelik yapılan ayrıntılı bir çalışma olmadığı dikkat çekmiştir. Değişimde hızın hüküm sürdüğü günümüzde, yeni nesil gençlerin arkadaşlık ilişkilerini anlamlandırma biçimleri ve arkadaş gruplarıyla deneyimleri de önceki zamanlara kıyasla süratle değişim göstermektedir. Bu noktadan hareketle, gençleri daha iyi anlamının, arkadaşlıklarını anlamaktan geçtiği düşünölmüş ve bunun da nitel araştırma yöntemleri ile ele alınmasının uygun olacağı fikriyle bu araştırma yapılmıştır.

Araştırma süresince, verilerin toplanmasından analiz edilmesine kadar pek çok kısımda çok değerli kişilerin katkıları bulunmaktadır. Öncelikle, tezimin her aşamasında bana destek olan, sevgi ve ilgiyle bilgilerini paylaşıp yol gösteren, güvenini her daim hissettiğim pek kıymetli hocam ve tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Seval ERDEN’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Değerli fikirleriyle beni yönlendiren sayın Doç. Dr. Ali Delice’ya ve Doç. Dr. Nevra Ergin Seggie’ye desteklerinden ötürü teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Hem akademik hem duygusal desteğini her daim hissettiğim beni rahatlatan değerli dostum Esra Demirkoparan’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Süreç boyunca yanımda olan kadim dostum Esra Akbulut’a ve diğer tüm arkadaşlarıma ve anlayışlı tutumları için okul idarecilerime çok teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde “iyi ki varlar...” dediğim biricik aileme, ilgisiyle ve desteğiyle bu süreçle baş etmemde rol oynayan annem Türkan Tozlu’ya, babam İbrahim Tozlu’ya ve kardeşim Feyza Tozlu’ya teşekkür borç bilirim.

Son olarak, bu sürecin tamamında maddi manevi yanımda olan, bunaldığım her anda her türlü desteğiyle orada olan, pek kıymetli hayat arkadaşım, eşim Serhan Güldal’a çok teşekkür ederim...

Şeyma TOZLU
İstanbul, 2014

ÖZET

Üniversite Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkilerinin Ve Arkadaş Gruplarının İncelenmesi

Arkadaşlık ilişkileri bireyin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkilemektedir. Özellikle ergenlik döneminde, arkadaşların kişinin hayatındaki yeri ve önemi artmaktadır. Türkiye’de, üniversite eğitiminin ilk yıllarına denk gelen 18-20 yaş aralığı aynı zamanda “geç ergenlik” olarak isimlendirilen ergenliğin son dönemine rastlamaktadır. Bu araştırmada da, üniversite öğrencisi olan 18-20 yaş arası geç ergenlik dönemindeki bireylerin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaş gruplarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik modele uygun olarak düzenlenmiştir. Çalışmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: Üniversite öğrencileri arkadaş/arkadaşlığı nasıl algılamaktadır? Üniversite öğrencilerinin arkadaş grupları kendilerini nasıl etkilemektedir? Üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla neler hakkında konuşmaktadır? Üniversite öğrencileri, arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını nasıl değerlendirmektedir? Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı nasıldır? Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri nelerdir?

Araştırmada “amaçlı örnekleme” yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında İstanbul’daki üniversitelerin lisans bölümlerinde öğrenim gören 18-20 yaş arası toplam 14 kadın 4 erkek üniversite öğrencisinden oluşmaktadır.

Araştırmada, veri toplama amacıyla, amaçlara uygun şekilde hazırlanmış olan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan “Görüşme Formu” ve katılımcıların demografik bilgilerinin edinilmesi için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Derinlemesine yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ardından deşifre ile yazıya dökülmüştür. Toplanan verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, arkadaşlık kavramı arkadaşlığın işlevi, arkadaşın niteliği ve arkadaşlığın oluşum süreci olmak üzere üç temadan oluşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkileri sosyal, duygusal ve akademik etkiler olmak üzere üç tema olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla konuştukları konular kişisel ve sosyal konular olmak üzere iki tema altında sınıflandırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla yaptıkları boş zaman etkinlikleri sosyal, fiziksel, sanatsal ve akademik etkinlikler temalarından oluşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı, grup-içi iletişim örüntüleri, liderlik ve grup normları ana temaları altında ele alınmıştır. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri olarak ilgi, değer ve davranış temaları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, arkadaşlık, arkadaş grupları, fenomenolojik çalışma.

ABSTRACT

A Study About Friendship Relations and Friend Groups of Univesity Students

Friendship relations have an impact on social, emotional and cognitive development of individuals. Particularly, during adolescence, friends gain more importance in one's life. In Turkey, first years of university education coincide with late adolescence period at ages between 18 to 20. In this study, the purpose is to examine friendship relations and friend groups of university students who are late adolescents at age 18 to 20. In the research, phenomenological design which is one of the qualitative research methods was applied. In the study, following questions were explored: How do the university students percieve friends/friendship? How does the clique have an influence on the university students? What are the university students and their clique talking about? How do the university students and their clique's spend leisure time? How is the structure of the university students' clique? In what ways, the university students are similiar with their clique?

In the study, "criterion sampling", which is one of the purposeful sampling methods, was used. The study group consists of 14 women and 4 men university students who are between the ages of 18-20 and undergraduate students in İstanbul during 2013-2014 educational years.

Data were collected through "Interview Form" consisting of open-ended questions which were prepared by the researcher according to the aims of the research and "Personal Information Form" which were also prepared to obtain demographic information of participants.

Gathered data during indeep interviews were recorded onto a voice recorder and then reduce to writing. Data were analyzed by using content analysis technique.

According to the findings of the research, the concept of friendship consists of three themes which are functions of friendship, quality of friends and

friendship process. Social, emotional and academic effects are determined as the influences of cliques on the university students. The issues of the university students talking with their cliques are classified as personal and social topics. The leisure time activities of the university students with their cliques composes of social, physical, artistic and academic activities. The sturcture of the university students' clique consists of in-group communication patterns, leadership and group norms themes. Finally, university students are similiar with their cliques in terms of their interests, values and behaviors.

Key Words: University students, friendship, clique, phenomenological study.

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	I
ÖZGEÇMİŞ.....	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ	XII
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Amaç	4
1.3.Önem	4
1.4.Sınırlılıklar	6
1.5.Sayıtlılar	6
1.6.Tanımlar	6
BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR/ ALANYAZIN	8
2.1.Ergenlik.	8
2.1.1. Ergenlik Döneminde İlgiler	10
2.2.Ergenliğin Kuramsal Temelleri	11
2.3.Ergenlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri	16
2.4.Ergenlik Döneminde Arkadaş/Akran Grupları	21
2.4.1.Ergenlikte Arkadaş/Akran Grubu Çeşitleri	22
2.4.1.1.Küçük Arkadaş Grubu (Klik)	24
2.4.1.2.Büyük Arkadaş Grubu (Crowd)	24
2.4.2.Grup Yapısı	24
2.4.3.Bir Gruba Dâhil Olma	25

2.4.4.Ergen Üzerinde Grubun Etkileri	27
BÖLÜM III: YÖNTEM	30
3.1.Araştırmanın Modeli.....	30
3.2.Çalışma Grubu.....	31
3.3.Verilerin Toplanması Araçları.....	34
3.3.1.Görüşme Formu	34
3.3.2.Kişisel Bilgi Formu	36
3.4.Verilerin Toplanması.....	36
3.5.Verilerin Çözümlemesi	37
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM.....	39
BÖLÜM V: SONUÇ.....	63
5.1.Yargı ve Tartışma	63
5.1.1.Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş/Arkadaşlık Algısı.....	63
5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş/Akran Grupları	68
5.1.2.1. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarının Kendileri Üzerindeki Etkileri	69
5.1.2.2. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Konuştukları Konular	71
5.1.2.3. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Yaptıkları Boş Zaman Etkinlikleri.....	72
5.1.2.4. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarının Yapısı	75
5.1.2.5. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Benzer Yönleri	80
5.2.Öneriler	81
5.2.1.Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	81
5.2.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler	82
KAYNAKLAR	83
EKLER.....	91

Ek-1: Görüşme Formu	91
Ek-2: Kişisel Bilgi Formu	94

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	34
Tablo 4.1. Üniversite Öğrencilerinin İfadelerinin Kodlanması Sonucu Oluşan Kategoriler, Alt Kategoriler ve Frekans Değerleri.....	60

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem

Ergenlik dönemi, kişinin çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım adım ilerlediği, bu sırada da pek çok fiziksel, biyolojik, duygusal, zihinsel, sosyal ve ruhsal değişimle karşılaştığı bir süreçtir. Fiziksel olarak hızla büyüyen ve hormonlarının etkisi altında kalarak tatmadığı duyguları ilk kez deneyimleyen ergen artık somut düşünceden soyut düşünemilmeye doğru da yelken açmıştır. Kendindeki tüm bu değişimlere ayak uydurmaya çalışırken kendisi gibi olan akranları ile sosyalleşmesi artık eskiden olduğundan daha farklıdır. Ergen kişi, aile bireylerinden ziyade kendisiyle aynı şeyleri deneyimleyen yaşlılarıyla birlikte olmayı tercih eder hale gelmektedir. Her yaştan birey için farklı yere ve öneme sahip olan arkadaşlık ilişkileri, ergenlik döneminin en önemli konularından biridir (Bayhan &İştan, 2010).

Sosyal bir varlık olan insan çevresiyle etkileşim halindedir ve ilk ilişkilerini aile bireyleri ile kurarak kişi ilerleyen yaşlarda toplum içinde kendine farklı etkileşimler sağladığı ilişkiler kurar. Bu ilişkiler üzerinden hayatı deneyimlerken kendi gelişimine de katkıda bulunur. Arkadaşlık, kişilerarası ilişkiler içinde, insan yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır (Gündoğdu, 2003).

Arkadaşlık ilişkilerinin yoğun önem kazandığı ergenlik dönemine Erikson'un psiko-sosyal kişilik kuramında özellikle önem verilmektedir. Buna göre, ergenlik döneminde kişi, sadece arkadaşlarla yapılacak yeni özdeşimlerle çözülebilecek bir bunalımla karşı karşıya kalır. Sadece ergenlik döneminde, genç bugüne kadar ne yaptığının ve ne olduğunun farkına varmakta ve bundan sonraki hayatının kaderini tayin edebilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998). Sullivan'a göre arkadaşlık tanımı 9 ile 12 yaş arasında daha önemli ve gerçek bir hale dönüşürken bu yaşlarda hayatta en çok samimiyet ve kabul edilebilirliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu da ancak gerçek bir akran grubu sağlayabilir çünkü arkadaşlıkta ortaklar ihtiyaçları karşılama ve yardımcı olma konusunda birbirini destekler.

Ergenlik döneminin temel görevlerinden biri kimlik gelişimidir ki, ergenler bu dönemde hem aile ortamında hem de akran grubu içinde kim olduklarını tanımlamalarına yardımcı olacak yeni roller deneyimler. Bu süreçte, kendi kimliklerini keşfetmek için çocukluklarındakinden daha farklı kompozisyonda olan akran gruplarını kullanırlar.

Akranların, ergenlikteki gelişimi nasıl etkilediğini anlamak için gencin hangi akran grubunun bir parçası olduğunu bilmek önemlidir. Akranlar, ergenler için arkadaşlık, sosyal ve duygusal destek, yakınlık sağlama gibi birçok olumlu işleve hizmet ederken, saldırganlık, risk alma, madde kullanma ve suça yönelme gibi olumsuz sosyal davranışlara da neden olabilmektedirler (Uludağlı & Sayıl, 2009; Bayhan & Işıtan, 2010). Öte yandan, tavsiyede bulunma, birlikte olma, davranış modeli oluşturma, destek ve geri bildirim sunma, kişisel özellik ve beceri konularında bilgi kaynağı olma bakımından ergenler, akranlarına büyük önem verirken gündelik olaylarda, modada, serbest zaman etkinliklerinde de arkadaş ve akranlar ebeveynlerden daha etkili görünmektedir. Arkadaş ve akran kültürüne, norm ve değerlerine, uyum motivasyonu, erken ergenlik döneminde artar, orta ve geç ergenlik dönemine doğru ise düşer (Demir, Baran & Ulusoy, 2005). Ancak Berndt ve Murphy (2003), orta ergenlikte arkadaşların etkisinin en üst seviyeye ulaştığı hipotezini mit olarak ifade ederken arkadaşların etkisinin büyüklüğünün yaşla tutarlı değişim gösterdiğinin henüz bulunmadığını ileri sürerken, bu amaçla yapılacak boylamsal çalışmaların gerekli olduğunu belirtmektedir.

Bireylerin fizyolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için var olan gruplar çok çeşitlidirler. Aile, okul çevresi, ekonomik ortaklıklar, spor kulüpleri, siyasi partilerin gençlik kolları, dini topluluklar birer toplumsal gruptur. Bunların dışında bireylerin oluşturduğu amaçları farklı gruplar da vardır. Gençler gruplara, yetişme şekilleri, aile baskısı, arkadaş çevreleri, kendilerini kanıtlama çabaları, kendi istekleri, ilgi ve yetenekleri gibi çeşitli nedenlerle bu gruplara dahil olabilirler.

Gelişimsel rehberlik, bireyin sürekli gelişim halinde olduğunu vurgularken bir gelişim basamağını başarıyla gerçekleştiren kişinin, daha sonraki gelişim basamaklarındaki gelişim görevlerini de başarabileceği gerçeğine dayanmaktadır. Gelişimsel anlayışı benimseyen uzmanlara göre, her birey, yaşamı boyunca bir dizi sosyal beklentiyi karşılama, döneme özgü davranış kalıplarını gösterme, yani gelişim görevlerini başarıyla yerine getirme durumundadır. Rehberliğin işlevi, bu gelişimi sağlayacak

ortamı oluşturmak ve öğrencinin gelişim görevlerini başarmasına yardımcı olmaktır. Eğitim sürecinde rehberliğin görevi, öğrencilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanarak, gelişimlerini uygun şekilde sürdürmelerini ve giderek kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmektir (Yeşilyaprak, 2013). Havighurst (1972) tarafından “Gelişim Görevleri” olarak adlandırılan, her gelişim döneminde, o yaş dilimlerinde karşılanması beklenen döneme özgü ihtiyaçlar vardır. Öğretmenlerin, eğitim süreci boyunca çocukların ve gençlerin içinde buldukları döneme özgü gelişim görevlerini bilerek, rehberlik hizmetlerinde dikkate almaları gereklidir. Ortaöğretimden sonra yükseköğretime devam eden gençler için bu süreç 18-19 yaşında başlar. Bu görevler arasında kendi değer ve tercihlerine uygun sosyal gruplarda yer almak da bulunmaktadır (Akt. Yeşilyaprak, 2013).

Son zamanlarda yetişkinlerin ve özellikle öğretmenlerin en çok kullandığı cümlelerin içeriği yeni nesil gençleri anlamakta güçlük çektikleri, iletişim kuramadıkları, çatışma yaşadıkları üzerine olduğu göz önünde bulundurulduğunda nesil farkının çatışmaya dönüşmemesi için nesillerin birbirini anlaması önemlidir. Var olan anlaşılama problemi yetişkinlerin gençleri anlama çabaları ile azalacak ve birlikte yaşamak daha kolay olacaktır. “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözümüzün de ifade ettiği gibi, gençleri tanımak arkadaşlarını tanımaktan geçmektedir.

Çocukluk döneminden itibaren yetişkinliğe değin arkadaşlık ve akran ilişkilerinin bireylerin sosyal, fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerine etkisi hakkında yapılan pek çok araştırma mevcuttur (Berndt, 1982; Bukowski, Hoza,& Boivin,1994; Demir, Baran, & Ulusoy,2005; Barry& Wentzel, 2006; Buote, Pancer, Pratt, Adams, Birnie-Lefcovitch, Polivy& Wintre, 2007; Bayhan& Işıtan, 2010). Bu araştırmalar daha çok ergenliğin ilk ve orta dönemini incelemektedir. Ergenliğin son dönemindeki arkadaşlık ilişkilerini ve akran gruplarını inceleyen derinlemesine bir araştırma ile gençlerin dünyasının daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, vaktinin büyük kısmını okulda geçiren genç, aynı zamanda bütün gününü akranlarıyla okul ortamında geçirmektedir. Modern zamanda anne-babanın çalışıyor olması da gencin çocukluktan itibaren okul sonrası vaktini de akranlarıyla geçirmesi sonucunu doğurmaktadır. Gençler, akrabaları ve ebeveynleri dışında kendilerinden yaşça daha küçük ya da büyük kimselerle görüşmemektedirler çünkü eğitim sistemi,

okul sonrası etkinlikleri, dershaneler hep yaş odaklıdır. Dolayısıyla, günümüz toplumunda akran grupları ergenlerin vakitlerini geçirdikleri en önemli ortamdır. Gençleri daha iyi anlamak, onlarla daha iyi iletişim kurmak, arkadaşlıklarını anlamaktan geçmektedir. Bu araştırma ile 18-20 yaş arasındaki üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının incelenerek davranış, yapı ve değerlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, arkadaş gruplarının özellikleri (nitelikleri), arkadaşların birbirleri üzerindeki etkileri ve arkadaş gruplarının değer, yapı ve işlevleri üzerinde çalışılacaktır. Araştırmanın problem sorusu “Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaş gruplarının ilişkileri nasıldır?” şeklinde ifade edilebilir.

1.2.Amaç

Bu araştırmada genel olarak, üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin ve akran gruplarının fenomenolojik türde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda, araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencileri arkadaş/arkadaşlığı nasıl algılamaktadır?
2. Üniversite öğrencilerinin arkadaş grupları kendilerini nasıl etkilemektedir?
3. Üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla neler hakkında konuşmaktadır?
4. Üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını nasıl değerlendirmektedir?
5. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı nasıldır?
6. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri nelerdir?

1.3. Önem

Bireyin kimlik gelişimi ile anılan ergenlik döneminde, arkadaşlarının ve akran grubunun onun hayatındaki rolü ve etkisi göz önünde bulundurulduğunda, gencin vaktinin çoğunu birlikte geçirmeyi tercih ettiği akran ortamının anlaşılmaya çalışılması, doğrudan gençleri anlamakta oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde ergen, arkadaşları ile kimliğini inşa ederken bir yandan da bu kimliği yansıtabileceği gruplarla ilişki içine girmektedir. Grupların, kişilerin tutum, değer, davranışları üzerindeki etkisi üzerine yapılan araştırmalar sosyal psikolojinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Öte yandan, Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerine göre Türkiye nüfusunun %16,6'sı 15-24 yaş arası gençlerden oluşmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye oldukça genç nüfusa sahip bir ülkedir. 2011 yılı TUIK verilerine göre anne ve babalar, 13-25 yaş grubundaki çocukları ile %33,7'lik bir yüzde ile en çok arkadaş seçiminde problem yaşamaktadırlar. Gençlerin ise %22,7'i arkadaş seçiminde ailesiyle arasında problem yaşamaktadır. Görülmektedir ki genç nüfusun yoğun olduğu ülkemizde aileler, arkadaşlık ilişkilerini oldukça önemsemektedir (www.tuik.gov.tr)

Gelişen teknoloji ile birlikte nesiller arası boşluğun yıldan yıla artması, bir neslin kendinden hemen sonra gelen nesli anlamasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple, “gençleri anlamak zor” ya da “yeni nesil de bir değişik” gibi yakınmaları sık sık duymaktayız. İşte tam da bu nesildeki gençleri anlamak, onların akranları ile ilişkilerini incelemekten geçmektedir. Onların dünyasına girmek, onlara onların gözünden bakmakla daha mümkün olacaktır.

Akran ilişkilerinin bireyi en çok ilk ve orta ergenlikte etkilediği fikri yaygındır. Ancak bu çalışma ile yetişkinlikten bir önceki dönem olan geç ergenlik dönemindeki bireylerin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaş grupları incelenerek alana katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu araştırma ile gençlerin arkadaşlık ve akran grupları ilişkilerinin onlar için ne ifade ettiği, onların hayatındaki yeri ve etkisi incelenmiş olup elde edilen sonuçlardan, öncelikle gençlerle çalışanların, özellikle eğitimcilerin ve ailelerin, çalıştıkları ve birlikte yaşadıkları bu kitleyi tanıyarak onlara nasıl yaklaşabilecekleri konusunda faydalanabilmeleri umulmaktadır.

Gençlerin akran gruplarıyla nasıl vakit geçirdiği, ne gibi değerlere ve davranışlara sahip olduğu tespit edilerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, belediyeler gibi ilgili kurumlara düzenleyebilecekleri etkinlikler ve destek verilecek alanlar hakkında veri sağlanacağı düşünülmektedir.

Öte yandan araştırmanın çalışma grubu olarak üniversite öğrencilerinin seçilmiş olması sebebiyle, araştırma sonuçlarının, yükseköğretimde gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri arasında yer alan öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi boyutuna katkıda bulunması beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmadan elde edilen bulgular;

1. Konu açısından, arkadaşlık ve akran grubu ilişkileri ile sınırlıdır.
2. Zaman açısından, 2013-2014 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Çalışma grubu açısından, 18-20 yaş arası, İstanbul'daki Boğaziçi, Marmara, Yeditepe, Işık, Maltepe, FSM Vakıf Üniversitesi'nden 18 öğrenci ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmanın temel sayıtları;

1. Katılımcılar, kendileriyle yapılan görüşmelerde sorulan soruları yansız ve içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.6. Tanımlar

Akran: “Aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler” (Gülay, 2009).

Arkadaş: Özel konularını paylaşabildiğin, dürüst, güvenilir, seni yargılamayan, kendini rahatça ifade edebildiğindir (Hruschka & Henrich, 2006).

Arkadaşlık: “Karşılıklı güven, destek, saygı, anlayış ve içtenlik öğeleri içeren duygusal bir ilişkidir” (Yavuzer, 1998, s.148).

Geç ergenlik: 18-21 yaş arasındaki dönemdir (Steinberg, 1999).

Genç: Gelişmesini tamamlamamış olan (Türk Dil Kurumu, 2014).

Grup: Birbirleriyle düzenli bir bağlantıya sahip, duygusal bakımdan birbirlerinin farkında olan, kendilerini grup olarak algılayan bireylerin toplamına “grup” denmektedir (Aksu, 1996).

Küçük grup (klik)¹:Birbirine oldukça bağlı 4 ile 6 gençten oluşan, etkileşim temelli, ergenin birlikte takıldığı, konuştuğu, yakın arkadaşlıklar kurduğu sosyal ortamdır (Boyd & Bee, 2006; Steinberg, 1999).

¹ Araştırmada, üniversite öğrencilerinin akranlarından oluşan küçük arkadaş gruplarının (kliklerinin) incelenmesi amaçlanmaktadır ancak metindeki akıcılığı sağlamak amacıyla “küçük arkadaş grubu” yerine “arkadaş grubu” ifadesi tercih edilmiştir.

BÖLÜM II

ALAN YAZIN/ İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İnsan hayatı, gelişimsel açıdan, çocukluk, ergenlik/gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemi olmak üzere birbirinden farklı fizyolojik ve psikolojik özellikler içeren dört ana döneme ayrılabilir. Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçişte bireyin kimliğinin oluştuğu dönem olması bakımından kişinin hayatında önem bir dönemdir. Ülkemizdeki nüfus yapısının özellikleri ve bu yapının dönüşümü göz önünde bulundurulduğunda ergen nüfusunun yakından tanınması özel bir önem taşımaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2008).

2.1. Ergenlik

Ergenlik terimi (adolescence) Latince “Adolescere” yan, “büyümek” ya da “yetişkinliğe erişmek” sözcüğünden gelir. Ergenlik çocuksu tutum ve davranışların yerini yetişkinlik tutum ve davranışlarının aldığı bir dönemdir (Temel& Aksoy, 2001). Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir “ara dönemdir” (Kulaksızoğlu, 1998). MEB’e göre gençlik “buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ile genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur”. UNESCO’nun tanımına göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan 15-25 yaş arası insandır. Birleşmiş Milletler’e göre ise gençlik çağı 12-25 yaş arasıdır. Görüldüğü gibi, ergenliğin çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır. Araştırmada da, kelimelerin tanımlarına bakıldığında ortak yaş dönemini ifade etmekte olduklarından zaman zaman “ergen” terimi yerine “genç” ve “üniversite öğrencisi” gibi farklı ifadeler birbirlerinin yerine kullanılmıştır.

Genel olarak 10-11 yaşlarında başlayıp 21-22 yaşlarına kadar devam eden ergenlik dönemi, yaşamın yaklaşık 10-11 yılını kapsayan uzun bir dönemdir. Bu sürecin başında çocukluk dönemini tamamlayan birey, sürecin sonunda yetişkinliğe adım atmaktadır (Temel& Aksoy, 2001). Kızlar için 11-13 yaş, erkekler için 13-15 yaşları ergenliğin başı olarak kabul edilirken 14-16 yaş kızlar için, 15-17 yaş ise erkekler için ergenliğin

ortaları olarak düşünülebilir. Ergenliğin ortalarında gençler, başlangıcında görülen hızlı fiziksel ve zihinsel değişimleri kısmen arkada bırakarak meslek seçimi, üniversite sınavları gibi gelecekları ile ilgili önemli kararlar almak durumunda kalırlar. 16-17 yaşlarından sonra ise ergenliğin son dönemleri yaşanır. (Kulaksızoğlu, 1998). Bedensel, zihinsel ve ruhsal pek çok değişiklikle bir arada kalan ergen, dönemi başarı ile tamamlaması için çevresindeki yetişkin ve akranlarının desteğine ihtiyaç duymaktadır (Temel& Aksoy, 2001).

Son yıllarda ergenlik ilk ve son dönem olarak ikiye ayrılarak incelenmeye başlanmıştır. Ergenliğin ilk dönemi, cinsel olgunluğun başlangıç yaşı olan 12-14 yaşlarında başlayıp 17 yaşında bitmekte olup bu dönem davranışların en aşırıya kaçığı, duyguların alt üst olduğu bir çağdır (Temel& Aksoy, 2001). Ergenliğin 17 yaşından başlayıp 21 yaşına kadar süren son dönemini ise diğer dönemden ayıran bazı tutum ve davranışlar vardır. Üniversite yıllarına karşılık gelen bu yıllarda dengelilik artarken genç karşılaştığı sorunları ele alma ve onlarla baş etmede daha uyumludur (Kulaksızoğlu, 1998). Duygusal sakinliğin artması, gerçekçiliğin artması ve olgunluk simgelerine karşı ilgiler de değişen diğer tutum ve davranışlara örnek gösterilebilir. Bu dönemde ergenin problemleri genellikle kişisel çekicilik, aile ya da toplumsal uyum, gelir, eğitim başarısı ve cinsel ilişkiler çevresinde toplanır. Yine bu dönemde genç artık yetişkinliğe girdiğini herkese kabul ettirmek için yetişkinlik sembolleri olan bazı davranışlara başvurur. Bunlar, sigara, içki kullanmak, geç saatlere kadar dışarda olmak, makyaj yapmak gibi davranışlardır (Temel& Aksoy, 2001).

Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol ağtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ergenlik dönemi, bireyin bağımsızlığını, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazanmasıyla son bulmaktadır. Ergenliğin bitişı ile ilgili erişkin kimliğin kazanılması, bağımsızlık kazanılması, çalışmaya başlanıp iş sorumluluğunun alınması gibi çeşitli tanımlamalar bu dönemin bitişini değişken kılmaktadır ancak genellikle 19-21 yaşta sona erdiği söylenilmektedir (Derman, 2008). Yaklaşık 10 yıllık bir süreci içeren ergenlik dönemi, her safhasında farklı özelliklerin yoğun gözlemlendiği birbirini tamamlayan 3 aşamadan oluşmaktadır; 11-14 yaş erken ergenlik, 15-18 yaş orta ergenlik ve 18-21 yaş geç ergenlik dönemidir. Bu durum eğitim sisteminden de gözlemlenebilmektedir. Ortaokul erken ergenlik, lise orta ergenlik ve üniversite ise geç ergenlik dönemlerine denk gelmektedir (Steinberg, 1999).Ergenlik dönemindeki

bireyler fiziksel, hormonal, duygusal, bilişsel açıdan yoğun değişimler yaşarken sosyal olarak da değişmektedir.

Gençliğin başlangıcı ve sonu hakkında ileri sürülen zamanlar göreceli yaş sınırlamalarıdır. Bir gencin yetişkin sınıfta yer alması, yetişkin sorumluluklarını taşıması ve yaşına ait rolleri oynaması onun yetişme koşullarına, zekâsına, çevresindeki bireylerle kurduğu ilişkiye bağlıdır. Bu bakımdan kesin yaş sınırları yerine, yaklaşık zaman dilimleri belirlemek yerinde olur. Toplumumuzda evli olmak, askerliğini yapmış olmak, ekonomik bağımsızlığını kazanmış olmak, bir iş veya meslek sahibi olmak, ebeveyninden ayrı yaşamak, üniversiteden mezun olmak veya seçimlerde oy kullanmak başkaları tarafından “yetişkin bir kişi” gibi algılanmaya yol açan değişikliklerdir. Ergenlik çağının sonu ve genç yetişkinliğin başları olarak kabul edilebilen yaş sınırları 21 yaş civarındadır (Kulaksızoğlu, 1998).

2.1.1. Ergenlik Döneminde İlgiler

Ergenlikteki yaygın ilgiler daha çok ergenin yaşına ve cinsiyetine bağlı olarak değişim göstermektedir. Ergenliğin başlarında toplama, koleksiyon yapma, evcil hayvan besleme, şiir yazma, hatıra defteri tutma, müzik ve spor gibi ilgiler yaygınken ergenliğin orta ve son dönemlerinde kişisel ilgiler, yüzünün ve vücudunun dış görünüşü, saçının biçimi ve giyime olan ilgi dikkat çekmektedir. Macera, okuma ve toplumsal konulara ilgi de ergenliğin ortalarında başlayıp devam etmektedir. Ergenin müziğe ayırdığı zaman ve dinlediği müziğin türü, onun arkadaş grubunun müzik zevkine, yaşına ve müzik ilgisine bağlı olarak değişebilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998).

Büküşoğlu ve Bayturan (2005) ergenlerin boş zaman etkinlikleri üzerine yaptıkları araştırma sonucunda, boş zaman etkinliklerini sanatsal (sinema, edebiyat, tiyatro, müzik, fotoğrafçılık), entellektüel (kitap, konferans, radyo, TV), sosyal (aile, arkadaş, parti, toplantı), pratik (bahçecilik, el sanatları) ve fiziksel (spor, yürüyüş, avcılık, balıkçılık) etkinlikler olarak gruplandırmaktadır. Buna göre Özekes (2011) yaptığı çalışma sonucu ilk ergenlik döneminde fiziksel ve kitap okuma, radyo dinleme, TV izleme gibi entellektüel etkinliklere katılımın fazla olduğunu tespit etmiştir. Ancak, araştırmaya göre ergenliğin son dönemindeki bireyler aile ve arkadaşlarla vakit geçirme, partilere katılma gibi sosyal etkinliklere daha fazla zaman ayırmaktadır. Bu dönemde kızlar değişen fiziksel yapılarına uyum göstermek için kendi vücutlarına ilgi

gösterirken, erkekler daha çok büyük bir fiziksel değişimin yaşandığı, gelişen vücutlarını test etmek amaçlı spor, yürüyüş, avcılık, balıkçılık gibi fiziksel etkinliklere ilgi göstermektedir.

Yaylalı ve arkadaşlarının (2006) üniversite gençliği üzerinde yaptığı araştırmanın sonucu, öğrencilerin en fazla arkadaşlarıyla sohbet ettiği, daha sonra sırasıyla kitap okudukları, internette sörf yaptıkları, kültür sanat ve spor etkinliklerine katıldıklarını ortaya koymuştur.

Sabbağ ve Aksoy(2011)'un üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin %86'sı boş zaman etkinliklerine arkadaşları ile katıldıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin boş zamanlarında yaptıkları etkinlik türlerini de inceleyen çalışmada, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmede müzik ile ilgilenme ve arkadaş ile sohbet/gezme başta yer almaktadır.

2013 yılında Cafağlı ve Okçu'nun Siirt ilinde gençler üzerine yaptığı araştırmaya göre kızların %40'a yakını evde TV izleyerek, üçte birine yakını ise kitap, gazete ve dergi okuyarak boş zamanlarını değerlendirmektedir. Erkeklerin yaklaşık %26'sı evde TV izleyerek, %15'i kitap okuyarak, %13'ü internet kafeye, %11'i kahveye giderek boş zamanlarını değerlendirdikleri söylenebilir.

2.2. Ergenliğin Kuramsal Temelleri

Ergenlik dönemi, Freud'un psikoseksüel gelişim dönemlerinden beşinci ve son dönemi olan genital döneme denk gelmektedir. Genital dönem, cinsel uyanmanın ve cinsel hazzın kaynağının artık aile dışından birinden olduğu dönemdir (Santrock, 1993). Cinsel duyguları yeniden ortaya çıkan gencin bu duygulardan arınması için anne ve babasından duygusal olarak uzaklaşması gerekir. Ailesinden uzaklaşan ergen yeni ilişkilere ihtiyaç duyacaktır ve etrafında ailesi dışında özdeşleşebileceği insanlar aramaya başlayacaktır. Bu arayış sık sık arkadaş değiştirerek, bugün dost olduğu ile yarın kavga ederek devam eder. Freud'a göre bu kararsız ve dengesizlik beklenen bir şeydir çünkü bunlar gencin iç dünyasındaki isyanların ve çelişkilerin dışa vurulmuş işaretleridir (Kulaksızoğlu, 1998).

Erikson'un psiko-sosyal kişilik kuramı ergenlik dönemine özellikle önem vermektedir. Erikson'a göre insan hayatı sekiz çekirdeksel çatışmadan oluşmaktadır ve bunları insanın sekiz çağı olarak isimlendirmektedir. Hayatın ilk dönemi olarak "Temel Güvene karşı Güvensizlik", dönemi tanımlanırken diğer dönemleri, "Utanç ve Endişeye karşı Bağımsızlık", "Girişimciliğe karşı Suçluluk" ve "Çalışkanlığa karşı Aşağılık Duygusu" olarak tanımlar. Erikson'un kimliğe karşı kimlik karmaşası dönemi 10-20 yaş arası ergenliğe denk gelmektedir. Yetişkin için de üç çekirdeksel çatışma tanımlayan Erikson'a göre iyi bir hayat yaşamak için genç yetişkin "Mahremiyete karşı Tecrit Olma" sorununu, orta yaşlı kişi "Durgunluğa karşı Üretkenlik" ve daha yaşlı birey ise "Ümitsizlik ve Çaresizliğe karşı Katılım ve Bütünlük" arasında bir denge kurmalıdır. Her bireyin bu çatışmaları farklı bir şekilde çözümlendiğini iddia eden Erikson'a göre bu çatışmaların çözümü kültürden kültüre değişmektedir (Kulaksızoğlu, 1998; Cloninger, 2004; Boyd& Bee, 2006). Her gelişimsel krizi başarıyla çözmek gelişimi olumlu etkilerken sağlıklı çözüm tamamen olumsuz şeyler yaşamamak demek değildir. Örneğin, bir bebeğin biraz güvensizlik yaşaması, güvenilir olmayan insanları tanıyabilmesi için gereklidir. Ancak, sağlıklı gelişim olumlunun olumsuz oranının yüksek olmasını gerektirir (Boyd& Bee, 2006). Bu dönem gencin ne olduğunu anlamaya başladığı ve ne olabileceği hakkında fikir edinmeye başlayacağı bir dönemdir. Erikson'a göre ergenlik, yetişkinlikteki üç çekirdeksel çatışmaya bir hazırlık dönemidir. Gencin cinsel kimliğini tanımlama çabaları yetişkinlikteki "Mahremiyete karşı Tecrit Olma" korkusunun temelini oluşturmaktadır. Gencin toplum içindeki yerini bulma çabaları onu yetişkinlikteki "Durgunluğa karşı Üretkenlik" çatışmasına hazırlamaktadır. Son olarak da, mevcut ideolojiler arasında kendi değer yargılarını oluşturmaya çalışması genci yetişkinlikteki "Ümitsizlik ve Çaresizliğe karşı Katılım ve Bütünlük" çatışmasına hazırlamaktadır (Kulaksızoğlu, 1998). Her şey yolunda gittiği takdirde gencin bu çatışmaları çözmeye mücadelesi sağlıklı bir kimlik kazanmasıyla sonuçlanabilir. Peki, kimlik nedir? Kimlik, Erikson'a göre ergenlik evresinde kazanılması gereken temel özelliktir ve grup kimliği, mesleki kimlik, ulusal kimlik, kültürel kimlik, cinsel kimlik gibi statülerin bir bileşimidir (Atak, 2011). Erikson'un kimlik tanımı, "tecrübenin devamı için bilinçsizce çabalama" , "grup idealleri ile bütünleşme hissi ve bireysel eşsizliğin bilinçli olarak hissedilmesi"dir (Kulaksızoğlu, 1998). Kişinin içsel bütünlüğünü deneyimlemesi, içsel aynılık duygusunun zaman içerisinde süregitmesi ve

toplumdaki önemli değerlerin deneyimlenmesi olmak üzere üç yapı kimlik duygusunun oluşumu için gerekli görülmektedir (Atak, 2011). Sadece ergenlikte genç, kendisini tanımlamaya ve bir kimlik (benlik) oluşturmaya zorlayan birtakım baskı ve güdülerle karşılaşmaktadır. Erikson'a göre, kimlik kendi gelişim süreci içinde olgunlaşır, ergen bu süreçten önce herhangi bir kimlik bunalımı yaşamaz çünkü bunun için sosyal, bedensel ve zihinsel ön şartlar henüz oluşmamıştır. Erikson, her bireyin farklı olduğuna inanmakta, aynı kültürden dahi olsa iki farklı insanın gelişiminin aynı olmayacağını ve ergenliğin kişisel bir mesele olduğunu belirtmektedir (Kulaksızoğlu, 1998; Cloninger, 2004).

Ergenlikteki en önemli değişim "kimlik krizi" veya "kimlik karışıklığı" olarak adlandırılan değişimdir. Makul zamanda tutarlı bir kimlik oluşmazsa, kimlik karışıklığı meydana gelir. Bir diğer istenmedik kimlik krizi sonu ise, negatif kimlik gelişimidir. Negatif kimlik, örneğin çocuk suçlu olarak toplumda istenmeyen rollerle kimlik oluşturmaktır (Cloninger, 2004). Çocukluğunda sağlıklı psikolojik ve cinsel özdeşimler kuramamış bir kısım ergen yeni kimliğini oluşturma sürecinde kendisinin gerçek kimliğinin ne olduğu konusunda karmaşaya düşebilir. Başkalarının gözündeki kendisi ile kendi gözündeki arasındaki bağdaşmazlık onda bir kimlik krizine veya karmaşasına neden olabilir. Çocukluğunda anne-babasıyla olumlu özdeşimler kurmuş olanların ergenlikte ve yetişkinlikteki kimlik oluşturma süreçleri sağlıklı geçecektir (Kulaksızoğlu, 1998).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı ile ilgili araştırmalar yapan Marcia, Kimlik Statüleri Teorisi'ne göre, ergenin kimliği, kriz ve adanmışlık/bağlanma olmak üzere iki temel kısımdan oluşmaktadır. Kriz, eski değer ve seçimlerin yeniden değerlendirilerek bir karar verme dönemini ifade etmektedir. Bu bazen ayaklanmalar halinde gerçekleşirken bazen de kademeli olarak gerçekleşmektedir. Tekrar değerlendirmenin bir sonucu olarak da belirli bir role, değere, amaca veya ideolojiye adanmışlık gerçekleşir. Bu iki temel boyutun kişide bulunuş düzeyine göre Marcia, bireyin ergenlikte 4 farklı kimlik statüsü olduğunu ifade etmektedir. (Akt. Boyd& Bee, 2006) Buna göre, dağıntı kimlik (düşük kriz, düşük bağlanma) kimlik konuları ile ilgilenmemeyi; ipotekli kimlik (düşük kriz, yüksek bağlanma) kimlik biçimlenmesinde katılığı ve mevcut yapıya uymayı; moratoryum (yüksek kriz, düşük bağlanma) benlik

için güçlü bir arayışı; başarılı kimlik (yüksek kriz, yüksek bağlanma) farklı parçaları içeren tutarlı bir kimlik oluşturmayı temsil etmektedir (Atak, 2011).

Sullivan ise yaptığı çalışmalar sonucunda kişilerarası ihtiyaçların tatminin çok daha önemli olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre insanın her şeyden önemli olan ihtiyacı güvenlikte olduğunu hissetmesidir ve bu ihtiyaç aslında endişeden arınmış olma ihtiyacıdır (Akt. Kulaksızoğlu, 1998). Ayrıca, her bireyin güvenli bağlanma, sosyal kabul ve yakınlık gibi bazı temel sosyal ihtiyaçları olduğunu ileri süren Sullivan (1953)'a göre arkadaş ilişkileri ile bu ihtiyaçları karşılamaktadır (Akt. Aladağ& Tezer, 2007).

Bandura ergenliğin bunalımlı bir dönem olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Çalışmalarına dayanarak düzenli, istikrarlı ve sevecen ailelerden gelen ergenlerin bu dönemi rahat geçirdiklerini ve iyi bir biçimde sosyalleştiklerini belirtmiştir. Bu ergenlerin geleneklere uygun davranışları pekiştirilmektedir ve ailelerinin bu konudaki beklenti ve ölçütlerini kabul ederler. Bandura'ya göre ergenlikte bunalım geçirenler yeterince sosyalleşmemiş olanlardır. Saldırganlık gösteren gençler hatalı öğrenmelerin ve alışkanlıkların kurbanıdır (Akt. Kulaksızoğlu, 1998).

Bronfenbrenner (1979), ekolojik kuramında, sosyal ortamın gelişim üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır. Sosyal ortamlar aile, akranlar, okul, komşular, toplum, ırk, kültür ve sosyal sınıf gibi gelişimin gerçekleştiği yerlerdir. Ekolojik gelişim kuramında mikrosistem, mezosistem, egzosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere beş çevresel sistem vardır. Birey en küçük yapıdır ve cinsiyet, yaş, sağlık gibi özellikleriyle sistemde yer alır. Mikrosistem bireyin yaşadığı, ailesini, akranlarını, okul ve komşularını içeren ortamdır. Mezosistem, mikrosistem ile ilişkileri ya da ortamlar arasındaki bağlantıları içerir. Örneğin, ailesi tarafından reddedilmiş bir ergenin öğretmeni ile olumlu ilişki kurmakta zorluk yaşaması. Egzosistem ise bireyin aktif rolünün olmadığı bir sosyal ortam ya da bağlamın bireyin aktif olduğu anlık çevresindeki deneyimlerini ve yaşantılarını etkilemesidir. Örneğin, iş yerinde terfi alan ve bu yüzden sık sık seyahat etmesi gereken bir kadının evde ailesi ile ilişkilerinde zorluk yaşaması. Ya da halka kütüphane, park hizmeti vermesi gereken hükümet de bu sisteme örnektir. Makrosistem de bireyin içinde yaşadığı kültürdür. Kültür, davranış biçimlerini, inançları ve belirli bir grup insan tarafından nesilden nesile aktarılan diğer

tüm şeyler anlamına gelmektedir. Son olarak, kronosistem zaman içinde değişen sosyotarihsel olayların ve çevresel koşulların bireyin yaşamındaki geçişlere yansımaları ve deneyimlerini etkilemesidir (Akt. Santrock, 1993).

Lewin'e göre davranış, kişinin çevresi ile etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Yaş, zeka, cinsiyet, özel yetenekler gibi göz önünde bulundurulması gereken bir dizi kişisel ve aile, arkadaşlar, yaşanılan çevre gibi çevresel faktörler davranışlara etki eder. Tüm bu faktörler yaşam alanı adı verilen kavramı oluşturur. Yaşamın ilk dönemlerinde yaşam alanı daha basittir ve birkaç tane hedefi vardır. Ancak kişi olgunlaştıkça birçok deneyim kazanır ve yaşam alanı çeşitlenerek değişik bölümlere ayrılır. Bireyin yaşam alanındaki kişisel ve çevresel faktörlerdeki değişimler görece olarak yavaş olursa bireyin onların düzenlenmesi ve uyum sağlaması güç olmamaktadır. Ancak çok hızlı değişimlerin olduğu zamanlarda birey yoğun stresli bir dönem geçirir ve ergenlik de böyle bir dönemdir. Ergenlikteki birey birdenbire hem birtakım fiziksel değişikliklerle hem de yeni bazı talep ve beklentilerle karşılaşır. Bir yandan beden çok hızlı büyürken diğer yandan ileri yaşam ile ilgili yeni bazı hedefler belirlenir (Akt. Kulaksızoğlu, 1998).

Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre ergenlik dönemi formal operasyonel döneme denk gelir. Bu Piaget'nin 11-15 yaşta görülmeye başlanan dördüncü ve son bilişsel dönemidir. Bu dönemde bireyler, gerçek ve somut deneyimlerin ötesine daha soyut ve mantıklı yollara ilerler. Bu dönemdeki ergenler daha soyut, mantıksal ve idealist düşünmektedir (Akt. Santrock, 1993; Steinberg, 1999). Sistemik problem çözme, kuramsal önermelerden mantıksal çıkarımlar yapma becerileri ergenlik dönemindeki bireyde mevcuttur (Boyd& Bee, 2006).

Alman psikolog Spranger ise "bireysellik değişebilirliği" adlı bir kuram ileri sürmüştür. Buna göre, ergenlikte ortaya çıkabilecek üç çeşit büyüme modeli olabilir. Birinci modeli izleyen gençlerin fırtına ve stresle başı derde girer. Bu gençler için çocukluktan yetişkinliğe geçiş zor, acı verici ve romantik olmaktadır. Bunun yanı sıra ergenliği büyük ölçüde zarar görmeden geçiren gençler de vardır. Çatışma ve stres yaşamaksızın yavaş ve huzurlu bir şekilde yetişkin yaşamına adım atan bu gençler yavaş ve sürekli gelişim modelinin temsilcileridir. Üçüncü ve son model, dinamik model olarak adlandırılır ve diğer iki modelin kesişimi olarak değerlendirilebilir. Bu modeli uygulayan gençler, doğrudan kendi gelişmelerine katılırlar. Bir takım zorluklar ve

krizlerle karşılaşılabirler ama bilinçli bir şekilde çaba gösterip onlara hâkim olmaya ve üstesinden gelmeye çalışırlar. Yani, ergenin kişiliğiyle bağlantılı olarak ergenlik zor bir dönem olabilir de olmayabilir de (Akt. Kulaksızoğlu, 1998).

Antropoloji yaklaşımına göre Margaret Mead 1928’te Samoa adası yerlileri üzerinde yaptığı araştırmalar sonucu ergenlik döneminde yaşanan “fırtınaların ve stresin” evrensel bir sorun olmadığından söz etmiştir. Mead’a göre adada cinsellikle ilgili hiçbir tabu yoktur. Gençler cinsellikle çocukluk döneminde tanışmaktadır ve kendilerinden evlilik öncesi ilişkiden uzak durmaları beklenmemektedir. Ancak Amerikan gençliğine ise cinsellikten uzak durmaları tavsiye edilmektedir. Sonuç olarak gençlerin uyanan cinsel istekleri toplumun kültürel normları ile çelişmekte ve bunun sonucu olarak da fırtına ve stres dönemi yaşanmaktadır (Akt. Kulaksızoğlu, 1998).

Bu dönemde ergenler birçok yeni rolle ve romantik hayat ve meslek hayatı gibi yetişkin meseleleriyle karşı karşıya kalır. Ebeveynler, ergen çocuklarının bu rolleri deneyimlemelerine izin verdikleri sürece kendi kimliklerini olumlu şekilde oluştururlar. Aksi halde baskı gören ergen kimlik karmaşası yaşamaktadır (Santrock, 1993).

Araştırmalar ergenliğin yeni bir uyum dönemi olduğunda hemfikirdir ve bu dönemin mutlaka fırtınalı geçeceği fikrine karşıdır. Bu dönemi, topluma isyan etmeden, derin iç buhranlar yaşamadan, ailesinden nefret etmeden geçiren gençler vardır.

2.3. Ergenlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri

Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen insanoğlu, kendisini insan yapan bütün değerleri çevresinden öğrenme yoluyla kazanmaktadır. Nerede nasıl davranacağını, nelere sevinip nelere üzüleceğini ya da sinirleneceğini, güzeli, adaleti, hakkı, görevi, sorumluluğu, neleri nasıl tüketeceğini, ne zaman ne giyeceğini... Yani yaşam biçimini şekillendiren her şeyi öğrendiklerinin sonucu olarak biçimlenmektedir ve buna “toplumsallaşma” denmektedir(Gökdağ, 2013).

Arkadaşlık ilişkileri, toplumsallaşma süreci içinde tüm yaşam boyunca önemlidir ancak ergenlikteki farklı gelişimsel özellikler arkadaşlığın bu dönemdeki önemini arttırmaktadır. Bu dönemde arkadaşlıklar toplumsal ilişkilere öncülük etmektedir (Temel& Aksoy, 2001). Hruschka & Henrich (2006) arkadaşı, birbirini seven, birlikte

vakit geçirmekten hoşlanan, iyi niyetli, ihtiyacın olduğunda yardım eden, birbirini dinleyen, fedakarlık yapan ve ihtiyaç duyduğunda duygusal destek sağlayan, kendini rahatça ifade edebildiğin, özel konularını paylaşabildiğin, dürüst, güvenilir, seni yargılamayan olarak ifade etmektedir.

Akran, yakın yaştaki ve olgunluktaki kişilere denmektedir. İyi akran ilişkileri, ergenlikte normal sosyal gelişim için gereklidir (Santrock,1993). Gençler akranlarıyla oldukça fazla zaman harcamaktadır. Bir araştırmaya göre ergenlerin arkadaşlarıyla geçirdikleri vakit aileleriyle geçirdiklerinin iki katı kadardır (Condry, Simon& Bronfenbrenner, 1968; Akt.Santrock, 1993).

İyi akran ilişkilerine sahip olamama halinde, sosyal izolasyon ya da bir sosyal ortama dahil olamama, suça karışmaktan alkolikliğe ve depresyona kadar birçok problem ve rahatsızlığa yol açmaktadır. Roff, Sells ve Golden (1972)'ın çalışmalarına göre çocukluktaki yetersiz akran ilişkileri okul terki ve ileri ergenlikte suça karışmayla ilişkili bulunmuştur. Hightower'ın (1990) çalışmasına göre de ergenlikteki uyumlu akran ilişkileri orta yaştaki olumlu ruh sağlığı ile ilişkilidir (Akt. Santrock, 1993).

Yedi yaşlarından itibaren çocukların üzerinde arkadaşlarının etkisi hissedilmeye başlanır ve ergenlikte arkadaşlara verilen değer daha da artar (Kulaksızoğlu,1998). Ergenlikte arkadaşlığın stratejik bir önemi vardır. Arkadaşlık, hem ergenin toplumsal becerileri öğrenmesi ve kendini tanımak için yaptığı araştırmada merkezi bir rol oynaması hem de ana babadan bağımsızlığını kazanması, karşı cinsle ilişkiler kurması ve kimliğinin onaylanması açısından gencin toplumsallaşmasında önemli bir etken olarak yer alır (İnanç, Bilgin&Atıcı, 2007).

Çocukluk yıllarından farklı ilişkiler kurmak isteyen ergenlik dönemindeki birey için bu dönemde, akranlarla ilişkiler en az aile kadar önemli bir yer tutmaktadır (İnanç, Bilgin& Atıcı, 2007; Bayhan &İştan, 2010). Erikson (1968), ergenlikte kişilerarası ilişkilerin, kimlik gelişiminin önemli bir parçası olduğunu ifade ederek ergenin, farklı ilişkileri deneyerek, gelecekteki yetişkinlik rollerinde başarılı olmasında kişilerarası ilişkilerin önemine değinmektedir. Özellikle akran ilişkileri hem sosyal destek hem de deneyim açısından önemlidir ve bu ilişkiler yetişkinlikte dünya görüşünün şekillenmesine katkıda bulunmaktadır (Akt. Bayhan &İştan, 2010).

Ergenlik başlarında kızlar ve erkekler vücutlarındaki değişimleri tartışabilecekleri, duygusal durumlarını paylaşabilecekleri az sayıda arkadaşına ihtiyaç duyarken böylece kendilerini tanıyabilmekte ve başkalarının dünyalarını anlayabilmektedirler. Buluş çağını izleyen yıllarda ergenin arkadaş çevresi genişlemekte ve böylece insan ilişkileri ile ilgili deneyimleri oluşmaktadır. Sosyal gelişme için ergenin arkadaş çevresi genişlerken anne-babanın ve diğer yetişkinlerin dünya görüşleri reddedilmektedir. İçinde bulunduğu arkadaş çevresinin değerleri ve dünya görüşü genç için önem kazanmaya başlamaktadır. (Kulaksızoğlu, 1998). Birçok ergen için akranları tarafından nasıl görüldükleri hayatlarının en önemli unsurudur (Santrock, 1993).

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında yaptığı "Türkiye'de Ergen Profili" isimli araştırmanın bulgularına göre ergenlerin %50'si her iki cinsten de eşit arkadaşları olduğunu ifade ederken hiç arkadaşı olmadığını söyleyenler %1'dir. Ergenler çoğunlukla arkadaşlıklarını gruplar şeklinde sürdürmektedir. Bu gruplar içerisinde çeşitli alt gruplar da oluşabilmektedir. Samimi arkadaşlıklar gerektirdiği ilgi ve emek nedeniyle birkaç kişi ile sınırlı kalmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin samimi oldukları arkadaşlarının ortalama sayısı 4,33'tür. Ergenlerin arkadaşlarıyla bir araya geldiklerinde konuştukları konular oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Okul (%15,3), kız/erkek arkadaş (%11,1), güncel konular (%9,8), sınavlar (%8,4), futbol (%7,5), giyim-kuşam (%7,1), gelecek (%6,7), spor (%6,3), müzik (%6,2), ailevi konular (%4,6), TV dizileri (%4,3), çalışma hayatı (%3,4), cinsel konular (%3,2), maddi konular (%2,4), ergenlerin arkadaşlarıyla en çok konuştukları konular olarak belirlenmiştir. Kızların okul, sınavlar, giyim-kuşam, müzik, TV dizileri ve ailevi konuları erkeklere göre daha fazla konuştuğu, erkeklerin ise spor, futbol, cinsel yaşam gibi konuları kızlardan daha çok konuştuğu görülmüştür. Ergenler sorunlarını paylaşmaktaki en yakın kişi olarak annesini (%44,2) gösterirken arkadaşını (%20) ikinci olarak göstermiştir. Ancak 15 yaş altındakilerin anneden destek almaları ön plandayken, 15 yaş üstündeki ergenlerin arkadaşlarından destek almaları diğerlerine oranla biraz daha yüksektir. Ergenlerin boş vakitlerinde birlikte oldukları öncelikli olarak arkadaşları (%60) olarak tespit edilirken ikinci olarak anneler (%12) tercih edilmektedir.

Ergenlerin arkadaşları ile ilişkileri, ebeveynleri ile kuracağı ilişkiden farklıdır. Ergenler ana babalarından duygusal bağımsızlık ve özgürlük, arkadaşlarından ise duygusal doyum istemektedirler. Yaşlılar, daha önce anne babanın sağladığı duygusal desteği bir

ölçüde sağlayabilmektedir (İnanç, Bilgin&Atıcı, 2007). Anne-baba ve çocuk arasında ebeveyn otoritesine dayanan bir ilişki vardır. Anne-baba yol gösteren, doğruları söyleyen ve karar verendir. Buna karşılık akranlarla beraberlik farklı bir ilişki olan eşitlikçi sosyal teması gerekli kılar. Akranlar eşit bilgiye ve otoriteye sahiptirler. Akranlarıyla kurduğu ilişkide genç, başta eşitlikçi sosyal ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılayabilmeyi öğrenir. Aynı zamanda ergen, aileden gelen değer yargıları ile arkadaşlarından gelen değer yargılarını birbirleri ile uyuşturma uğraşısı içindedir (Kulaksızoğlu, 1998).

Gençler için arkadaşların en çok destek sağlama işlevi taşıdığı belirtilmektedir. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek, benlik saygısının önemli bir koşuludur. Ergen, yardımlaşarak, paylaşarak, duygusal alış verişe girerek dostluk bağları kurar. Arkadaşlar, gence, kendi kişiliğini yansıtan ayna yerine geçer, kendini tanır ve tanıtır (Temel& Aksoy, 2001). Arkadaşlar, birbirine eşlik etme, önerileri ve önemli sorunları güven duyarak paylaşma, koruyup kollayan sürekli bir birliktelik oluşturma ve stresli durumlara uyum sağlamada önemli kişilerdir (İnanç, Bilgin& Atıcı, 2007).

H. S. Sullivan (1953), arkadaşlığın gelişimsel özelliklerine dikkat çekerken ortak ilgi, tutum ve davranışların ergenlikteki arkadaşların temel sosyal ihtiyaçları olan birlikte olma ve mahremiyeti karşıladığını ifade eder. Ergenler kendi arkadaşlarını ve gruplarını kendileri seçerler ve benzer ilgi, değer, tutum, özellik, kimlik ve davranışlar temelinde arkadaşlarını seçerler (Demir, Baran & Ulusoy, 2005; Boyd& Bee, 2006). Eğer arkadaşları ile arasındaki görüş farklılığı çok fazlaysa gençler, kendi görüşlerine yakın bir arkadaş grubuna dahil olmayı var olan gruplarındaki değer ve görüşleri değiştirmeye tercih ederler (Boyd & Bee, 2006). Öte yandan, Hamm (2000) çalışmasında arkadaşlık seçiminin, kültürel ve tarihi koşullarla ilişkili olarak etnik grup üyeliği, arkadaşlığın geliştiği okulun özellikleri ve ergenlerin kişisel ilgi ve değerlerine göre şekillendiğini ileri sürmektedir. Berndt (1982) ise, erken ergenlikteki kişilerin kendi ilgi ve özelliklerini tamamlayıcı ilgi ve özelliklere sahip arkadaşları, idealleştirdikleri, kendilerinin yapmaktan korktuğu heyecan verici şeyleri yapan kişileri arkadaş olarak seçtiklerini ifade eder. Kandel (1986) ise, ergen arkadaşlıklarının oluşumunu ve istikrarını açıklamak için “seçim süreci” ve “kaynaşma süreci” olmak üzere iki

kuramsal prensip öne sürmektedir. Seçim süreci, arkadaşlık kurulmadan önceki benzer ilgi, kişilik özellikleri, fiziksel özellikler, tutumlar, davranış ve değerler gibi belirli nitelikleri içerir. Bu önceden var olan benzer özellikler iki kişinin birbirinin dikkatini çekmesine katkıda bulunur ve böylece arkadaşlıklar oluşur. Kaynaşma süreci ise iki arkadaş arasındaki benzerliğin birlikte sık vakit geçirmeye artmasıdır. Arkadaşlar birbirlerini etkiler ve kaynaşırlar ve böylece birbirlerinin önemli özellikleri, tutumları, değerleri ve davranışları daha da çok birbirlerine benzer. Kişilerarası davranışlar teorisi benzerliğin hoşlanmaya katkıda bulunduğunu ancak aynı zamanda hoşlanmanın da benzemeye katkıda bulunduğunu iddia etmektedir.

Arkadaşlık ilişkilerinde, yaşla birlikte edinilen arkadaşın niteliği ve sayısı da değişiklik göstermektedir. Özellikle edinilen arkadaş sayısı gelişimsel olarak önem taşımaktadır. Dunphy'e (1972) göre çocuk önce kendi cinsiyetinden çocuklarla arkadaşlık kurar, sonra bu arkadaşlık karma cinsiyetten oluşan arkadaş gruplarının oluşmasına zemin hazırlar. Bu aşamadan sonra da yakın arkadaş grupları oluşmaya başlar. Yani, geç ergenlikle birlikte tamamıyla kalabalık gruplaşmanın olduğu karma cinsiyetten kişilerden oluşan yakın arkadaş grupları gözlemlenmektedir. Ayrıca araştırmalar, yakın arkadaş sayısının (Çevik, 2008), aynı cinsten arkadaş edinmenin ve olumsuz arkadaş etkisine ve akran baskına açık olmanın, riskli davranışlarda bulunmanın (Erdem, Eke, Ögel & Taner, 2006) cinsiyete göre değiştiğini göstermektedir.

Statü olarak eşit bir ilişki olan arkadaşlığın işlevlerini ele alan Hartup (1992), arkadaşlıkların hem eğlenme hem stresle baş etmede duygusal kaynak, bilgi edinme ve problem çözmede bilişsel kaynak, sosyal iletişim kurma, işbirliği, gruba dahil olma gibi temel sosyal becerilerin edinilmesini sağlayan sosyal kaynak olarak ifade etmektedir. Öte yandan, Hruschka(2006)'nın çalışmasında ifade ettiği üzere, arkadaşlığın nitelikleri arasında samimiyet, sadakat, gönüllülük, eşitlik, kendini açma, şefkat, özellik, kullanmama ve karşılıklı odaklanma bulunmaktadır. Bununla birlikte, Adler ve Furman (1988), arkadaşlığın samimiyet, çatışma, göreceli statü ve diğer ilişkilerle kıyaslama olmak üzere dört temel özelliği olduğunu ifade etmektedir. Bukowski, Hoza ve Boivin (1994) ise arkadaşlık ilişkilerinin boyutları arasında birliktelik, çatışma, yardım, koruma ve yakınlık boyutlarını önemli boyutlar olarak nitelendirilmektedir.

Yapılan araştırmalar, arkadaşlık ilişkilerinin çok farklı değişkenlerle birlikte incelendiğini göstermektedir. Ergenlerin arkadaşlık tercihleri, arkadaşlığın nasıl şekillendiğı, yakın ilişkiler, arkadaş sayısı ve aile tutumları, popülerlik ve uyum, cinsiyet ve suça eğilime göre arkadaşlık ilişkileri yapılan çalışmalarda ele alınan değişkenler arasındadır (Bilgiç, 2000; Büyükşahin, 2001; Çok, 1993; Delikara, 2000; Bukowski, Hozan ve Boivin, 1994; Bukowski ve Kramer, 1986; Bukowski, Sippola& Newcomb, 2000; Oskay, 1985; Akt. Doğan, Karaman, Çoban& Çok, 2011). Büyükşahin (2007) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmasında, erkeklerin kızlara oranla yakın arkadaş sayısının daha fazla olduğunu ifade ederken; Gündoğdu (2003) çocukların arkadaş seçiminde etkili olan faktörleri incelemiş, cinsiyet açısından fark etmez cevabının en fazla tercih edilen madde olduğunu, kendi cinsinden birini seçme eğilimlerinin, karşı cinsten birini seçme eğiliminden daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur.

2.4. Ergenlikte Arkadaş/Akran Grupları

Normal bir gelişim süreci içinde, sayıca çok kısa süreli arkadaşlıklar ve büyük gruplar yerini, ergenliğin bitimine doğru, sayıca az yakın dostluklara ve küçük arkadaş gruplarına bırakmaktadır (Temel& Aksoy, 2001).

İnsanlar aile, akrabalar, yakın arkadaş grupları, sınıflar, iş arkadaşları, oyun ve sportif amaçla bir araya gelenler veya durakta otobüs bekleyen insanlar gibi çok farklı amaçlarla bir araya gelirler ve grup oluştururlar (Kulaksızoğlu, 1998). Arkonaç (1998) grubu, “kendilerini aynı grubun üyeleri olarak algılayan, dolayısıyla grup içerisinde diğerleri ile aynı psikolojik anlamı ve önemi paylaşan, bu grup üyeliğinin özellik ve değerleri hakkında sosyal bir anlaşmayı bir ölçüde sağlayan bireyler topluluğu” olarak tanımlarken; Kağıtçıbaşı (1988) grubu, “etkileşim halinde olan birden fazla insan” olarak ifade etmektedir. Riza (1996) ise grubu, “birkaç kişinin belli bir mekan ve zamanda bir araya gelmesi” olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere “grup” kavramının çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır.

Birbirleriyle düzenli bir bağlantıya sahip, duygusal bakımdan birbirlerinin farkında olan, kendilerini grup olarak algılayan bireylerin toplamına “grup” denmektedir (Aksu, 1996). Çoğu grup iki ila altı kişiden oluşur. Akran grubu ise, yaklaşık olarak aynı

yaştaki kişilerin oluşturduğu gruba denmektedir (Steinberg, 1999). Grupların önemli bir özelliği üyelerinin birbirlerine yaş, cinsiyet, inanç ve görüş olarak benzer olmasıdır. Gruptaki kişiler, tutum, motivasyon ve davranışları açısından da benzerlik gösterir. Gruplardaki homojenliğin iki nedeni vardır. Birincisi, çoğu grup, kendisine benzer kişilerin ilgisini çeker. İkincisi ise, gruplar üyelerinin birbirlerine benzemelerini etkiler (Aronson& Pratkanis, 1993; Riza, 1996).

Grupların oluşumu birbirinden farklılık göstermektedir. Gruplar ergenlerin rastgele bir araya geldikleri topluluklar değildir, onları bir arada tutan ortak özellikleri vardır. Sosyal psikolojinin kurucularından sayılan Dr. Muzaffer Şerif'e göre (1965) akran grubunun bir işleyişi, kalıplaşmış değerleri, amaçları ve ilişki düzeni vardır. Grup aynı zamanda gencin geldiği toplumsal sınıfın bir uzantısıdır. Varlıklı ve yüksek eğitimli ailelerin çocukları genellikle aynı gruplarda bir araya gelirler. Diğer bir deyişle, ortak yönleri olan gençler gruplaşırlar. Yapılan çalışmalarda, toplumsal sınıfın özellikle kızlar arasında grup içinde yer almada önemli olduğu belirtilmektedir. Erkekler için ise, kimlerin gruba girebileceği konusunda büyük ölçüde esneklik vardır. Etnik geçmiş, ortak ilgiler, hobiler ve yaş, grup üyeliğinin niteliğini belirtmeleri açısından önemli olmaktadır (Dusek, 1987).

Her grubun kendisine özgü bir sosyal havası vardır. Ergenlerden oluşan arkadaş gruplarında zamanla ve arkadaşlık ilişkilerinin artması ile bütünlük duygusu artabilir. Bu gruplardaki birbirine bağlılık bir bakıma “biz” duygusunu ortaya çıkarır ve bazen kendi grubundan olmayan diğerlerini “başkaları” olarak niteleyip dışlayabilir. Bu duygular gruplar arası zıtlaşmaları ve çatışmaları doğurur (Kulaksızoğlu, 1998).

Gündoğdu (2003) , akran gruplarının aile ve okul gibi toplumsallaşma ortamı olduğunu ifade etmektedir. Akran grupları kişiye, yaşlılarla geçinmeyi öğrenmede, kendi beceri ve yetenekleriyle eşit konumdakilerle gerçekçi kıyaslamalar yapabilmede yardımcı olmaktadır. Değerlerin ve tutumların tartışıldığı bir forum özelliği taşıyan akran grupları, bu anlamda kişisel bağımsızlığın kazanılmasına ortam sağlamaktadır.

2.4.1.Ergenlikte Arkadaş/Akran Grubu Çeşitleri

Arkadaş/akran grupları ve ilişkileri geniş-kalabalıklar, daha küçük yakın klikler (Steinberg,1999; Boyd &Bee, 2006) ve bireysel dostluklar olmak üzere üç kategoriye

ayrılmaktadır (Demir, Baran & Ulusoy, 2005). Bireysel dostluk “en iyi arkadaş” olarak ifade edilirken ergenliğin her döneminde daha yakın olunan dost anlamındadır (Clayton, 2006). Klikler, birbirine oldukça bağlı 4 ile 6 gençten oluşurken geniş-kalabalıklar ise erkek ve kızlardan oluşan kliklerin birleşimidir (Boyd & Bee, 2006). Klikler etkileşim temelli iken geniş-kalabalıklar itibar temellidir. Klik, ergenin birlikte takıldığı, konuştuğu, yakın arkadaşlıklar kurduğu sosyal ortamdır. Geniş-kalabalıklar ise benzer kişilerden oluşur ancak yakın ilişki kurmak için değildir, birlikte çok zaman geçirmeleri gerekmez (Steinberg, 1999). Kendisini ve diğerlerini bu geniş-kalabalıklardan birine ya da daha fazlasına ait görmek ergenin kendi kimliğinin oluşumunu destekler ve yardım eder (Brown, Mory, & Kinney, 1994). Okulda bulunan bir geniş-kalabalık üyesi olan genç, giyim şekli, konuşması (kullandığı dil), takıldığı yerler ile “Ben buyum.” demektedir. Ergenlerin kendilerini tam olarak ne olduklarını tanımlayamadıkları zamanlarda, geniş-kalabalıklara dahil olmak ona temel bir kimlik duygusu sağlar (Steinberg, 1999).

Brown, Mory ve Kinney (1994), ergen geniş-kalabalıklarının belirli üç işlevinden bahsetmektedir. İlki, her ergen geniş-kalabalığı sosyal bir etikete sahiptir ve bu grup üyelerinin stereotipik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu etiketle ergenler kendi kimliklerini arkadaşları ve akranları ile yapılandırırken diğerlerini tanımlayan norm ve değerleri reddetmektedirler. İkincisi, geniş-kalabalıklar ergenin bazı akranlarına yaklaşmasını bazılarından uzaklaşmasını sağlayan kanal görevi görmektedir. Son olarak, geniş-kalabalıklar ergenlere arkadaşlık ilişkisi kurabilecekleri ve kişilerarası etkileşimle sosyal becerilerini geliştirebilecekleri ortam oluşturmaktadır.

1963 yılında Dunphy ergenlik döneminde akran gruplarının doğasının gelişimiyle ilgili en kapsamlı çalışmalardan birisini yaparak, anketler ve görüşmeler yoluyla ergenlerin, büyük gruplar (crowd) ve küçük arkadaş grupları (clique) gibi iki temel grup türünün içinde yer aldıklarını saptamıştır. Dunphy'nin çalışmasında yer alan gençlerin %80'i bu iki gruptan birinde yer almaktadır. Geriye kalan %20'si ise, kendilerine bu iki gruptan herhangi birinde yer alma fırsatı verilmekle birlikte, bu gençler grup için olmamayı tercih etmişlerdir. Araştırmaya göre, büyük gruplar 15-30 arası değişen üyeyi, küçük arkadaş grupları ise 3-9 arasında değişen üyeyi içermektedir.

2.4.1.1.Küçük Arkadaş Grubu

Ergenlerin küçük arkadaş gruplarındaki (klik) üyelerin bir kısmı aynı ilgileri ve aynı çevreyi paylaşmış olmalarından dolayı ileri düzeydeki samimiyete izin verirler. Her grupta olduğu gibi bu grubun da taraftarları ve liderleri vardır. Liderler diğer grup üyelerine model olarak, onları daha ileri düzeyde gelişmeye doğru zorlar. Küçük arkadaş grubunda yer almanın birçok avantaj ve dezavantajı vardır. Güvenlik ve önemli olma duygularını vermek gibi sosyal geçiş durumlarında destek görevi yapması avantajlarından. Aynı zamanda üyelerini grup normlarına uymasını isteyerek, bireylerin toplum tarafından kabul edilebilen davranışlar oluşturmalarına yardımcı olabilir. Uygunluğu destekleyerek kişiliği bastırması ise bir dezavantajdır. Grubun küçük ve oldukça sıkı olan doğası nedeniyle başka çevreden olan bireyleri tanımada üyelerini hoşla gitmeyen tavırlar ve sıkıcı imkanlar yaratmaya yöneltebilir. Diğer taraftan grupta yer almak için bireyin gösterdiği çabanın reddedilmesi durumunda, bireyin kendini tanımaya olumsuz etki yapabilir. Bununla birlikte sosyalleşme aracı olarak küçük arkadaş gruplarının avantajları, dezavantajlarından daha önemlidir (Dunphy, 1963).

Son 50 yıldır sosyolog ve sosyal psikologların üzerinde en çok araştırma yaptıkları gruplar küçük gruplardır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Küçük gruplar sosyal bir olgudur. Hepimiz yaşamımızın önemli bir kısmını aile, arkadaş, çalışma grubu ile geçiririz ve bu sebeple bu sosyal olguya yabancı kalınmaması gerekir. Aynı zamanda toplumu yansıtan küçük gruplar toplumun modelleri olarak ele alınabilir. Böylece küçük grupları incelemek suretiyle, toplumun işleyişi hakkında önemli ipuçları ve bilgiler edilebilir. Ayrıca küçük grup araştırmalarının sonuçlarının sosyal uygulama için önemli olduğu da görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1988).

2.4.1.2. Büyük Arkadaş Grubu

Ergenleri ve davranışlarını etkileyen bir diğer grubu büyük arkadaş grubu (crowd)'dur. Dunphy (1963)'nin çalışmasına göre, büyük gruplar, partiler ya da diğer sosyal çalışmalar gibi organize edilmiş grup çalışmalarının merkezi olup, ergenleri heteroseksüel etkileşim durumlarına girme görevini sağlar. Küçük arkadaş grubunun her üyesi, büyük arkadaş grubuna dahil değildir, ancak büyük arkadaş grubundaki üye, bir küçük arkadaş grubuna dahildir. Büyük grupta yer almanın da çeşitli avantaj ve

dezavantajları vardır. Avantajları, bireyin diğer bireylerle birbirine benzemeyen değerler ve çevrelerde uyum sağlamalarına yardımcı olur. Heteroseksüel ilişkiye etkiler ve geliştirirler. Dezavantajları ise, hoşça gitmeyen davranışlara yönlendirmek, ailelerle sürtüşmek ve bazı durumlarda da üyelerin okulu ve aile yaşantısının ihmeline neden olmaktadır.

2.4.2. Grup Yapısı

Grup yapısı, grubun tüm düzenini içeren karmaşık bir kavramdır. Grubun yapısı ele alınırken üzerinde durulan nokta, grubun düzenli bir ilişkiler sistemi olduğudur. Bu düzen, grup içindeki iş bölümü, statü farklılıkları, iletişim örüntüleri ile kurallar ve rol ilişkileri gibi normatif beklentileri kapsar (Kağıtçıbaşı, 1988). Grup içindeki mevki, roller, normlar ve liderlik grup yapısını oluşturan öğelerdir. Grup içinde olumlu değerlendirme üyenin o gruptaki mevkisi ile ilişkiliyken roller grup için iş bölümü ile alakalıdır (Arkonaç, 1993). Normlar, her çeşit grupta beklenen davranışlarla ilgili, standartlaşmış genellemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Normlar, insanlar arası ilişkilerin nasıl, nerede, ne ölçüde yürütüleceğini belirleyen ortak kurallardır (Gönüllü, 2001).

Yeni oluşan bir arkadaş grubunda bu yapısal özelliklerin çoğu söz konusu değildir. Grupların çeşitliliği gözlemlendiğinde grupların yapılarındaki farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Gruplar, yapıları bakımından farklılıklar gösterdikleri gibi, bir grup da zaman içinde yapısal değişme gösterebilir (Kağıtçıbaşı,1998).

Grup yapısı, iş yapısı (Lanzetta ve Roby, 1956), güç yapısı (French ve Raven, 1959; Berger ve Fişel, 1973), arkadaşlık ya da sevgi yapısı (Moreno, 1934; Newcomb, 1963) ile iletişim yapısı gibi çeşitli açılardan incelenmiştir (Akt. Kağıtçıbaşı, 1988).

2.4.3. Bir Gruba Dahil Olma

Bir grup tarafından kabul edilme ergenin yaşamındaki güçlü güdüleyicilerden biridir. Ergenin birincil amacı grup üyeleri tarafından ya da kendi grubuna çekici gelen başka bir grup tarafından kabul edilmektir. Bu noktada ergenler başkalarının olumsuz tepkilerine ve eleştirilerine duyarlıdırlar. Ergenler, kabul edilip onaylanmak ve takdir edilmek istediklerinden başka insanların kendileriyle ilgili olarak ne düşündükleriyle

ilgilendirirler. Ergenlerin kendilerine verdikleri değer, aynı zamanda bir ölçüde de olsa başkalarının görüşlerinin bir yansımasıdır. Grup tarafından kabul edilebilmek için ergenler gruptaki diğer üyelerin özelliklerine benzer özellikler göstermek zorundadırlar (İnanç, Bilgin& Atıcı, 2007).

Ergen, grup ortamında güç, aidiyet ve güven kazanarak tek başına yapamayacağını düşündüğü işleri akranlarıyla birlikte karar vererek ortaklaşa yapmaya çalışır. Ergen, akran grubu tarafından kabul edilmeyi ve akranlarının kendisi hakkında iyi düşünceler taşımasını her şeyden daha çok önemseydiği için yetişkine oranla akranlarının görüşleriyle ve grup uygulamalarıyla yönetilmeye, davranışlarını inançlarını ve değerlerini düzeltmeye ve düzenlemeye hazırdır. Arkadaş/akran grubu ergene neyi yapıp neyi yapmayacağını, neyi kabul edip, neyi kabul etmeyeceğini öğretirken akran grubuna kabul edilir ise gencin en rahat ettiği yer olur. Grubun konumu gencin konumu haline gelirken, grubun jargonu gencin jargonu olur Bu şekilde genç grupta statü kazanır (Horrocks, 1965; akt. Demir, Baran & Ulusoy, 2005).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, yeme, içme, uyuma gibi insan hayatı için temel olan fizyolojik ihtiyaçlarını ve güvende olma ihtiyaçlarını karşılayan kişi ait olma ve sevgi ihtiyacıdır. Bu hiyerarşiye göre ergenlerin akran ortamı ele alındığında, bu düzeyde kişi sevgi ve arkadaşlık arar. Bu ihtiyaçlar, hem sevgi görme hem göstermeyi içerir (Akt. Cloninger, 2004). Kabul ve sevgi görmek isteyen ergen, akran grubunun onay ve beğenisini toplamak için elinden geleni yapar.

İletişim yeteneği, empati kurma yeteneği, sakin ve denetimli olma gibi kişisel ve toplumsal özellikler, toplumsal kabulde önemli etkenlerdir (Meyers ve Nelson, 1986). Gencin belli bir alanda hüneri veya becerisinin olması onun arkadaşlarınca daha kolay benimsenmesine yol açar ve böylece gençler arasında sivrilebilir (Kulaksızoğlu, 1998). Tedesco ve Gaier (1988)'in araştırmasına göre ergenler için toplumsal kabulde kişilik ve karakter özellikleri başarı ve fiziksel özelliklerden daha önemlidir. (Akt. İnanç, Bilgin& Atıcı, 2007).

Akademik başarı ve atletik beceriler de toplumsal çekiciliğe katkıda bulunmakta, bunlardan başka fiziksel görünüş, para ve otomobil gibi maddi şeyler de toplumsal kabulü etkilemektedir. Toplumsal çekiciliği olan gençler genellikle karakterleri, toplumsal ilişkileri ve kişisel görüntüleri yüzünden kabul edilmektedirler. Genellikle

yüksek benlik saygısıyla olumlu bir benlik kavramına sahip olan, gruplarının ölçülerine uygun biçimde giyinip davranan bu gençler, arkadaş canlısı, mutlu, neşeli, sevgi dolu, dışa dönük, hareketli, toplumsal becerileri gelişmiş, başkalarıyla pek çok etkinliğe katılmaktan hoşlanan kişilerdir (Gifford ve Dean, 1990).

Grup tarafından kabul görme, gencin kendine olan güvenini pekiştirir, arkadaşları arasında duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirebilir, başkalarının etkisinde daha az kalabilir. Arkadaşlarınca yeterince benimsenmeyenler, grubun etkisinde daha kolay kalabilir. Kendilerine güvenleri yeterince gelişmemiş gençler de arkadaşlarının telkinine daha açık olurlar (Kulaksızoğlu, 1998).

2.4.4. Ergen Üzerinde Grubun Etkileri

Ergenlik dönemindeki birey, grubun etkisine her zamankinden daha açıktır (Kulaksızoğlu, 1998). Sosyal psikolojik nitelikteki grup araştırmaları grup içindeki bireyi hiç ihmal etmemişler, onun grup tarafından nasıl etkilendiğini sık sık incelemişlerdir (Kağıtçıbaşı, 1988).

Bandura (1965)'nin “sosyal öğrenme” ve “gözleme dayalı öğrenme”, “model alma” teorisi açısından bakıldığında öğrenmede gözlemlenenler ve gözlemleyenler vardır. Gözlemlenenlerce taşınan model bilgi, gözlemleyenlerde simgesel düzeyde yeni davranış kalıpları ortaya çıkarır. Yani, öğrenme başka örnekleri ya da rol modellerini gözlemleyerek de gerçekleşebilir (Akt. Sungur, 1997). Coleman ve Hendry (1990), model alma sürecinin, modelin özelliklerinin yanında, ergenin modelle ne kadar özdeşim kurduğıyla da alakalı olduğunu ifade eder. Bu açıdan ele alındığında, ergenlik döneminde önem kazanan akran grupları gencin tutum ve davranışları üzerinde etkiye sahip olacaktır.

Grubun insana en önemli etkilerinden birisi “grup arzusuna uyumdur”. Bir gruptaki insanların benzer davranma eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. Herhangi bir grupta olduğu gibi, ergenlerin gruplarında da üyeler benzer davranışlar gösterirler (Kulaksızoğlu, 1998). Birey açısından gerçeğin belirsiz olduğu durumlardaki uymasını açıklayan Sherif (1936)'in “otokinetik etki” deneyi ve gerçek apaçık belirginken, yanlış olduğunu bile bile gruba uyma davranışını anlatan Asch(1956)'in deneyi uyma davranışlarının kanıtlandığı sosyal deneylerdir. Uyma davranışı, bireylerin düşünce ve davranışlarını üyesi oldukları grubun normlarına uyacak biçimde düzenlemeleridir

(Aronson, Wilson& Akert, 2010). Ancak sosyal öğrenme teorisine göre, akran davranışlarına uygunluk akran desteğine bağlı olup gruba uyma davranışı desteğin artma ve azalmasına göre değişmektedir (Temel&Aksoy, 2001). Bu gruba uyma davranışı, tavır ve hareketlerde, giyimde, dinlenen müziğin türünde ve konuşmada da gözlemlenebilir. Sosyalleşmenin itici gücü, grup arzusuna uyumdur. Gruptan bireylere adeta “bizim gibi ol” mesajı gitmektedir (Dusek, 1987; Kulaksızoğlu, 1998).

Grup, üyelerinde tutum değişmesini arttırabilir de engelleyebilir de. Eğer bu tutum değişimi grup normu doğrultusunda, grup bunu arttırıcı rol oynarken grup normuna ters düşen durumlarda, grup bu tutum değişimini engelleyici rol oynamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1988). Kelley ve Volkart’ın (1952) erkek izcilerle yaptığı çalışmaya göre, önceden izcilik konusundaki tutumları ölçülen erkek izcilere, izciliğin önemini kaybettiğine, tabiatı tanımak yerine şehirlerdeki olanakları denemelerinin onların gelişimi için daha yararlı olacağına dair bir konferans verilmiştir. Bu etkileyici konferans sonrasında yapılan ikinci tutum ölçümünde çocukların çoğunun izcilik hakkında olumlu tutumlarını değiştirmedikleri görülmüştür. Bu çocuklar, üyesi oldukları izci grubunun normlarına ters düşen propagandaya karşı direnç göstermişlerdir. Grup dinamiği, grubun etkilerini ve bu etkilerin hangi mekanizmalarla ortaya çıktığını içerir (Akt. Kağıtçıbaşı, 1988).

Ergenlik döneminde kişiliğin olgunlaşması, yeni davranış kalıpları ve tutumlarının kazanılması, bunların gerektirdiği amaçların, inançların benimsenmesi, giyim, kuşam, süslenme, takma, takıştırma gibi her alanda belirli bir akımın ya da modanın izlenmesi, öncelikle arkadaşların ve arkadaş gruplarının etkisi altındadır (Temel& Aksoy, 2001).

Bazı genç grupları dışarıya kapalı, kendi aralarında ilişki kuran, çoğunlukla çevresini etkisi altında tutan bir-iki gencin ön ayak olduğu gruplardır. Grup liderlerinin saldırganca davranış sergilemesi ve suça eğilimli olması durumunda gruptaki gençler suç oluşturacak davranışlar sergileyebilirler (Kulaksızoğlu, 1998).Öte yandan, Barry ve Wentzel (2006)’in çalışması akran gruplarında, ergenlerin yardım etme davranışlarını da model aldığını göstermiştir.

Ergenlikte arkadaş-akran etkisine açık olan genç alkol ve diğer uyuşturucuların kullanıldığı çevrelerde yaşayan, bu maddeleri kullanan arkadaşlara sahipse onların özendirilmelerinden dolayı bu maddeleri deneyebilir ve bağımlılık geliştirebilirler.

Gençler için yeni olanı denemek ve bir faaliyeti “ilk defa” gerçekleştirmek onları belirli eylemlere yönelten önemli bir nedendir. Gençler kendileri için yeni olan bir alışkanlığı “merak ettikleri” için denemek isteyebilirler (Kulaksızoğlu, 1998). Cafoğlu ve Okçu'nun (2013) çalışmasının sonucu, gençlerin %80'nin herhangi bir zararlı alışkanlığının olmadığını ortaya koymuştur. Ancak, gençlerin beşte birinin ise, zararlı alışkanlıklar edindikleri ve bu zararlı alışkanlıkları edinmede arkadaş grubunun etkisinin %83 oranında olduğu da aynı çalışmada tespit edilmiştir.

Bununla beraber ailevi değerler ve arkadaş/akran gruplarının değerleri çatıştığı zaman ortaya problemler çıkmaktadır. Bu durum özellikle ebeveynlerin değerlerinden farklı değerlere sahip akran grubu olduğunda ve ergenin akran grubuna oldukça fazla uyum gösterdiğinde ortaya çıkmaktadır (Temel&Aksoy, 2001).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi konularında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, ergenliğin son dönemindeki üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini ve arkadaş gruplarını incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Strauss ve Corbin (1990)'a göre nitel araştırma, insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden biridir (Akt: Özdemir, 2010). Nitel araştırmalarda insanların kendilerinin ve ilişkilerinin incelenmesini sağlayan ve daha çok karşılıklı etkileşimi gerektiren araştırma desenleri ve yöntemleri kullanılmaktadır. Bu tür araştırmalar, sosyal olaylar ve olguların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini anlamamızı sağlarken görüşme, gözlem, odak grup görüşmesi, doküman analizi gibi yöntemlerden faydalanmaktadır (Böke, 2009). Bu araştırma da, gençlerin arkadaşlık ilişkilerine ve akran gruplarına dair derinlemesine bilgi edinilmesi ve gençler için bunların ne anlama geldiğini ortaya çıkarmak amaçlandığı için nitel araştırma modellerinden “fenomenoloji deseni” tercih edilmiştir. Fenomenolojik çalışmalarda amaç birçok kişi tarafından deneyimlenen bir olgu ya da kavramın tanımlanmasıdır (Marshall& Rossman, 2006). Bu çalışmada da amaç katılımcıların arkadaşlık ve akran grupları olgusuna dair algı alanına girmek, nasıl deneyimlediklerini, yaşadıklarını görmek ve göstermek, katılımcıların deneyimlerinin anlamlarını bulmaya çalışmaktır (Riemen, 1986). Fenomenolojik yöntemi kullanan araştırmacılar, bireylerin deneyimlerini yakından inceleyerek, bir deneyimin ya da olayın ortak özelliklerinin veya özünün anlamının yakalamaya çalışırlar (Starks& Trinidad, 2007). Burada, katılımcının bakışı, görüşü “gerçek” olarak var sayılmaktadır (Goulding, 2005).

Gerçek ile alakalı değerler, anlamlar ve mantık örüntüsü, insanların gerçeği nasıl algıladıkları ve bu algılara dair deneyimleri felsefenin önemli konuları arasındadır (Yıldırım& Şimşek, 2011). Kökleri Edmund Husserl (1859-1938)'ın felsefi bakış açısına dayanan fenomenolojik desen, sosyal ve insani bilimlerde, özellikle sosyoloji, psikoloji (Polkinghorne, 1989), hemşirelik ve sağlık bilimleri ile eğitim alanlarında kullanılmıştır (Akt. Creswell,1998).

Arkadaşlık ilişkilerini ve akran gruplarını, bunu deneyimleyen gençlerin gözünden anlamaya çalışmak amacıyla yürütülen bu çalışmada bu olguları daha iyi tanımak ve anlamak, örnekler, yaşantılar ve açıklamalar ortaya koymak için fenomenolojik desene psikolojik bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu yaklaşımda da deneyimin anlamına odaklanılır ancak çalışmanın merkezinde grupların deneyimi değil bireysel deneyimler vardır (Creswell, 1998). Bir kişinin deneyiminin ne anlama geldiğinin belirlenmesinden yola çıkılarak genel ve kapsamlı tanımlar çıkarılabileceğini ileri süren Moustakas (1994)'a fenomenolojik çalışma süreci aşağıdaki şekildedir:

- Çalışılacak olgunun belirlenmesi,
- Kişinin kendi deneyimlerini paranteze alması,
- Olguyu deneyimleyen birkaç kişiden veri toplanması,
- Verilerin dikkat çekici ifade ya da sözlere indirgenerek analiz edilmesi,
- İfadelerin temalar olarak birleştirilmesi,
- Deneyimlerin yapısal ve durumsal tanımının yazılması,
- Yapısal ve durumsal ifadelerin, deneyimin özünü iletecek biçimde birleştirilmesi.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki üniversitelerin lisans bölümlerinde öğrenim gören 18-20 yaş arası üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Yaş aralığının 18-20 yaş olarak belirlenmesinin sebebi geç ergenlik döneminin o yaş aralığını kapsamasındandır (Steinberg, 1999). Buote ve arkadaşları (2007) üniversitenin ilk yılında ortama alışmada arkadaşların önemiyle ilgili

yaptıkları çalışmalarında, üniversitenin ilk yılında arkadaşlıkların üniversiteye yeni başlayan gençlere aidiyet, duygusal destek, maddi yardım sağladığını, tavsiye alma ve danışma imkanı verdiğini, kampüste uygun davranışlar için rol model olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple, yeni arkadaşlıkların kurulup yeni akran gruplarının oluşmaya başladığı bu geçiş dönemindeki gençlerin akran grupları üzerine çalışılmıştır.

Fenomenolojik araştırmalarda veri kaynakları çalışmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bunu dışı vurabilecek, yansıtabilecek birey veya gruplardır (Yıldırım& Şimşek, 2011). Çalışmaya katılacak kişilerin bu yaşantıya sahip kişiler olması gerektiği için araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Patton’a (1987) göre amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Creswell (1998) de ölçüt örnekleme tekniğinin fenomenolojik çalışmalarda en çok işe yarayan yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan, amaçlı örnekleme yöntemleri olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında daha faydalı olmaktadır.

Ölçüt örnekleme yöntemi, araştırmacı tarafından önceden oluşturulmuş ölçütlere göre belirlenen ölçütleri karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım& Şimşek, 2011). Genellikle birden fazla ölçütün kullanıldığı bu yöntem en sık kullanılan örnekleme yöntemlerinden biridir. Bu çalışmada belirlenen ölçütler, katılımcıların 18-20 yaş aralığında olması, İstanbul’da lisans eğitimi alıyor olması, arkadaşlık ve arkadaş grubu yaşantılarının olmasıdır. Ancak, başta çalışmanın duyurulacağı üniversiteler belirlenirken, katılımcıların farklı sosyoekonomik statü ve başarı düzeylerinde olabildiğini sağlayacak olan üniversiteler göz önünde bulundurulmuştur. Bu amaçla katılımcıların büyük çoğunluğu devlet üniversitesi olan Boğaziçi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve özel üniversite olan Yeditepe Üniversitesi’ndeki öğrencilerden oluşmaktadır. Sonuç olarak, öncelikle üniversiteler çeşitlilik sağlanacak şekilde ve kolay ulaşılabilir olanları seçilmiş, ardından belirlenen ölçütlere uyan gönüllü katılımcılar çalışma grubunu oluşturmuştur.

Nitel araştırma yöntemlerinin ve tekniklerinin kullanıldığı eğitim bilim çalışmalarında araştırma genellikle küçük bir örneklem üzerinde gerçekleştirilir (Miles& Huberman, 1994; Türnüklü, 2000, Starks& Trinidad,2007). Farklı fenomenolojik çalışmalar göstermektedir ki araştırmaya dahil olan katılımcı sayısı 1 ila 325 kişi arasında

değişebilmektedir (Riemen, 1986; Polkinghorne, 1989; Creswell, 1998). Önemli olan nokta olguyu deneyimleyen az sayıdaki kişinin anlamının tanımlanmasıdır. 10 kişiyle 2'şer saat derinlemesine görüşme yapılan bir çalışma makul bir büyüklüğü temsil etmektedir (Polkinghorne, 1989). Ancak fenomenolojik çalışmalarda, genellikle örneklem büyüklüğü 1 ila 10 kişi arasında değişmektedir (Starks& Trinidad, 2007). Bu çalışmada da 14'ü kadın 4'ü erkek toplam 18 katılımcı ile ortalama 18-20 dakika süren görüşmeler yapılmış olup toplamda 318 dakika görüşme kaydı alınmıştır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken araştırmanın odağı, veri miktarı kuramsal örnekleme ilkeleri dikkate alınmıştır. Glaser ve Strauss (1967)'un ileri sürdüğü kuramsal örnekleme yaklaşımına göre veri toplama sürecinde, araştırma sorusunun yanıtı olabilecek kavramlar ve süreçler tekrar etmeye başladığında yeterli sayıda veriye ulaşıldığına karar verilmiştir (Akt. Yıldırım& Şimşek,2011).

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcıların demografik bilgileri aşağıda Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Üniversite	Bölüm	Sınıf	Cinsiyet	Yaş	Başarı Durumu	İlişki Durumu
1	Boğaziçi	İngilizce	1	Kadın	18	Yüksek	Tek
		Öğretmenliği					
2	Boğaziçi	İngilizce	1	Kadın	18	Yüksek	Çift
		Öğretmenliği					
3	Boğaziçi	Çeviri Bilim	3	Erkek	20	Yüksek	Tek
4	Boğaziçi	Çeviri Bilim	3	Erkek	20	Yüksek	Tek
5	Boğaziçi	Çeviri Bilim	3	Erkek	20	Yüksek	Tek
6	Boğaziçi	İngilizce	1	Kadın	19	Yüksek	Tek
		Öğretmenliği					
7	Boğaziçi	İngilizce	1	Kadın	20	Yüksek	Çift
		Öğretmenliği					
8	Yeditepe	PDR*	2	Kadın	20	Düşük	Tek
9	Yeditepe	Mimarlık	1	Kadın	20	Düşük	Çift
10	Yeditepe	PDR	2	Kadın	19	Düşük	Tek
11	Boğaziçi	Matematik	2	Erkek	20	Orta	Tek
12	Marmara	PDR	2	Kadın	20	Orta	Çift
13	FSM**	Mimarlık	3	Kadın	20	Düşük	Çift
14	Marmara	PDR	2	Kadın	20	Orta	Çift
15	Marmara	Fen Bilgisi	3	Kadın	20	Düşük	Çift
		Öğretmenliği					
16	Işık	Endüstri Mühendisliği	H***	Kadın	20	Düşük	Çift
17	Maltepe	Hemşirelik	3	Kadın	20	Düşük	Çift
18	Marmara	PDR	2	Kadın	19	Orta	-

*Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

**Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

***İngilizce Hazırlık Sınıfı

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, literatüre paralel ve amaçlara uygun şekilde hazırlanmış olan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan “Görüşme Formu”ndan yararlanılmıştır (Ek-1). Ayrıca, katılımcıların demografik bilgilerinin edinilmesi için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. (Ek-2). Görüşmelerde sorulacak sorular belirlenirken literatür taraması sonucu arkadaşlık ve akran grupları olgusuyla ilişkili olan bulgulardan yola çıkılmıştır.

Formlar araştırmacı tarafından geliştirildikten sonra i geçerliğin sağlanması için Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'ndaki bir ğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmardan gelen geribildirimlere göre formlar yeniden düzenlenmiş ve 3' kız, 2'si erkek toplam 5 kişiyle pilot çalışma yapılmıştır. Pilot alışma, farklı niversite, bölüm, başarı ve yaştaki katılımcılarla gerçekleştirilmiş ve böylece mümkün olduğunca çeşitlilik sağlanması amaçlanmıştır. Yapılan pilot görüşmeler sonucunda formundaki bazı net olmayan ya da anlaşılmayan soruların ifade ediliş biçimi değiştirilmiş ve bazı yeni sorular da eklenerek form son haline getirilmiş ve yüz yüze bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. Görüşme Formu

Çalışmanın amacı doğrultusunda, nitel veri toplayabilmek üzere kapsamlı bir literatür taraması sonucu 15 açık uçlu soru, 7 kapalı uçlu soru ve 2 boşluk doldurma sorusu olmak üzere toplam 24 sorudan oluşan bir 'Yapılandırılmış Görüşme Formu' hazırlanmıştır (Ek-1). Görüşmelerde görüşmeci yanlılığını azaltmak için, Patton'un (1987) belirttiği standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımına göre dikkatle ve belirli bir sırayla hazırlanan bir dizi sorunun her görüşülen bireye aynı tarzda ve sırada sorulması tarzı benimsendiği için görüşme formu da ona uygun şekilde hazırlanmıştır. Böylece araştırmanın başkaları tarafından tekrar edilmesi olasılığının da önemli derecede arttırılması hedeflenmiştir.

Görüşme formu hazırlanırken soruların kolay anlaşılabilir olmasına zen gösterilmiştir. Sorular ifade edilirken akademik ve teknik bir dil kullanmak yerine, görüşülen bireyin alışık olduğu kavramların ve ifadelerin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Bu sebeple, pilot çalışmanın ardından bazı cümlelerin ifadeleri değiştirilmiştir. Örneğin, "Grupla beraber daha çok nerelere gidersiniz?" sorusu özellikle o yaş grubunun kendi aralarında kullanmayı tercih ettikleri "takılmak" kelimesi ile Grupla beraber daha çok nerelerde takılırsınız?" şeklinde değiştirilmiştir.

Görüşme formundaki 1-6.arasındaki sorular arkadaşlık, 7.-24.soruya kadar olan sorular arkadaş grubu olgusunu anlamaya yönelik sorulardır. Arkadaşlık ile alakalı sorular, olgunun nasıl deneyimlendiği ve nasıl algılandığına anlaşılmasına yöneliktir. Arkadaş grubu hakkında hazırlanan sorular grubun yapısını, deneyimlerini ve ortak yönlerini katılımcının gözünden görmeye yöneliktir.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Arkadaşlık ve akran grupları olgusuna etki edebileceği düşünülen, çeşitli araştırmaların bulgularına dayanılarak bazı değişkenlere ait verilerin elde edilmesi amacıyla oluşturulan form katılımcıların üniversite, bölüm, sınıf, cinsiyet, yaş, doğum yeri, etnik kökeni, LYS-YGS yerleşme Türkiye sıralaması, not ortalaması, ailenin aylık geliri, aylık ortalama harcama, kimle-nerede kaldığı ve kız/erkek arkadaşı olup olmaması sorularını içermektedir (Ek-2). Görüşmelerin başlangıcında kişisel bilgiler alınırken her katılımcıya bir kod verilmiş olup kimlik bilgileri tamamen gizli tutulmuştur. Ayrıca görüşmeler süresince, “Kişisel Bilgi Form”undaki sorular yanıtlandıktan sonra ses kaydı alınmaya başlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Nitel araştırmacıların veri toplarken kullandığı dört teknik vardır. Bunlar, alan çalışması, doğrudan gözlem, derinlemesine görüşme ve doküman analizidir (Marshall& Rossman,2006). Öte yandan, odak grup görüşmesi (Böke, 2009; Yıldırım& Şimşek, 2011) ve mecazların kullanımı da kullanılan diğer nitel veri toplama yöntemlerindedir (Yıldırım& Şimşek, 2011). Bu çalışmada da, bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olduğu belirtilen görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır (Yıldırım& Şimşek, 2011). Görüşmeler, araştırmacı tarafından daha önceden hazırlanan ve farklı soru tiplerini içeren bir görüşme formu ile standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Her katılımcıya aynı sorular aynı sırada sorulmuştur ancak bazı katılımcılara, grup yaşantılarının olup olmasına göre bazı sorular sorulmamıştır.

Çalışma, içeriği hakkında bilgi verilerek farklı üniversitelerden öğrencilere duyurulmuş ve katılmaya gönüllü olan öğrencilerin iletişim bilgileri alınmıştır. Sonrasında görüşme için randevulaşmış ve katılımcı için uygun olan ortamda (okul kantini, kafe, okul çalışma salonu vb.) araştırmacı tarafından görüşmeler yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlanmadan önce kimlik bilgilerinin gizli kalacağı vurgulanarak ses kaydı alınması için izin istenmiştir. Görüşmeler, tekrar dinlemeye ve doğrudan alıntı yapmaya elverişli olduğu için ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşmeler süresince araştırmacı cevapları kısaca not etmiştir. Görüşmeler

ortalama 15 dakika sürerken bazı görüşmeler 40 dakikayı sürmüştür bazıları ise 10 dakika da sonlanmıştır. Veriler 2013 yılının Aralık ayında toplanmaya başlanmış olup 2014 yılının Şubat ayında veri toplama süreci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

“Nitel veri analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntem ve teknikleri ile elde edilen verilerin düzenlendiği, kategorilere ayrıldığı, temaların keşfedildiği ve sonuçta tüm bu sürecin rapora aktarıldığı bir etkinlikler toplamıdır. Nitel veri analizinde temel amaç, sosyal gerçekliğin içerisinde gizil bir biçimde bekleyen bilginin gün yüzüne çıkartılmasıdır.” (Özdemir, 2010, sy:323). Bu çalışmada da, yüz yüze görüşmelerde elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla veriler, verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşan analize tabi tutulmaktadır (Yıldırım& Şimşek, 2011).

Araştırmada, verilerin çözümlemesinde kullanılan adımları biraz daha netleştiren Colaizzi (1978) ise 7 adımdan oluşan fenomenolojik veri analizini şu şekilde ifade etmektedir:

1.Araştırmacının ilk yapması gereken, katılımcıların hikâyelerini okumak ve onları tam olarak anlamak için düşüncelerine dair bir duygu elde etmektir.

2.Diğer adım, araştırmacının, çalışılan olguyla alakalı anahtar kelimeleri ve cümleleri tanımlamasını gerektiren “önemli ifadeleri seçmek”tir.

3.Sonrasında araştırmacı, bu önemli ifadelerin her birinin anlamını biçimlendirmeye çalışır.

4.Bu süreç, tüm katılımcıların hikâyeleri için tekrarlanır ve tekrar eden anlamlı temalar kümelendirilir. Bu sürecin geçerliği, katılımcıların yorumları kontrol etmesi ile sağlanabilir.

5.Daha sonra araştırmacı oluşan temaları, çalışılan olgunun zengin biçimde tanımlanması için birleştirebilmelidir.

6. Bir sonraki adım, bu temaları, davranışlara açıklama sunan temel yapılara indirgemektir.

7. Son olarak, araştırmacı, katılımcılara dönerek ilave görüşmeler yapabilir ya da katılımcıların düşüncelerini ortaya çıkarmak için analizde çapraz yorumlama ile kontrol edebilir.

Sonuç olarak, Patton (1990) ve Glaser ve Strauss'un (1967) ifade ettiği gibi, nitel araştırmanın veri analizi yapılırken, tematik analiz yapılmış olup sırasıyla veriler tanımlanmış, kategorileştirilmiş, sınıflandırılmış ve ana temalar kodlanmıştır. Bu amaçla, sırasıyla tüm katılımcıların verileri öncelikle tekrar okunmuş olup sonrasında araştırmanın amaçlarına uygun olarak katılımcıların önemli ifadelerinin altı çizilerek kodlama yapılmıştır. Benzer anlamdaki ifadeler, kavramlar aynı kategorilerde toplanarak temalar oluşturulmuştur.

Verilerin kodlanması içerik analizinin ilk basamağıdır. Bu aşamada, Strauss ve Corbin'in (1990) söz ettiği üç tür kodlamadan biri olan genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama yöntemi kullanılmıştır (Akt: Yıldırım & Şimşek, 2011). Yani, verilerin analizinden önce genel kategoriler önceden belirlenmiştir ancak altında yer alabilecek ayrıntılı kodlar verilerin incelenmesiyle oluşmuştur. Verilerin kodlanmasının ardından oluşan kodlar bir araya getirilerek ortak yönler bulunmaya çalışılmış ve anlamlı bir bütün oluşturan kodlardan temalar oluşturulmuştur. Kodların ve temaların oluşturulmasının ardından veriler bu temalara göre düzenlenmiştir (Dey, 1993; Miles & Huberman, 1994; Coffey & Atkinson, 1996).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada yer alan amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın her sorusu yazıldıktan sonra bu soruyla ilgili olarak elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular, görüşmelerden elde edilen ifadelerin doğrudan alıntılanması ve bu alıntıların ait olduğu kodlama ile verilmiştir.

1. Üniversite öğrencileri arkadaş/arkadaşlığı nasıl algulamaktadır?

Araştırmanın ilk sorusu doğrultusunda elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin arkadaş/arkadaşlık algısı *arkadaşlığın işlevi, arkadaşın niteliği ve arkadaşlığın oluşum süreci* olmak üzere üç kategorileri altında ele alınmıştır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1.Arkadaşlığın İşlevi

Arkadaşlığın işlevi temasının alt temaları olarak duygusal kaynak ve sosyal kaynak alt temaları tespit edilmiştir.

1.1. Duygusal Kaynak

Duygusal kaynak alt teması, paylaşım, güven verme, destek olma, aile kadar yakın olma, hoş vakit geçirme, birlikteyken rahat hissetme, birbirini anlama, değer verme kodlarından oluşmaktadır.

1.1.1. Paylaşım

K.1. “Benim için bir şeyler paylaşabildiğim hem sevindiğim zaman hem üzüldüğüm zaman aklıma ilk gelen kişidir.”

K.7. “Her şeyimi paylaşabileceğim, kendime ailem kadar yakın gördüğüm insanlar.”

K.10. “Öncelikle benim her şeyimi paylaşabildiğim, her mutlu anımda ve her zor anımda hiç çekinmeden, yani benden sıkılacak mı ya da onun canını sıkacağımı düşünmeden ya da rahatsız olacağını düşünmeden anlatabileceğim...”

1.1.2. Güven verme

K.15. “Güvenebileceğim bir dost yani.”

K.17. “En güvendiğim insan demektir.”

K.18. “Sırtını dayayabileceğin, ailenin dışında güvendiğin...”

1.1.3. Destek olma

K.5. “Aradığım zaman, aradıkları zaman gerçekten gideceğim, iyi günde kötü filan.”

K.8. “Mutlu zamanlarım dışında mutsuzluğumda da her zaman yanımda olan.”

K.15. “Her an yanımda olmaları, beni hiçbir durumda yalnız bırakmamaları.”

1.1.4. Aile kadar yakın olma

K.6. “...Bir nevi ikinci ailen yani yakın arkadaşlardan bahsederseniz.”

K.13. “Tek çocuk olduğum için kardeş demektir.”

1.1.5. Hoş vakit geçirme

K.3. “Birlikte güzel vakit geçirdiğin insanlar demektir.”

K.6. “Vakit geçirmekten zevk alıyorsam...”

K.9. “Eğleniyoruz ya...”

K.18. “Onun dışında hani vakit geçirmekten keyif alabileceğin insan olması.”

1.1.6. Birlikteyken rahat hissetme

K.6. “Yanımda rahat etmem lazım, kendim gibi davranabilmem lazım.”

1.1.7. Birbirini anlama

K.13. “Şöyle söyleyeyim, ben ona derdimi anlatmadan o beni anlayabiliyor. Yani kendimi açıklamaya gerek kalmadan o beni anlayabiliyor, üzüntümü, sevincimi.”

1.1.8. Değer verme

K.18. “... Ailenin dışında güvendiğin, sevdiğin, değer verdiği insanlar.”

1.2. Sosyal Kaynak

Sosyal kaynak alt teması karşılıklılık, farklılıklara saygı ve çatışma çözme kodlarını içermektedir.

1.2.1. Karşılıklılık

K.4. "Derdini merdini dinleyen, işini gören ama aynı zamanda bu karşılıklı..."

K.7. "...Benim yaptıklarımın karşılığını alabilmek isterim hani dönüt."

K.14. "Paylaştığımız şeyler karşılıklı olmalı yani bir tek veren taraf ben olmamalıyım ya da sadece ben dinlememeliyim, onun da bana güvendiğini bilmem lazım."

1.2.2. Farklılıklara saygı

K.14. "...Herkes farklı olabilir ama belli noktalarda buluşmamız gerekiyor. Yani saygı duymaktan bahsediyorum."

1.2.3. Çatışma çözme

K.1. "İşte böyle böyle üniversitede her türden insan olduğunu kabullenmeye başladım, onu kaybetmek istemediğim için de eyvallah demeyi öğrendim. Küçük ufak tartışmalar oluyor mesela, peki tamam diyorum, soğukluk istemediğim için o problemi hemen düzeltmeye çalışıyorum ya da hemen üstünü örtüyoruz."

2. Arkadaşın Niteliği

Arkadaşın niteliği teması, kişilik özellikleri ve beceri, tutum, davranışlar olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır.

2.1. Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri alt teması dürüst, samimi, güvenilir, vefalı ve tutarlı olma kodlarından oluşmaktadır.

2.1.1. Dürüst

K.2. "Açık sözlü olmalı, kırılır mı gücenir mi diye düşünmeden bana her şeyi söyleyebilmeli bence."

K.7. "Dürüst olmasını isterim."

2.1.2. Samimi

K.1. "...Ona yaklaşma sebebim de onu samimi bulmam, diğer havalı tipler gibi değildi, soğuk değildi."

2.1.3. Güvenilir

K.17. “Yine güven. Olmazsa olmaz.”

2.1.4.Vefalı

K.11. “Bir de sanırım çok vefalı olması.”

2.1.5. Tutarlı

K.2. “Tutarlı olması lazım.”

2.2. Beceri, Tutum ve Davranışlar

Beceri, tutum, davranışlar alt teması ise kötü alışkanlıkları olmayan, bilgili, iyi dinleyici ve yargılamayan kodlarından oluşmaktadır.

2.2.1. Kötü alışkanlıkları olmayan

K.1. “Benim bazı kriterlerim var, mesela içki içmesini istemem, bazı kötü alışkanlıklarının olmasını istemem, bir arkadaşım iddia oynuyordu, ondan soğumaya başladım...”

K.10. “Bir de şöyle çok da kötü alışkanlıkları olan, atıyorum uyuşturucu bağımlısı bir insanla da arkadaşlık fazla yakın olmam yani. Öyle bir arkadaşım vardı mesela kestim ilişkimi. Beni kötü yönde etkileyebilecek, kötü özellikleri olan insanlarla arkadaşlık kurmam.

2.2.2. Bilgili

K.10. “Biraz da mesela ben de şey vardır, hani herkesle arkadaşlık kurmam, şey anlamında, hani böyle çok cahilse, yanlış belki ama, cahil bir insanla arkadaşlık kurmak istemem. Biraz bilgili olmalı, benim seviyemde olmalı. Ama onun dışında da arkadaşlarım var tabi, ama benim yakın arkadaşlarım genellikle üniversite okuyan ve bir şeyler hakkında bilgisi olan insanlar.”

2.2.3. İyi dinleyici

K.14. “İyi bir dinleyici olması gerekiyor. Beni anladığımı hissetmem lazım.”

2.2.4. Yargılamayan

K.18. “O da şeyi seviyorum onda, ne yaparsam yapayım hani bana hiçbir şekilde yargılayıcı bir tavır sergilemeyeceği gibi hani benim ona bir şeyleri illa söylememe gerek kalmıyor.”

3. Arkadaşlığın Oluşum Süreci

Arkadaşlığın oluşum süreci teması ise rastgele oluşan arkadaşlıklar ve farkında olarak seçilen arkadaşlar alt temalarını kapsamaktadır.

3.1. Rastgele Oluşan Arkadaşlıklar

Arkadaşlığın oluşum süreci teması arasında yer alan rastgele oluşan arkadaşlıklar alt teması fiziksel yakınlık kodundan oluşmaktadır.

3.1.1. Fiziksel Yakınlık

K.1. “Aslında bu sene ilk yılım, hatta ilk üç ayım, rastgele arkadaşlık kurdum. Çünkü herkese yabancıyım, çok tanıdığım insan yok. Oda arkadaşlarımla samimi oldum çünkü onlarla yakınım. Onun dışında sınıf arkadaşım bir kişiyle de oda arkadaşım gibi yakınlık kurdum ama onunla niye yakınlık kurdum bilmiyorum.”

K.12. “Okuduğumuz bölüm aynı tabi o da ilgi alanı bir yönden, birleştiriyor.”

K.13. “Derslerimiz ortak, üniversite arkadaşlığında bu da önemli bence.”

3.2. Farkında Olarak Seçilen Arkadaşlar

Arkadaşlığın oluşum süreci teması arasında yer alan farkında olarak seçilen arkadaşlar alt teması ise iyi anlaşma, benzerlik ve birbirini tamamlama kodlarından oluşmaktadır.

3.2.1. İyi anlaşma

K.3. “İyi anlaşmaya bakarım. İyi anlaşmak yeterince bir özellik.”

K.18. “... Tabi her zamanki gibi önemli olan seninle birazcık kafa dengi olması, hiçbir şey konuşamayacağı insanla arkadaşlık kurmak istemezsin.”

3.2.2. Benzerlik

K.12. “Nasıl olursa olsun deyip geçmiyorum. Onun dışında yani kafa yapımız uyduğu sürece, aynı şekilde düşündüğümüz sürece daha iyi anlaşıyoruz tabi.”

K.16. “Bana daha çok yakın olabilecek kişilere göre, hani bakış açılarımız bana biraz daha uygun olabilecek kişilere. Bu genel bakış açısı da olabilir. Bir olay karşısındaki tutumu, küçük bir olaydır ama hani o da etkiler yani. Olaylara karşı tutumu benzer olmalıdır.”

3.2.3.Birbirini tamamlama

K.7. “Ya çok aynı şeyleri düşünüyoruzdur ya çok zıt şeyleri düşünüyoruz ki birbirimizi tamamlıyoruzdur herhalde yani.”

Üniversite öğrencilerinin arkadaş ve arkadaşlığa dair algılarına yönelik bulgulara yer verilmesinin ardından aşağıda arkadaş gruplarına dair elde edilen verilerin analizinden ulaşılan bulgular yer almaktadır.

2. Üniversite öğrencilerinin arkadaş grupları kendilerini nasıl etkilemektedir?

Araştırmanın bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkileri *sosyal etkiler, duygusal etkiler ve akademik etkiler* olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

1.Sosyal Etkiler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkileri arasında yer alan sosyal etkiler teması, yeni yakın arkadaşlıklar kurma, liseden arkadaş gruplarına daha az vakit ayırma, farklı bakış açılarını görme ve farklı insanlar tanıma olmak üzere dört koddan oluşmaktadır.

1.1.Yeni yakın arkadaşlıklar kurma

K.6. “Hep üniversitede lisedeki kadar yakın arkadaşlar edinemeyeceğimi düşünüyordum. Yani yine kimse kimsenin yerini almıyor ama üniversitede de insanın yakın arkadaşlar edinebileceğini gördüm.”

K.7. “Üniversitede bu kadar yakın arkadaşlıklar kurabileceğimi düşünmezdim.”

K.11. “Sadece yeni arkadaşlar kazandım, ama sağlam arkadaşlarım oldu yani.”

1.2.Liseden eski arkadaş gruplarına daha az vakit ayırma

K.11. “(bu gruptan önce) ...lisedekilerle daha çok takılıyorduk, tabi bunda onların hepsinin şehir dışına gitmesinin etkisi de yüksek yani.”

K.13. “(bu gruptan önce)... ... lise arkadaşlarımla daha çok görüşüyordum.”

1.3.Farklı bakış açılarını görme

K.9. “Bazı insanları farklı değerlendirmeye başladım. Yani onların gözünden de değerlendirmeye başladım. Onların düşüncelerini de kattım. O yüzden etkiledi beni. Onların düşünceleri etkiledi yani...”

K.16. “Yani farklı görüşleri de gördüm.”

1.4.Farklı insanlar tanıma

K.1. “Sonra biriside notlarını paylaşmıyor, sınavlardan kaç puan aldığını söylemiyor, çok tuhafıma gitti. Ama sonradan alıştım artık sormadım. Mesela biz kendi aramızda not muhabbeti yaptık o muhabbete katılmadı. İşte böyle böyle üniversitede her türden insan olduğunu kabullenmeye başladım.”

K.4. “Absürd insanlarla tanıştım.”

2.Duygusal Etkiler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkileri arasında yer alan duygusal etkiler teması, duygusal destek ve vaktin daha keyifli geçmesi kodlarından oluşmaktadır.

2.1.Duygusal destek

K.1. “Buraya daha çabuk adapte olmamı sağladı aslında, yoksa yalnız kalacaktım.”

K.2. “Kız kardeşlerim gibi onlar benim.”

K.14. “Kendimi yalnız hissediyordum. bir gruba ait olup daha güvende hissettim sanırım.”

2.2.Vaktin daha keyifli geçmesi

K.3. “...daha az canım sıkılıyor.”

K.15. “...daha keyifli.”

3. Akademik Etkiler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki bir diğer etkisi arasında yer alan akademik etkiler teması ise mesleki katkı ve ders çalışma alışkanlıkları kodlarını içermektedir.

3.1.Mesleki katkı

K.17. “Kültürel ve mesleki olarak daha katkı sağladı.”

3.2. Ders çalışma alışkanlıkları

K.8. “Yani ne olabilir, illa ki bir şey öğrenmişimdir onlardan. Hani sohbet ortamında olsun. Sorduğumuz sorular mesela birlikte çalışıyoruz derslere filan anlamadığımız yerlere.

3. Üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla neler hakkında konuşmaktadır?

Araştırmanın bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla konuştukları konular *kişisel konular ve sosyal konular* olmak üzere iki kategori altında sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1.Kişisel Konular

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla konuştukları konular arasında yer alan kişisel konular teması ilişkiler, fikir alma-verme, giyim, yaşantılar, gelecek planları, dedikodu ve özel hayat kodlarından oluşmaktadır.

1.1.İlişkiler

K.8. “...Erkekler ne düşünür mesela bu konuda gibi şeyler, erkek-kadın ilişkileri.”

K.9. “İlişkilerimiz hakkında, yani kendi erkek arkadaşlarımız hakkında filan.”

1.2.Fikir Alma-Verme

K.1. “Arkadaşların erkek arkadaşlarla ilişkilerini konuşuyoruz, bize danışıyorlar şu konuda ne yapmam lazım diye. Mesela şöyle bir şey oldu, hoşuma gitti, biz yeni arkadaşız ama birisi geldi yanımızda ağladı, sizce ben bu konuda ne yapmalıyım dedi. Bizim tepkimizde bence çok güzeldi. Birisi de ayrılma kararı verdiğinde bizimle konuştu filan.”

K.13. “ (Giyim konusunda) birbirimize çok sorarız. Beraber mesela gideriz whats app’ta filan, onu çok yaparız, şunu alayım mı’ya kadar gider yani.”

K.16. “Mesela birimiz bir şey alır, güzel ama pahalıdır. “Sakin bir daha böyle bir şey yapma” deriz, “ona bu kadar para verme” deriz, o şekilde...”

1.3.Giyim

K.4. “Konuşuruz, ‘Bu ne böyle ya acayip bir şey giymişsin’, ‘O şapka ne öyle at onu filan’, öyle olur ya.”

K.6. “Bir tanesi pahalı bir kot almıştı, o kota o para verilir mi diye hepimiz dalga geçmiştik mesela. Ama şey yapmıyoruz ‘Aa bak ne giymiş.’ filan değil yani. Dalga geçmemizin sebebi de pahalı diye, fakir filan gibi değil.”

1.4.Yaşantılar

K.6. “Şey de oluyor, oda arkadaşımız olmayan, ‘Aaa bak bugün bunu yaptık’ gibi bir anlatma oluyor. O an mesela üçümüz birlikteyken bir şey olmuş, diğer ikine onu anlatıyoruz filan.”

K.16. “Bir de okulu yeni yeni tanıdığımız için onların arkadaş grupları farklı oluyor, farklı sınıflardayız, onlar hakkında konuşuyoruz.”

1.5.Gelecek planları

K.4. “...Biz ilerde ne olacağız muhabbetleri...”

1.6.Dedikodu

K.2. “Dedikodu. Hadi bir dedikodu yapalım diye bulduğumuz oluyor bizim. Çok görüşemiyoruz, herkes kendi çevresinden bir bilgi getiriyor, ne biliyim güzel oluyor.”

K.9. “Dedikodu yapmaktan çok hoşlanırsınız ve böyle komik şeyler paylaşırsınız.”

1.7.Özel hayat

K.12. “Kişisel hayatımız olabilir...”

K.14. “Özel hayatımızla ilgili konuşuruz.”

K.15. “Dersler ve daha çok böyle özel hayat.”

2.Sosyal Konular

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla konuştukları konular arasından sosyal konular teması okul, din-felsefe, politika, güncel, kültür-sanat ve geyik muhabbetleri kodlarından oluşmaktadır.

1.1.Okul

K.1. “Dersler hakkında da hocalar hakkında konuşuyoruz.”

K.8. “Bir şeyleri sorma bölümle ilgili olsun, normal sosyal hayat olsun konuşuyoruz.”

K.9. “Sınavlar hakkında da konuşuyoruz.”

K.13. “Okul arkadaşlarım, hani şimdi lise arkadaşlarım olsa başka derdim ama, şimdi bunlar üniversiteden olduğu için okulla alakalı her şey hakkında konuşabiliriz yani bir tek ders değil de hani okulla alakalı arkadaşlar, başka arkadaşlar filan.”

K.16. “Dersler hakkında konuşuyoruz... Çoğu kez de yemekleri beğenmiyoruz, okulun yemeklerini, akşamları da onları konuşuyoruz.”

1.2.Din ve felsefe

K.2. “Dini konuları çok tartışırız, kavga değil tabi tartışma.”

K.11. “Dini meselelerden de konuşuyoruz bazen.”

K.18. “Mesela her zaman olduğu gibi din, felsefe o tür konulardan da konuşabiliyorsun.”

1.3.Politika

K.2. “Politikayla ilgili bir şey varsa bunu eleştirebiliriz.”

K.11. “Siyaset konuştuğumuz oluyor bazen ama çok fazla girmemeye çalışıyoruz ya şimdi dediğim gibi görüş ayrılığına şey yapmadığım için, arkadaşlarım da genelde öyle, farklı görüşleri savunanlar var. Bazen işin içinden çıkılmaz hallere gelinebiliyor o yüzden siyaset konuşmamaya çalışıyoruz ama mutlaka bir şeyler tartışıyoruz.”

1.4.Güncel

K.3. “Ya çok spontane oluyor. Her şey desek olmuyor mu, aklımıza ne gelirse. Ama daha çok güncel şeyler. Güncel olan çoğu şey.”

K.6. “Güncel muhabbetlerden konuşuyoruz, ‘Aa bak kabine değişmiş’ filan gibi.”

K.18. “Ya da hani tuhaf bir haber gördüysek ya da o an gündemde olan çok dikkat çekici bir haber olursa ondan da bahsedebiliyoruz.”

1.5.Kültür-sanat

K.7. “. Siyaset ve sanat aktiviteleri diyelim.”

K.10. “En çok genel olarak sinema...”

K.12. “Bir kitap üzerinden konuşmayı sevebiliriz.”

K.18. “Dışarda gördüğümüz mesela gözümüze ilişen mesela sinemadır, tiyatro programıdır filan varsa şuna gidelim şunu yapalım gibi o tür şeylerden de bahsediyoruz.”

1.6.Geyik

K.8. “Geyik, daha çok geyik.”

K.9. “Hani diyorum ya komik olan her şey hakkında görüşüyoruz. Whats App’ı açıyorlar, muhabbet kesin öyle başlıyor yani.”

K.10. “Genellikle geyik, çok boş da konuştuğumuz oluyor. Yüzde 80’i geyiktir herhalde.”

4. Üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını nasıl değerlendirmektedir?

Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencileri arkadaş gruplarıyla boş zaman değerlendirme etkinlikleri *sosyal etkinlikler, fiziksel etkinlikler, sanatsal etkinlikler ve akademik etkinlikler* olmak üzere dört kategoriden oluşmaktadır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

1.Sosyal Etkinlikler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri arasında yer alan sosyal etkinlikler teması muhabbet etmek, kart oyunları oynamak, yemeğe gitmek ve içmeye gitmek kodlarından oluşmaktadır.

1.1.Muhabbet etmek

K.2. “Dedikodu. Hadi bir dedikodu yapalım diye bulduğumuz oluyor bizim. Çok görüşemiyoruz, herkes kendi çevresinden bir bilgi getiriyor, ne biliyim güzel oluyor.”

K.4. “Bazen Güney’de oturuyoruz böyle, sabahlıyoruz muhabbet ederken. İkinci takılma noktamız, buluşma noktamız bizim ev. Evde bazen film izleriz, bazen boş muhabbet. Boş derken sadece muhabbet.”

K.7. “Onun dışında, birlikte oturup konuşuyoruz, sorunlarımızı paylaşıyoruz.”

K.12. “Muhabbet ederiz yani genel olarak. Bir yere gideriz, güzel bir yerde oturup konuşmak en keyiflisi oluyor.”

1.2.Kart oyunları oynamak

K.11. “Kart filan oynuyor da bizimkiler ben pek bilmediğim için...”

K.14. “Bir kafeye gidiyoruz mesela, tabu filan oynuyoruz.”

1.3.Yemeğe gitmek

K.11. “Yemeğe gideriz, beraber yemek yeriz...”

K.15. “Genelde yemek yemeğe gidiyoruz ders aralarında. Genelde işte bir kafede filan oturma, yemek yeme o şekilde.”

K.16. “Yemeği birlikte yeriz mesela akşam yemeklerini. Yetişebilirsek kahvaltıyı birlikte yaparız.”

1.4.İçmeye gitmek

K.5. “İçiyoruz...”

K.18. “Daha çok pub tarzı şeyler oluyor ya onlara gidiyoruz.”

2.Fiziksel Etkinlikler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri arasında yer alan fiziksel etkinlikler teması gezmek, alış-veriş ve spor kodlarından oluşmaktadır

2.1.Gezmek

K.1. “Gezeriz. Zaten hepimiz aynı dönem girişliyiz, İstanbul’a pek alışık değiliz, kaybola kaybola geziyoruz.”

K.9. “Uzun zamandır gitmediğimiz bir yere gidiyoruz, atıyorum Bebek’e gidiyoruz, çok sık gidemiyoruz uzak olduğu için bize.”

K.13. “Değişik yerlere, hani hadi şuraya gidelim hiç gitmedik gibi, hep böyle gittiğimiz yerele değil de, uzak yerler olabilir.”

K.18. “Geziyoruz, birlikte vakit geçiriyoruz. Birlikte vakit geçirmek için yapılan aktivitelerin çoğunu aslında yapıyoruz beraber.”

2.2.Alış-veriş

K.9. “Alış veriş yapmaktan çok hoşlanırsınız... Belki o gün alış veriş yapmamız gerekiyordur, bir ihtiyacımız vardır onu hallediyoruz.”

K.16. “Bazen alış verişe gidiyoruz.”

2.3.Spor

K.11. “Genelde halı sahaya gidiyorlar ama ben pek gitmiyorum.”

3.Sanatsal Etkinlikler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri arasında yer alan sanatsal etkinlikler teması konsere gitmek, tiyatroya gitmek, sinema/film izlemek ve müzeye gitmek kodlarından oluşmaktadır.

3.1.Konsere gitmek

K.1. “Beraber konsere gideriz.”

K.18. “Konsere filan gidiyoruz.”

3.2.Tiyatroya gitmek

K.1. “Mesela bir tiyatro olduğunda aklıma ilk onlar geliyor. Etkinliklere beraber gidiyoruz.”

K.17. “Sinema, tiyatro...”

3.3.Sinema/Film izlemek

K.2. “Film izleriz birlikte, korku filmi izleriz.”

K.7. “Film izliyoruz.”

K.8. “Sinemaya gidiyoruz.”

3.4.Müzeye gitmek

K.17. “Müzelere gidiyoruz. Genellikle sanatla ilgili oluyor.”

K.18. “Daha onlarla hiç müzeye gitmedim ama başka arkadaşlarımla gitmiştim.”

4. Akademik Etkinlikler

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri arasında yer alan akademik etkinlikler ise bölümle ilgili etkinliklere katılma kodunu içermektedir.

4. Üniversite öğrencilerinin küçük arkadaş gruplarının yapısı nasıldır?

Araştırmanın bulgularına göre üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı, *liderlik*, *grup-içi iletişim örüntüleri* ve *grup normları* kategorileri altında ele alınmıştır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

1.Liderlik

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı altında ele alınan liderlik teması, liderden beklenen kişisel özellikler ve liderin olmadığı gruplar kodlarından oluşmaktadır.

1.1.Liderden beklenen kişisel özellikler

K.3. “Söylediği şeyler mantıklı olan biri filan.”

K.7. “Ben çok atılganım o yüzden atılgan olmak. Aklına bir fikir geldiğinde hemen söylemek gibi. Liderlik etme.”

K.8. “Biraz lider kişiliğe sahip olmak, baskın karakter olması lazım.”

K.15. “İkna edici olmalı bence.”

K.17. “Biraz güvenebileceğimiz biraz sorumluluk sahibi biri olsa yeter. Aynı bölümde olduğumuz için genelde ders çalışma alanlarımız, ortamlarımız aynı oluyor, birlikte proje hazırlıyoruz. Sorumluluk sahibi olması güzel olur yani sözünün geçmesi için.”

1.2.Liderin olmadığı gruplar

K.14. “Öyle belirli bir, öne çıkan kimse yok. Herkes böyle eşit, çok durgun yani öyle söyleyeyim.”

K.18. “Aslında hani öyle lider gibi birimiz yok hani sözünü daha çok dinleyeceğimiz biri. Mesela kararlaştırıyoruz, ben yapmak istemiyorum ya da gelmek istemiyorum dersem gelmek istemiyordur, yapmak istemiyordur. Öyle çok bir hani şunu yapalım diye kesin karar verip de hani onu yapacağımız bir şey yok.”

2.Grup-İçi İletişim Örüntüleri

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı altında ele alınan grup-İçi iletişim örüntüleri ana teması karar verme, destek olma ve grup dili alt temalarından oluşmaktadır. Destek olma alt teması, yeterli destek, hepsi yeterli değil ve yetersiz destek kodlarından oluşurken; grup dili alt teması grup jargonu ve lakap takmayı içermektedir.

2.1.Karar verme

Karar verme alt teması, ortak karar ve duruma göre değişen süreçler kodlarını içermektedir.

2.1.1.Ortak karar

K.1. “Birinin sözü geçiyor diyemem çünkü biri bir şey istemiyorsa yapmıyor, çekiliyor, o yüzden ortak kararlar.”

K.6. “Öyle bir şey yok ya, herkes fikrini söyler, hangisi en mantıklı gelirse onu yaparız. Yani herkesin fikrine şey yapıyor.”

2.1.2.Duruma göre değişen süreç

K.4. “Mesela bazen benim sözüm geçebilir, bazen başkasının sözü geçebiliyor. Beraber bir şey yapalım diyeceğimiz zaman kim en mantıklı bir şey söylerse, ortak diyebiliriz, oligarşik takılıyor. Ama bize geldiklerinde benim sözüm geçiyor diyebilirim. Mesela sigara filan içtirmiyorum, mutfak hariç.”

2.2.Destek olma

Destek olma alt teması yeterli destek, hepsi yeterli değil ve yetersiz destek kodlarından oluşmaktadır.

2.2.1.Yeterli destek

K.7. “Ellerinden geleni yapıyorlar yani.”

K.12. “Olduğunu düşünüyorum yani şu ana kadar bana destek olmadıkları, yani bu illaki sen doğrusun demek değil, düşüncelerini açık açık söylerler ama yanımda olurlar.
“

K.15. “Sonuna kadar destek oluyorlar.”

2.2.2.Hepsi yeterli değil

K.1. “Evet, hepsiyle değil ama grupta birisi beyin olmayı üstleniyor, o diğerlerimizden daha olgun olduğunu düşünüyorum, diğerlerimizden daha çok şey bildiğini düşünüyorum, ben onunla konuşunca daha çok rahatlıyorum.

Diğerlerinin de o konu hakkında düşündüklerinden dolayı sanırım, bir konu olmuştu mesela, onu diğerleriyle konuşmadım çünkü ne tepki vereceklerini az çok anladım, bu konuyla ilgili değillerdi. Grubun hepsinden mantıklı cevabı alacağımı düşünmüyorum.”

K.9. “Parçalamam gerek bunun için. Biri en yakınım, geri kalan üçü daha uzak.”

2.2.3.Yetersiz destek

K.18. “Bence bu konuda biraz yetersiz kalıyorlar çünkü hani ben dediğim gibi, hala biraz öyleyimdir, çok fazla anlatıp, anlatmam kendimi. Sorunum olduğunda filan da çok fazla insanlarla konuşmam, o yüzden biraz yetersiz kalıyorlar açıkçası.”

2.3.Grup Dili

2.3.1. Grup jargonu

K.3. “Örnek veremem. Yok, özel değil de çok garip ya, metaforlar olur filan bazen kullandığımız, çok garip yani.”

K.5. “Grup içi şakalaşmalar var, in-joke deniliyor. Bir yerden çıkan muhabbet var mesela şunu söyleyeyim, arkadaşların çoğu aynı odadaydı, ikide bir gidiyordum beş muhabbeti geçiyordu filan. Bir sayı söyleyin dediklerinde hep beş diyorlardı böyle, anlamını sordum sonra ben de söylemeye başladım.”

2.3.2.Lakap takma

K.2. “Mesela bir arkadaşımıza şuşu filan diyoruz, sürekli bir oyun oynuyordu arkadan şuşu diye bir ses geliyordu, onun adı öyle kaldı. Öyle şeyler, lakap daha çok.”

K.4. “Mesela, çakma japon, İngiliz, kelt (Britanyaya ilk yerleşen insanlar). Bunlar lakap.”

K.11. “Evet bazılarına diyoruz. Hep öyle hitap etmiyoruz ama şakalaşırken filan, laz dediklerimiz var ama durup dururken değil de. İsmi kısaltılanlar filan var, evet öyle şeyler arkadaşlarla kullanıyoruz.”

3. Grup Normları

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı altında ele alınan grup normları ana teması ise kurallar ve kabul görmeyen davranışlar alt temasından oluşmaktadır.

3.1.Kurallar

Kurallar alt teması, kişisel sınırlar, grup bütünlüğüne dair kurallar ve kuralın olmadığı gruplar kodlarından oluşmaktadır.

3.1.1.Kişisel sınırlar

K.1. “Ama mesela o sınavdan aldığı notu söylemeyen arkadaşımızın üstüne gitmiyoruz. Sonra bir arkadaşımız bir akşam geç gelmişti, ben de sordum nerdeydin, neden geç geldin falan diye, o da biraz sert çıkıştı, sonra özür diledi ama, yani anne babasına bile söylemediğini, isterse zaten paylaşacağını söyledi. Ben de ondan sonra ona göre davrandım. Kişisel sınırlar var.”

K.12. “Kurallarımız yoktur ama mesela bazı insanların hassasiyetleri oluyor. Basit bir örnek vereyim, mesela bir arkadaşımız el şakasından hoşlanmaz. Biz onu biliriz ve ona göre davranırız gibi.”

3.1.2. Grup bütünlüğüne dair kurallar

K.2. “Evet, bir yere gideceksek, dördümüz gideceksek, biz dört kişiyiz, bir arkadaşımız bize sormadan asla bir başkasını getiremez. Çünkü bir kere getirdi ve hani büyük bir problem yaşadık. O günden beri bu kuralımız oldu. Bir yere gidiyorsak sadece dördümüz. Getireceksen birini izin alacaksın hepimizden.”

K.7. “Yani bazı şeyler var evet. Mesela, eğer hani bir buluşma ayarladıysak ve biri bile gelemeyecekse hani biz onu komple iptal ediyoruz, öyle şeyler.”

K.13. “Yani okul içindeki buluşmalarda birbirimizden habersiz bir şey yapmayız pek. Yani mesela bir gün ders çalışılacak hani beraber haber verimiz. Bir yere gidilecek okulla beraber ve ya bir şey olacak birbirimizi habersiz bırakmayız, öyle şeyler.”

3.1.3. Kuralın olmadığı gruplar

K.3. “Kural yok.”

K.17. “Öyle grup içinde çerçevesiz bir sevilmeyen davranış yok ama hani bana göre.”

K.18. “Yok, öyle bir kuralımız yok, hani çok özel eşyaya girmediği müddetçe yok. Öyle kurallarımız yok yani.”

3.2. Kabul görmeyen davranışlar

Kabul görmeyen davranışlar alt teması ise yalan söylemek, bencillik, saygısızlık, dedikodu, kalp kırmak, uygunsuz konuşma ve davranışlar, güveni sarsmak ve havalı olmak kodlarını içermektedir.

3.2.1. Yalan söylemek

K.7. “Yalan söylemek...”

K.14. “Bence böyle yalan söylemek hoş olmaz, sonuçta hepimiz birbirimize yardım ediyoruz.”

3.2.2. Bencillik

K.2. “Bencillik yapabilen bir arkadaşımız var onun o özellikleri kabul görmüyor genelde.

O da fark ediyor, düzeltiyor. Bencilliği kabul etmiyoruz pek.”

K.13. “Ya bencillik. Genelde bu hep oluyor ve şey oluyor mesela bu okul grubu olduğu için biraz daha derslerle alakalı şeyler oluyor. Mesela bir gün ek ders olacak, biri bir şey anlatacak, bizim bu gruptan biri bize haber vermiyor bir şey oluyor filan, böyle şeyler oluyor.”

K.14. Bencil olmak hoş olmaz, bencil olmamak gerekir.”

3.2.3.Saygısızlık

K.3. “Ne biliyim, gereksiz yere şey, saygısızlık olabilir.”

3.2.4.Dedikodu

K.8. “. Dedikodu. Daha dün yeni bir grup kurduk aslında biz başka gruplara karşı. Ders çalıştırma muhabbeti oldu işte. Bir arkadaşımız bizi ders çalıştırdı işte dün. Başka yakın arkadaşı da işte niye haber vermedin filan dedi. Kızı görmüş, kız söyleseymiş hani beni ders çalıştırır mısın deseymiş, çalıştırmam demez zaten çok yakın arkadaşlar. Tavır almışlar neden bizi çağırmadılar diye.”

K.11. “Arkalarından filan konuşursam hayatta hoş karşılanmaz yani. Kim ne diyecekse buluşunca desin diye.”

3.2.5.Kalp kırmak

K.12. “Yani mesela her hangi birinin özellikle kalbini kırarsam bu grup içinde tabi ki karşı tepki toplarım.”

3.2.6.Uygunsuz konuşma ve davranışlar

K.9. “Bence böyle biraz sapıtmak, hani yanlış, uygunsuz hareketler yapmak. Ne bileyim, hoş karşılanmayacağını düşünüyorum mesela fazla alkol alıp, yani nasıl anlatabilirim onu. Çünkü biz öyle değiliz yani. Hepimizin bir kriteri var sonuçta. Sarhoş olup kontrolden çıkmak mesela, bunu örnek olarak gösteriyorum, bunun gibi davranışlar.”

2.2.7.Güveni sarsmak

K.18. “Güvenini zedeleyecek davranışları açıkçası ben hiç kabul etmem.”

2.2.8.Havahı olmak

K.7. “Çok havahı olmak diyebilirim, yani...”

K.16. “Sivrilmeye çalışmak olabilir. Hani ben daha iyiyim gözüyle bakmak olabilir.”

6. Üniversite öğrencilerinin küçük arkadaş gruplarıyla benzer yönleri nelerdir?

Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri ilgi, değer ve davranış kategorileri altında ele alınmıştır.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin kodlama ve ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

1.İlgi

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri arasında yer alan ilgi teması, müzik, gezmek, kültür-sanat ve mizah/eğlence anlayışı kodlarından oluşmaktadır.

1.1.Müzik

K.3. “Pink Floyd tarzı filan, bir de bu aralar İndie Rock, independent gibi. Onlar da indieciler.”

K.10. “House müzik pop bir de, yabancı pop, ondan sonra klasik rock böyle Pink Floyd filan, eski şeyler. Onlar da aynı müzik tarzı.”

K.16. “Yani şöyle söyleyeyim, kulağıma hoş gelen şeyleri aslında. Onlar da aynı şekilde. Hemen hemen her müziği dinleyebilirler.”

1.2.Gezmek

K.13. “Gitmekten hoşlandığımız yerler aynı diyebilirim, benzer.”

K.14. “Hepimiz böyle farklı yerler görmekten hoşlanıyoruz.”

1.3.Kültür-Sanat

K.2. “Mesela biz oturup birlikte bir film izledikten sonra oturup bunun kritiğini yapabiliyoruz bu arkadaşlarımla. Sanatla ilgili görüşleri var, kendilerine ait tarzları var, bu yüzden birbirimizi daha iyi anladığımızı düşünüyorum.”

K.3. “Müzik var mesela, ilgi olarak sinema da olabilir. Okunan şeyler de olabilir, yani sadece kitap değil de dergiler de olabilir.”

K.7. “Birlikte sanat etkinliklerine katılmaktan hoşlanıyoruz”

1.4.Mizah/Eğlen

K.6. “Mizah anlayışımız...”

K.10. “Eğlence olarak da öyle birlikte işte Taksim’e filan gidiyoruz.

2.Değer

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri arasında yer alan değer teması, güven, samimiyet, paylaşım, saygı, sorumluluk, dürüstlük ve iyi niyet kodlarını içermektedir.

2.1.Güven

K.2. “Ortak özelliğimiz de gerçekten güveniyoruz birbirimize. Sırtımızı dönüp gitsek de arkamızdan bir kötülük gelmez diye düşünüyorum.”

K.18. “Sanırım en ortak paylaştığımız değer güven konusunda, ortak paydamız olabilir.”

2.2.Samimiyet

K.1. “Samimiyet sanırım ortak değerimiz.”

K.9. “Bizim için samimi olmak çok önemli bence. Yapmacık değiliz yani.”

2.3.Paylaşım

K.11. “Hepsi paylaşımcı insanlar bakacak olursak. Ben pek paylaşmıyorum ama onların paylaşmasına izin veriyorum.”

2.4.Saygı

K.7. “Saygı zaten çok önemli.”

2.5.Sorumluluk

K.14. “Sonra hepimiz derslerimizle ilgiliyiz bunu baya sorumluluk haline getiriyoruz. Ödevlerimizi de birlikte yapıyoruz, proje gibi şeyler olduğu zaman.”

2.6.Dürüstlük

K.7. “Onun dışında, dürüstlük var.”

2.7.İyi niyet

K.9. “Ya bizim için kasıt yoktur bir şeyde, iyi niyet yani, herkes olduğu gibidir, düşündüğünü söyler, karşıdan bir art niyet duymaz.”

3.Davranış

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri arasında yer alan davranış teması sigara kullanımı, alkol tüketimi ve giyim kodlarından oluşmaktadır.

3.1.Sigara kullanımı

K.4. “Sigara kullanıyorum, diğerleri yok. 1 sene civarı, 1,5’a yakın. (Gruptaki) Çoğunlukla herkes sigara kullanıyor...”

K.11. “Hayır, (sigara, alkol, uyuşturucu) üçünü de kullanmıyorum. Bu grupta, alkol ve uyuşturucu kullanan yok da sigara içen de yok ya.”

3.2.Alkol tüketimi

K.5. “Alkol sigara kullanıyorum. Alkol 3 senedir, sigara 1,5 sene ya da 1 senedir. Gruptakiler, uyuşturucuyu bilmiyorum, diğerlerini kullanıyorlar.”

K.6. “Ara sıra alkol kullanırım. Lise 3 ile 4 arası bir şeyden beri. Gruptan, bir tanesi sigara içiyor, bir tanesi hiç birini kullanmıyor, diğerleri benim gibi alkol alıyor.”

K.7. “Alkol kullanıyorum, heralde 16 yaşımdan beri kullanıyorum. Alkol hepsi kullanıyor.”

K.15. “(Alkol, sigara, uyuşturucu) Hiçbirini kullanmıyorum, gruptaki arkadaşlarım da kullanmıyor.”

3.3.Giyim

K.2. “Aslında onlar da benim gibi modlarına göre giyiniyorlar. Bazen gidip marka da alabiliriz bazen gidip pazardan da alabiliriz. Önemli olan kaliteli olduğuna inanmamız bence..”

K.9. “Genelde siyah giyiniyorum ben aslında. Renk uyumu çok önemli benim için. Kendi tarzım önemli, ben kendi tarzımda olmayan hiçbir şeyi giymem yani. Bir şey çok güzeldir ama benim tarzım değildir, ben onu almam yani. Her yerden giyinirim, pasajdan olsun çok pahalı bir yerden olsun. Az alırım ama giyerim her yerden. Onlar da aynı şekilde benim gibi. Alışveriş konusunda aynıyız onlarla.”

K.11. “Sadeliğe dikkat ederim, çok gösterişli olmaması lazım. Parlak filan şeyler hiç giymem yani. Özellikle dikkat ederim uygun olmasına, özellikle marka diye çok pahalı bir şey olmaması lazım. Arkadaşlarım da öyledir ya.”

K.13. “Kilomu kapatmaya dikkat ederim. Yani, en çok bana yakışmasına dikkat ederim heralde. Rahat ve şık. Takıntım yoktur. Onlar da aynı, birbirimize çok sorarız.”

Aşağıda Tablo 4.1’de üniversite öğrencilerinin ifadelerinin kodlanması sonucu oluşan temalara, alt temalara, kodlara ve frekanslara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Üniversite Öğrencilerinin İfadelerinin Kodlanması Sonucu Oluşan Kategoriler, Alt Kategoriler, Kodlar ve Frekanslar

Kategori ve Kodlar	Frekans
1)Arkadaşlık İlişkileri	
a) Arkadaşlığın İşlevi	
i) Duygusal Kaynak	
- paylaşım	8
-güven verme	7
-destek olma	8
-aile kadar yakın olma	4
-hoş vakit geçirme	4
-birlikteyken rahat hissetme	2
-birbirini anlama	6
- değer verme	2
ii) Sosyal Kaynak	
-karşılıklılık	4
-farklılıklara saygı	3
-çatışma çözme	2
b) Arkadaşlığın Niteliği	
i) Kişilik Özellikleri	
-dürüst	3
-samimi	5
-güvenilir	4
-vefalı	1
-tutarlı	1
ii) Beceri, Tutum, Davranışlar	
-kötü alışkanlıkları olmayan	2
-bilgili	1
-iyi dinleyici	3
-yargılamayan	2
c) Arkadaşlığın Oluşum Süreci	
i) Rastgele Oluşan Arkadaşlıklar	
- fiziksel yakınlık,	8
ii) Farkında Olarak Seçilen Arkadaşlar	
-iyi anlaşma	6
-benzerlik	5
-birbirini tamamlama	2
2) Arkadaş Grubu İlişkileri	
2.1.Arkadaş Gruplarının Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkileri	
i)Sosyal Etkiler	
- yeni yakın arkadaşlıklar kurma	4
-liseden arkadaş gruplarına daha az vakit ayırma	3
-farklı bakış açılarını görme	2

-farklı insanlar tanıma	4
ii) Duygusal Etkiler	
-duygusal destek	5
-vaktin daha keyifli geçmesi	4
iii) Akademik Etkiler	
-mesleki katkı	1
-ders çalışma alışkanlıkları	3
2.2. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Konuştukları Konular	
i) Kişisel Konular	
-ilişkiler	6
-danışma	5
-giyim	7
-yaşantılar	6
-gelecek planları	1
-dedikodu	3
-özel hayat	4
ii) Sosyal Konular	
-okul	11
-din-felsefe	3
-politika	4
-güncel	6
-kültür-sanat	4
-geyik	3
2.3. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Yaptıkları Boş Zaman Etkinlikleri	
i) Sosyal Etkinlikler	
-muhabbet etmek	8
-kart oyunları oynamak	3
-yemeğe gitmek	4
-içmeye gitmek	2
ii) Fiziksel Etkinlikler	
- gezmek	9
-alış-veriş	3
-spor	1
iii) Sanatsal Etkinlikler	
- konsere gitmek	2
-tiyatroya gitmek	3
-sinema/film izlemek	8
-müzeye gitmek	2
iv) Akademik Etkinlikler	
-Bölümle ilgili etkinliklere katılmak	3
2.4. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarının Yapısı	
i) Liderlik	
-liderden beklenen kişisel özellikler	10
-liderin olmadığı gruplar	8

ii) Grup İçi İletişim Örüntüleri	
-karar verme	
*ortak karar	7
*duruma göre değişen süreçler	3
-destek olma	
* yeterli destek	8
*hepsi yeterli değil	5
*yetersiz destek	4
-grup dili	
*grup jargonu	2
*lakap takma	12
iii)Grup Normları	
- kurallar	
* kişisel sınırlar	3
*grup bütünlüğüne dair kurallar	4
*kuralın olmadığı gruplar	11
-kabul görmeyen davranışlar	
*yalan söylemek	3
*bencillik	3
*saygısızlık	4
*dedikodu	2
*kalp kırmak	2
*uygunsuz konuşma ve davranışlar	2
*güveni sarsmak	3
*havalı olmak	2
2.5. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Benzer Yönleri	
i)İlgi	
* müzik	8
*gezmek	4
*kültür-sanat	7
*mizah/eğlence anlayışı	4
ii)Değer	
*güven	7
*samimiyet	2
*paylaşım	2
*saygı	5
*sorumluluk	2
*dürüstlük	3
*iyi niyet	2
iii)Davranış	
*sigara kullanımı	12
*alkol tüketimi	14
* giyim	11

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1.Yargı ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaş/akran grupları ile ilgili elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmamızda, nitel çalışma deseni kullanıldığı için genelleme yapılmamış, gençlerin arkadaşlık ilişkileri ve akran grupları hakkında derinlemesine bilgi elde edilmiş olup, elde edilen bulgular doğrultusunda temalar ortaya konulmuştur. Ayrıca, öne çıkan tanımlamalar ve kavramlar, mevcut alan yazınla olan ilişkileriyle birlikte ortaya konulmuştur. Son olarak da, bu araştırmanın irdelediği konuların, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanındaki uygulamalara ne şekilde yansıtılabileceği ve konuyla ilişkili ileriye yönelik çalışmalara dair öneriler belirtilmiştir.

5.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş/Arkadaşlık Algısı

Araştırmanın amacı arasında üniversite öğrencilerinin arkadaş/arkadaşlığı nasıl algıladıklarının tespit edilmesi yer almaktadır. Bu amaçla, katılımcılara “Arkadaş senin için ne demektir?”, “Birisinin ‘en yakın’ arkadaşın olduğunu nasıl anlarsın?” ve “Biriyle arkadaş olmak için onda ne gibi özellikler ararsın? / Arkadaşlarını neye göre seçersin?” soruları yöneltmiştir. Bu kısımda, bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgulara dair yargı ve tartışmalar yer almaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin arkadaş/arkadaşlık algısı arkadaşlığın işlevi, arkadaşın niteliği ve arkadaşlığın oluşum süreci olmak üzere üç ana tema altında toplanmıştır.

Arkadaşlığın işlevi temasının alt temaları olarak duygusal kaynak ve sosyal kaynak alt temaları belirlenmiştir. Duygusal kaynak alt teması, paylaşım, güven verme, destek olma, aile kadar yakın olma, hoş vakit geçirme, birlikteyken rahat hissetme, birbirini anlama, değer verme kavramlarından oluşmaktadır. Sosyal kaynak alt teması ise, karşılıklılık, farklılıklara saygı ve çatışma çözme kavramlarını içermektedir.

Arkadaşın niteliği teması, kişilik özellikleri ve beceri, tutum, davranışlar olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Kişilik özellikleri alt teması dürüst, samimi, güvenilir, vefalı ve tutarlı kişilik özelliklerini içermektedir. Beceri, tutum, davranışlar alt teması ise kötü alışkanlıkları olmayan, bilgili, iyi dinleyici ve yargılamayan kavramlarından oluşmaktadır.

Arkadaşlığın oluşum süreci teması ise rastgele oluşan arkadaşlıklar ve farkında olarak seçilen arkadaşlar alt temalarını kapsamaktadır. Rastgele oluşan arkadaşlıklar alt teması fiziksel yakınlık kavramını içermektedir. Farkında olarak seçilen arkadaşlar alt teması ise iyi anlaşma, benzerlik ve birbirini tamamlama kavramlarından oluşmaktadır.

Araştırmanın bu sonuçlarının, literatürle büyük oranla örtüşen kısımlar bulunmaktadır. Hruschka & Henrich (2006) arkadaşlık üzerine yaptıkları çalışmada, arkadaşın tanımını yaparken “birlikte vakit geçirmekten hoşlanan, ihtiyacın olduğunda yardım eden, özel konularını paylaşabildiğin, kendini rahatça ifade edebildiğin” gibi arkadaşlığın duygusal kaynak olma işlevinden bahsetmektedir. Bunun yanı sıra arkadaşın “dürüst ve güvenilir olma” gibi kişilik özelliklerini içeren niteliklerine de değinmiştir. Ayrıca, tanımında “birbirini seven ve dinleyen” ifadesi ile arkadaşlıktaki karşılıklılığı ve arkadaştan beklenen becerileri ifade etmiştir.

Büyükşahin-Çevik (2007)’in ergenlerle yaptığı çalışmaya göre, lise son sınıfı öğrencilerinin arkadaşlarında tercih ettiği, birinci dereceden önem verdiği özellikler arasında “sırdaş ve güvenilir olması”, “benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması” ve “sorunlarıma yardımcı olması” gibi özellikler yer almaktadır.

Arkadaşın ve arkadaşlığın duygusal ve sosyal kaynak olarak gencin hayatındaki önemi çalışmalarda çeşitli farklı ifadelerle yer almaktadır. Selman (1980), arkadaşlık kavramının gelişimi üzerine yaptığı çalışmada 7-14 yaşları arasındaki çocuklara arkadaşlarından beklentilerini yazmalarını istemiştir. Çalışma sonucunda arkadaşlardan beklentilerin ortak faaliyet ve mekanda yakınlık gibi yüzeysel beklentilerden toplumca belirlenmiş vefa, bağlılık gibi kurallara, ayrıca anlayış, duygu katılımı gibi psikolojik durumlara kadar geniş bir yelpazede değiştiğini tespit etmiştir. Sullivan ise arkadaşlıklarda kurulan samimiyetin iyileştirici bir rolü olduğuna inanarak, birbirine yardımcı olan arkadaşlık ilişkisinin oluşturduğu destekleyici atmosferin, bazı zorluklar

ile aile veya arkadaşlarla olan problemlerin çözülmesinde etkili olduğunu ifade etmektedir (Akt. Bayhan & Işıtan, 2010).

Kaner (2000), gençlerin arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıklarını ve hissettiklerini ölçmek amacıyla akran ilişkilerine yönelik geliştirdiği ölçek çalışmasında, arkadaşlık boyutlarının “bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma ve sadakat” olduğunu belirtmektedir. Kontrol kuramı ve sosyal öğrenme kuramını temel alarak hazırladığı ölçeğin tüm boyutları ile bu araştırmanın bulguları arasında yer alan arkadaşlığın işlevi boyutu benzerlik göstermektedir.

Araştırmalar, küçük çocukların arkadaşlıktan beklentilerinin merkezinde ortak faaliyetler ve somut karşılıklılık olduğunu ifade etmektedir. Okul çağındaki çocuklar ise arkadaşı “anlayışlı, sadık ve güvenilir” olarak tanımlarken, arkadaşlarından “birlikte zaman geçirmeyi, ilgilerini paylaşmayı ve kendilerini açmayı” beklediklerinden bahsetmektedir. Çocuklar arkadaşlarını tanımlamak için “samimi/özel (intimate)” gibi kelimeleri kullanmamaktadır ancak ergenlikten hemen önce böyle kavramlar bu ilişkileri farklılaştırmaya başlamaktadır. Daha yaşlı bireyler ise ideal arkadaşı destek olan, güvenilir, anlayışlı bir dert ortağı olarak tanımlamaktadır. Özellikle, lise son sınıf öğrencileri, yeni evliler, orta yaşta ebeveynler ve emekli olmak üzere olan bireylerin ideal arkadaş tanımında üzerinde durdukları nokta çok az değişiklik göstermektedir. Ortak ilgi, deneyim, etkinlikler ve iletişimsel uyum gibi arkadaşlar arasındaki benzerlik ergenler arasında arkadaşlık niteliği olarak önemsenmektedir ancak zamanla önemi azalmaktadır (Selman, 1980; Hartup & Stevens, 1997).

Araştırmanın bulgularına göre, arkadaşlığın bir diğer boyutu olarak oluşum süreci yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların bir kısmı arkadaşlıklarından bahsederken bilinçli ve farkında bir seçimden bahsetmemiştir. Buna göre rastgele oluşan arkadaşlıklarla ilgili olarak arkadaş olunan kişiyle fiziksel olarak yakın olmak arkadaşlığın oluşumuna etki etmektedir. Sosyal psikolojide “yakınlık etkisi” olarak isimlendirilen ve en çok gördüğümüz ve etkileşime girdiğimiz insanların arkadaşımız olma ihtimalinin yüksek olması arkadaşlığın oluşum sürecini etkilemektedir (Aronson, Wilson & Akert, 2010). Buna dayanarak yapılan bir araştırmaya göre, aynı binada farklı dairelerde yaşayan çiftlerin yakın arkadaşları incelenmiş ve bitişikteki kapı komşularının %41’inin yakın arkadaş olduklarını, iki kapı uzakta yaşayanların

%22'sinin ve koridorun iki ucunda yaşayanların yalnızca %10'unun yakın arkadaş olduğunu tespit edilmiştir (Festinger, Schachter& Back, 1950).

Bilgin (1988) arkadaşlığın başlaması ve yakın arkadaşlığa dönüşerek devam etmesi için fiziksel yakınlık, fiziksel görünüş, kişisel benzerlik ya da tamamlayıcılık ve karşılıklı olumlu yaklaşım gibi öğelerden bahsetmektedir. Fiziksel yakınlık, kişiler arasında arkadaşlığın kurulabilmesi için gereken şartların başında gelir. Bireylerin, arkadaş olmaları için her şeyden önce birbirlerini görmelerine ve konuşmalarına fırsat verebilecek kadar fiziksel bir yakınlık gerekir. Bu sebeple fiziksel olarak yakın olma, arkadaşlığın başlaması için gereken şartlardan biridir (Akt. Büyükşahin Çevik, 2007). Buote ve arkadaşlarının (2007) üniversiteye yeni başlamış olan öğrencilerin arkadaşlıklarının gelişim süreci üzerine yaptıkları çalışmaya göre de arkadaşlığın oluşumunu yakınlık, aynı dersi alıyor olmak ve yaşanılan yer (yurt vs.) gibi değişkenler etkilemektedir. Her ne kadar günümüzde “sanal” arkadaşlar edinme yaygınlaşmış olsa da (Henderson& Gilding,2004; Peter, Valkenburg &Schouten, 2005; Johnston, Tanner, Lalla& Kawalski, 2013) araştırmalar hala fiziksel yakınlığın arkadaşlığın oluşum sürecindeki etkili olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada, katılımcıların birçoğu arkadaşlarından bahsederken aynı bölümde olduklarını ya da yurttan aynı odada kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu da yakınlık ve maruz kalma etkisinin bir sonucudur. Yakınlık etkisi tanışıklıkla yani “sadece maruz kalma etkisi” ile birlikte işlemektedir. Buna göre, bir uyarıcıya ne kadar fazla maruz kalınırsa ondan hoşlanma eğilimi o derece artmaktadır. Olumsuz özellikleri olmayan insanlara olan aşinalığımız, çekim ve hoşlanmaya sebep olmaktadır (Aronson, Wilson& Akert, 2010).

Araştırmada, katılımcıların ifade ettiği üzere, arkadaşlık seçim sürecinin farkında olanlar için, arkadaş olarak seçilecek kişi ile iyi anlaşma, benzerlik ve birbirini tamamlama önemli bir yere sahiptir. Kişi, yeni tanıştığı bir grup insan içinden, görünüşünden hoşlandığı kişilerle konuşup arkadaş olmayı tercih ederken; kişisel benzerlik, arkadaşlığın kurulması ve sürdürülmesinde oldukça önemlidir. Benzerlik, kişiye yaşam tarzının ve düşüncelerinin doğruluğu duygusunu verirken, kişi bir problemle karşılaştığında, kendisine benzer insanların onu daha iyi anlayacağını ve yardım edebileceğine inanmaktadır (Bilgili, 1988, Akt. Büyükşahin-Çevik,2007).

Yeni arkadaşlıklarının gelişimi hakkında sorular sorulan üniversiteli gençlerin birçoğu üniversitedeki ilk arkadaşlarının benzer ilgi, değer, mizah anlayışı, cinsel yönelim, müzik zevki ve hobilere sahip kişiler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, öğrenciler benzer deneyimlere sahip ve benzer etkinliklere ilgi duyan kişilerin iyi arkadaşlık kurmaya aday olduklarını düşünmektedir (Buote vd., 2007).

Akademik benzerlik ele alındığında ise, benzer akademik ilgi ve becerileri olan bireyler birbirlerini çekmekte ve birlikte grup olarak çalışmaktadır. Çalışma gruplarının normları sosyal öğrenme ve grup düzenleme süreci ile oluşmaktadır. Yani, akademik yönelimi olan ve akademik anlamda yeterli olan bir grup, öğretici etkinliklere yönelik grup üyelerine, karşılıklı destek ve yardımla, akademik performanslarını geliştirmeleri için yardımcı olmaktadır (Chen, Chang& He, 2003).

İlgi, tutum, değer, geçmiş ya da kişiliklerin uyuşması benzerlik ve tamamlayıcılık kavramları ile ilişkilidir. Özellikle fikirlerin birbirine benzer olması kişiler arası hoşlanmayı artırmaktadır. Ayrıca, tarz, ilgi alanları, kişilik ve deneyimlerdeki benzerlik de özellikle yakın arkadaşlıklarda etkili olmaktadır. İnsanın içinde bulunmayı seçtiği durumlar normal olarak, bunları benzer nedenlerle tercih eden insanları içermektedir. Dolayısıyla kişi kendisine benzer insanların bulunduğu sosyal ortamlara girer ve zaman içerisinde yeni benzerlikler oluşarak arkadaşlıklar beslenir (Aronson, Wilson& Akert, 2010). Kandel'in (1986) de belirttiği gibi arkadaşlığı seçim sürecinde, önceden var olan benzer özellikler iki kişinin birbirinin dikkatini çekmesine katkıda bulunur ve böylece arkadaşlıklar oluşur. Arkadaşla kaynaşma sürecinde ise arkadaşlar arasındaki benzerlik birlikte sık vakit geçirmeyle artar, arkadaşlar birbirlerini etkiler ve kaynaşırlar. Böylece birbirlerinin önemli özellikleri daha da çok birbirlerine benzer.

Öte yandan, tamamlayıcılığın ön planda olduğu ilişkilerde bağlılığın düşük eğlence ve keşfetme arayışının yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Amodio& Showers, 2005). Ancak araştırmamızın bulgularına göre, arkadaşlarının kendilerini tamamlayıcı özellikte olmasını ifade eden katılımcılar, kendilerinin sahip olmadığı özelliklere sahip olan bir arkadaş ile ilişkilerinin ideal olacaklarını düşünmektedir. Bulgulara paralel olarak Berndt (1982) de erken ergenlikteki bireylerin kendi ilgi ve özelliklerini tamamlayıcı ilgi ve özelliklere sahip arkadaşları idealleştirdiklerini, kendilerinin yapmaktan korktuğu, heyecan verici şeyleri yapan kişileri arkadaş olarak seçtiklerini belirtmektedir.

Ancak görülmektedir ki tamamlayıcı özellikteki arkadaşı idealleştirme tutumu ergenliğin son dönemindeki bireyler için de benzerlik gösterebilmektedir.

5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş/Akran Grupları

Araştırmanın bu bölümünde, üniversite öğrencilerinin arkadaş/akran grupları ile ilgili elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin arkadaş grupları incelenirken araştırma soruları kapsamında, grubun üniversite öğrencisinin üzerindeki etkileri, grup içinde konuşulan konular, üniversite öğrencisinin grupta yaptığı boş zaman değerlendirme etkinlikleri, arkadaş gruplarının yapısı ve gruptakilerin benzer yönleri ele alınmıştır.

Araştırmanın, üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının incelenmesi amacıyla hazırlanan ve katılımcılara yöneltilen sorular şunlardır; “Bir arkadaş grubun (klik) var mı?”, “Grubunuzun adı var mı? Varsa nedir?”, “Grubunuzdakilerin ne gibi ortak ilgi ve değerleri var? (örnek ilgiler: sanat, spor, edebiyat, müzik... örnek değerler: güven, bağışlama, dürüstlük, paylaşım, saygı, sorumluluk, disiplin.)”, “Arkadaşlarıyla birlikteyken, boş zamanlarınızda neler yaparsınız?”, “Bu grupta takılmadan önce ...”, “Bu grupta takılmaya başladıktan sonra ...”, “Kıyafet seçiminde nelere dikkat edersin? Grubunuzdakiler kıyafet seçimlerinde nelere dikkat eder? Giyim konusunda, birbirinizin ne giydiğini, nereden giyindiğini önemser misiniz?”, “Ne tür müzik dinlersin? Gruptaki diğer arkadaşların ne tür müzik dinler?”, “Arkadaş grubunda daha çok ne gibi konular hakkında konuşursunuz?”, “Gruptaki arkadaşlarının seni anlayıp sana destek olmaları konusunda neler düşünüyorsun?”, “Grupla beraber daha çok nerelerde takılırsınız?”, “Grubunuza ait kullandığınız bazı lakap ya da grup jargonunuz var mı?”, “Bu küçük grupta daha çok kimin sözü geçer?”, “Bu küçük grupta sözü geçen biri olmak için nasıl birisi olmak gerekir?”, “Bu küçük grubun kuralları var mıdır? Varsa bu kurallar nasıl konuldu/konulur?”, “Grupta kabul görmeyen davranışlar nelerdir?” ve “Alkol, sigara ya da uyuşturucu madde kullanır mısın? (Kullanıyorsa)Ne zamandan beri kullanıyorsun? Arkadaşların arasında kullananlar var mı?”.

Bulgular sonucunda, arkadaş gruplarının birey üzerindeki sosyal, duygusal ve akademik etkileri; grup içinde kişisel ve sosyal konuların konuşulduğu ve grupta birlikte boş

zamanların değerlendirilmesinde sosyal, fiziksel, sanatsal ve akademik etkinliklerin tercih edildiği tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı, liderlik, grup-İçi iletişim örüntüleri ve grup normları kategorilerinde incelenmiş olup gruptakilerin benzer ilgi, değer ve davranışlarının olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2.1. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarının Kendileri Üzerindeki Etkileri

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkileri *sosyal, duygusal ve akademik etkiler* olmak üzere üç tema olarak tespit edilmiştir. Sosyal etkiler teması, yeni yakın arkadaşlıklar kurma, liseden arkadaş gruplarına daha az vakit ayırma, farklı bakış açılarını görme ve farklı insanlar tanıma olarak dört kavramdan oluşmaktadır. Duygusal etkiler teması, duygusal destek ve vaktin daha keyifli geçmesi kavramlarından oluşurken akademik etkiler ise mesleki katkı ve ders çalışma alışkanlıkları kavramlarını içermektedir.

Çalışmanın bulgularına göre, lisedeki ortamından çıktıktan sonra üniversitede yeni bir ortama giren genç, yeni arkadaş grupları oluşturmakta ve bu da eski arkadaş gruplarına daha az vakit ayırmalarına sebep olabilmektedir. Gencin değişen ortamla birlikte, gündemi ve meşguliyetleri de değişmekte, benzer ortamı paylaştığı yeni arkadaşlarıyla oluşturduğu grupla benzer süreçleri deneyimlemektedir. Bu da üniversitedeki arkadaş grubuyla daha çok vakit geçirmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Farklı şehirlerden, kültürlerden, aile ortamlarından gelen üniversite her bir üniversite öğrencisi üyesi olduğu küçük akran grubuna kendi biricikliği ile dahil olmaktır. Bu da, gruptaki her bireyin farklı insanları tanımaya ve yaşananları farklı bakışlarla değerlendirmesine ortam sağlamaktadır. Araştırmanın bulguları da desteklemektedir ki, genç, akran grubu ortamında hem kendini tanımakta hem de farklı duygu, düşünce ve davranışları keşfetmektedir. Bu, zaman zaman gencin hoşlanmadığı davranışlara karşı hoşgörülü olmasını, onaylamadığı düşüncelere saygı göstermesini sağlarken bir yandan da kendi fikir ve davranışlarının onaylanmasına imkan vermektedir.

Sonuçlar göstermektedir ki ergenlik döneminde birey yalnız kalmaktan kaçınmakta, benzer gelişimsel süreçten geçen akranları ile paylaşımda bulunmanın vaktini daha keyifli kıldığını düşünmek ve arkadaştan olduğu gibi küçük akran grubundan da duygusal destek aramaktadır. Yakın arkadaşların duygusal kaynak işlevi bulgusu göz

önünde bulundurulduğunda küçük arkadaş grubunun da duygusal olarak genç üzerinde etkisi olması beklenen bir sonuçtur. Ancak, grup üyeyi etkilerken, üye de grubu mutlaka etkilemektedir.

Ergenlikte yeni tutum ve davranışların oluşması, inançların benimsenmesi, giyim, kuşam, süslenme, takma, takıştırma gibi her alanda belirli bir akımın ya da modanın izlenmesi, öncelikle arkadaşların ve arkadaş gruplarının etkisi altındadır (Temel& Aksoy, 2001). Daha çok grup aktivitelerinin tercih edildiği ergenlik döneminde, arkadaş grupları ergenin ilgi alanlarını ve giyimini etkilemektedir (Derman, 2008).

Yapılan çalışmalar ergenlerin arkadaş gruplarının kendileri üzerindeki etkilerini olumlu ve olumsuz etkiler olarak sınıflandırmaktadır (Urberg, Değirmencioğlu& Pilgrim, 1997; Barry& Wentzel, 2006; Bayraktar, 2007; Uludağlı& Sayıl, 2009). Meriç (1999) de, arkadaş gruplarının ergenler üzerindeki olumlu etkilerini, sosyal pekiştireç olma, kriz ve karışıklık durumlarında duygusal destek olma, bütünlük baskısı ile davranışlarını şekillendirme ve kendini değerlendirebileceği bir ortam sunma şeklinde ifade etmektedir (Akt. Bayhan& Işıtan, 2010). Olumsuz etkiler arasında ise saldırgan davranışlar, risk alma davranışı (Uludağlı& Sayıl, 2009) ve sapmış davranışlar (Demir, Baran& Ulusoy, 2005), alkol ve sigara kullanımı gibi kötü alışkanlıklar edinme (Urberg, Değirmencioğlu& Pilgrim, 1997; Gallupe& Bouchard, 2013) yer almaktadır.

Diğer yandan, arkadaşla özdeşleşme derecesi ve benzerlik düzeyi ergenin üzerindeki akran etkisini artırmaktadır. Bu sebeple, yakın arkadaşların genel arkadaş grubuna kıyasla ergen üzerinde daha etkili olduğu ileri sürülmektedir (Jaccard, Blanton& Dodge, 2005; Akt. Uludağlı& Sayıl, 2009).

Arkadaş grubuna olan sadakat, gençlerin okula katılımını ve öğrenmeye karşı tutumunu, diğer tüm etkenlerden daha fazla etkilemektedir (Bradley, 1979). Ergenlikteki arkadaş gruplarının üyelerinin, akademik başarı açısından birbirine benzer olduğu ileri sürülmektedir (Chen, Chang& He, 2003) Özellikle, kızlardan oluşan küçük arkadaş gruplarının, eğitime önem veren ve okulla daha çok ilişkili olanlarının olmayanlara göre daha çok birbirine benzer üyelere sahip olduğu tespit edilmiştir (Kiuru, Nurmi, Aunda& Salmela-Aro, 2009).

5.1.2.2. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Konuştıkları Konular

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla konuştıkları konular kişisel ve sosyal konular olmak üzere iki tema altında sınıflandırılmıştır. Kişisel konular arasında ilişkiler, fikir alma-verme, giyim, yaşantılar, gelecek planları, dedikodu ve özel hayat konuları yer almaktadır. Sosyal konular arasında ise okul, din-felsefe, politika, güncel, kültür-sanat ve geyik muhabbetleri bulunmaktadır.

Araştırmanın bulguları literatüre paralel olup gençlerin arkadaş gruplarıyla sosyal konulardan kişisel konulara kadar farklı mahremiyetteki meselelerden konuşmakta olduklarını göstermektedir.

Kişilerin gündelik yaşamda, kimlerle, ne sıklıkla, hangi konularda konuşulduğunun, ne gibi değişkenlerden etkilendiğini tespit edilmesi üzerine çalışma yapan Schulster (2006), spor, romantizm, moda, hava durumu gibi 27 farklı konudan oluşan “Konuştuğum Şeyler” envanterini katılımcılara uygulamıştır. Araştırmanın bulgularına göre, 21 yaş altı gençlerin arkadaşlarıyla konuştıkları konuların başında okul, ders ve notlar yer almaktadır. Diğer konular ise konuşulma oranına göre romantik ilişkiler, müzik, filmler, tanıdıklar ve diğer konulardır. Sonuçları, cinsiyet değişkenine göre de inceleyen Schulster (2006) erkeklerin spor, müzik gibi daha eğlence içerikli konular konuşurken kadınların aile, romantizm, arkadaşlar gibi daha ilişkisel konularda konuştuklarını ifade etmektedir.

Cinsiyetin değişkenini ele alan bir diğer çalışmaya göre her iki cins de karşı cins hakkında sıklıkla konuşurken, kadınlar aynı cinsiyetteki arkadaşlarıyla daha çok aile, ilişkisel problemler, erkekler, sağlık, yiyecekler, okunan şeyler, filmler, televizyon, kıyafetler gibi konular hakkında konuşmayı tercih ederken, erkekler daha çok kadınlar, cinsellik, para, haberler, spor, avlanma ve balık tutma üzerine konuşmayı tercih etmektedir (Haas& Sherman, 1982). Ancak bu araştırmanın sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeninin konuşulan konularda farklılaşmaya sebep olup olmadığına dair bulgu olmayıp bunun katılımcı sayısı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Benzer şekilde, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında tüm Türkiye'de ergenler üzerine yapılan geniş çaplı bir araştırma olan “Türkiye’de Ergen Profili” çalışmasının bulguları, ergenlerin bir araya geldiklerinde çoğunlukla okul ve karşı cins hakkında konuştuğunu tespit etmiştir. Diğer konular

arasında sırasıyla, güncel konular (%9,8), sınavlar (%8,4), futbol (%7,5), giyim-kuşam (%7,1), gelecek (%6,7), spor (%6,3), müzik (%6,2) ve diğerleri yer almaktadır. Bu çalışmada “sosyal konular” kategorisinde yer alan güncel konular dışında, “Türkiye’de Ergen Profili” çalışmasında gençlerin konuştukları din-felsefe, politika, kültür sanat ve geyik muhabbetleri gibi sosyal konular yer almamaktadır. Aynı çalışma erkeklerin daha çok konuştukları konular arasında cinsel yaşamdan bahsetse de bu araştırmanın cinsel yaşam konusunun konuşulduğuna dair bulguları bulunmamaktadır. Bunun sebebi, verilerin yüz yüze yapılan görüşmelerde toplanması sebebiyle katılımcıların bu konuyu ifade etmekten çekinmesi olabilir.

Çalışmalar göstermektedir ki yaşla birlikte arkadaşlarla konuşmaya ayrılan vakit, özellikle kadınlarda, artış göstermektedir. Muhabbetlerin konusu, ilerleyen yaşlarda, arkadaşlarla ve yaşla ilgili mevzulara yönelik günlük mevzular aile ile paylaşılmaya devam etmektedir (Raffaelli& Duckett, 1989).

Konuşulan konuların kıyaslanması açısından, üniversite öğrencilerin Facebook kullanımı üzerine yapılan bir araştırmaya göre, gençler sanal arkadaşlarıyla yaşadıkları şeyler ve dersler hakkında konuşurken en çok da diğer insanlar hakkında dedikodu yapmaktadır. Sanal gruplarda konuşulan konular ise, ciddi mevzuların tartışıldığı forumlar, benzer ilgisi olan insanlarla konuşma ve ilgi-düşüncelerini ifade etme yer almaktadır (Pempek, Yermolayeva& Calvert, 2009). Anlaşılmaktadır ki, sanal ortamlardaki arkadaşlıklarda da birebir konuşmalar daha çok kişisel ağırlıklı konuları içerirken sanal gruplarda daha çok bilişsel ve sosyal içerikli konular üzerine konuşulmaktadır.

5.1.2.3. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Yaptıkları Boş Zaman Etkinlikleri

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla yaptıkları boş zaman etkinlikleri sosyal, fiziksel, sanatsal ve akademik etkinlikler kategorilerinden oluşmaktadır. Sosyal etkinlikler arasında muhabbet etmek, kart oyunları oynamak, yemeğe gitmek ve içmeye gitmek etkinlikleri bulunmaktadır. Fiziksel etkinlikler arasında gezmek, alış-veriş ve spor yer almaktadır. Sanatsal etkinlikler arasında konsere gitmek, tiyatroya gitmek, sinema/film izlemek ve müzeye gitmek yer alırken, akademik etkinlikler bölümle ilgili etkinliklere katılmaktan oluşmaktadır.

Türkiye'deki genç nüfus göz önünde bulundurulduğunda, gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendiklerinin bilinmesi gencin sosyal dünyasının ve bireysel ihtiyaçlarının anlaşılması için önem arz etmektedir. Bilinmektedir ki ergenliğin son dönemindeki birey, akademik ve sanatsal arayışlar, sosyal bağlar ile kendini daha iyi tanımlamakta ve kendini bir topluluğa ait hissetmektedir (Derman, 2008).

Türkiye'de, ergenlerin %60'ının boş zamanlarını, öncelikli olarak arkadaşlarıyla birlikte geçirmeyi tercih ettiği tespit edilmiştir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2008). Bu da göstermektedir ki gencin arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları serbest zaman etkinliklerinin bilinmesi onun sağlıklı psikolojik gelişimi için önemlidir.

Arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmeyi tercih eden gencin onlarla yaptığı etkinlikler çeşitlilik arz etmektedir. Öncelikle, arkadaşların sosyal gelişime katkısı sıkça dile getirilmektedir. Dolayısıyla, gençlerin arkadaş gruplarıyla muhabbet etmek, eğlenmek gibi sosyal etkinlikler yapıyor olmaları da kaçınılmazdır. Araştırmanın amaçlarından biri olan arkadaş gruplarında konuşulan konuların tespiti de göstermektedir ki gençler arkadaşlarıyla çeşitli konularda sohbet ederek aynı zamanda sosyal bir etkinlik yapmış olmaktadır.

Fiziksel etkinlikler de sosyal etkinliklere benzemektedir ancak öncelikli amaç sosyalleşmek değil gezmek, alış-veriş, spor gibi farklı fiziksel faaliyetlerdir. Yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır ki bu etkinlikler de arkadaşlarla birlikte yapıldığında birey için daha keyif verici olmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre, akran/arkadaş gruplarının üniversite öğrencileri üzerinde etkilerinden biri de akademik etkilerdir. Bununla birlikte, akademik etkinlikler boyutunun tespiti de göstermektedir ki akademik etki, boş zamanın değerlendirilmesindeki tutum ve davranışlarla ilişkilidir.

Yapılan tüm boş zaman etkinlikleri göz önünde bulundurulduğunda, boş zaman etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde, çoğunlukla arkadaşlarla birlikte olunması, gençlerin yalnızlık duygusundan kaçınmak için başkalarıyla ilişkiye geçmesi olarak da değerlendirilebilir. Yani, boş zamanını tek başına değerlendiren genç kendini yalnız hissedebilmektedir. Bunun yerine arkadaşlarıyla yapabileceği etkinlikleri tercih etmesi ya da kendi başlarına yapacakları etkinlikleri onlarla birlikte yapmayı tercih etmeleri yalnızlık duygusundan kaçınmakla ilişkili olabilir.

Literatürde bazı araştırmalar gençlerin boş zamanlarını değerlendikleri etkinlikleri, düzenli katılım gerektiren, yapılandırılmış etkinlikler ve kural gerektirmeyen, kendiliğinden oluşan yapılandırılmamış etkinlikler olarak ele alıp incelemektedir (Mahoney, 2000; Mahoney& Stattin, 2000; Bartko& Eccles, 2003).

Anderssen ve Wold (1992)'un yaptığı araştırma sonuçları, akranın/arkadaşın fiziksel etkinlik düzeyinin ve fiziksel etkinliği desteklemesinin, gençlerin boş zamanlarında yaptıkları fiziksel etkinlik düzeyinde etkili olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, model ve destekleyici rol oynayan akranların, gencin fiziksel etkinlik düzeyini artırmada etkili olduğu yönündedir.

Cinsiyet değişkenine ve ilgiye göre boş zaman etkinliklerinin farklılaşması üzerine yapılan bir araştırmaya göre, genç erkekler daha çok futbol oynama ve arkadaşlarla takılma gibi fiziksel ve sosyal etkinlikleri tercih ederken, genç kızlar daha çok partiler, konserler ve muhabbet etmek gibi sosyal etkinlikleri tercih etmektedir. Erkeklerin müzeleri gezmeye ilgi göstermezken kadınların da video oyunlarına ilgi göstermedikleri tespit edilmiştir (Fitzgerald, Joseph, Hayes & O'Regan, 1995).

Diğer yandan, akran/arkadaş grubunun kolektif davranışları, her bir grup üyesinin davranışlarını etkilemektedir. Arkadaş gruplarının davranışsal ve kültürel farklılıkları, grubun boş zamanında ne tür etkinlikleri seçeceği ile ilişkilidir. Bunu göz önünde bulundurduğu araştırmasında, Eccles, Barber, Stone, ve Hunt (2003), akademik yönelimli arkadaş/akran gruplarının özgeci etkinliklere, takım sporlarına, sanat etkinliklerine ve okula yönelik etkinliklerde bulunmaktadır.

Gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerde çocukların ve gençlerin boş zamanlarını nasıl geçirdikleri üzerine yapılan çalışmada Avrupalı Amerikan, Afrikan Amerikan ve Avrupalı ergenlerin, Asyalı ergenlere kıyasla, akranlarıyla çok daha fazla vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Diğer yandan, Doğu Asya'daki ergenler, arkadaşlarıyla geçirdikleri vakitlerin bir kısmında ders çalıştıkları belirtirken, Amerika'daki gençler arkadaşlarıyla daha çok partiye, sinemaya gitmekte ya da evden uzakta yapılan diğer etkinliklerle vakit geçirmektedir (Larson& Verma, 1999) Kültürel farklılıklar da ergenlerin arkadaş gruplarıyla boş zaman faaliyetlerini etkilemektedir.

Araştırmanın bulgularında dikkat çeken bir diğer konu, gençlerin sosyalleşme aracı olarak "içmeye gitme"sidir. Bilinmektedir ki kampüs ortamı, gençler arasındaki

arkadaşlık ilişkileri, alkollü içki reklamları ve kampanyaları gençleri alkollü içki almaya teşvik etmektedir. Alkol kullanımı, birçok yerde olgunluk, rahatlık, dostluk ifadesi ve sosyalleşmenin bir ölçüsü olarak kabul edilmesi de kullanımını arttırmaktadır (Yiğit& Khorshid; 2006).

5.1.2.4. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarının Yapısı

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı, liderlik, grup-içi iletişim örüntüleri ve grup normları ana temaları altında ele alınmıştır. Liderlik alt teması, liderden beklenen kişisel özellikler ve liderin olmadığı gruplardan oluşmaktadır. Grup-içi iletişim örüntüleri ana teması, karar verme, destek olma ve grup dili alt temalarından oluşmaktadır. Karar verme alt teması, ortak karar ve duruma göre değişen süreçleri içermektedir. Destek olma alt teması, yeterli destek, hepsi yeterli değil ve yetersiz destek kodlarından oluşurken; grup dili alt teması grup jargonu ve lakap takmayı içermektedir. Grup normları ana teması ise kurallar ve kabul görmeyen davranışlar alt temasından oluşmaktadır. Kurallar alt teması, kişisel sınırlar, grup bütünlüğüne dair kurallar ve kuralın olmadığı gruplar kavramlarından oluşmaktadır. Kabul görmeyen davranışlar alt teması ise yalan söylemek, bencillik, saygısızlık, dedikodu, kalp kırmak, uygunsuz konuşma ve davranışlar, güveni sarsmak ve havalı olmak kavramlarını içermektedir.

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarının yapısı ele alınırken, grubun düzenli bir ilişkiler sistemi olduğu ve aynı zamanda grupların yapı bakımından farklılıklar gösterebileceği göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırma verilerindeki ifadelerle göre, 18 katılımcıdan 12 tanesi, gruplarında lider rolünde kimsenin olmadığını ifade ederken, bir kısmı, gruplarında liderin yer alabilmesinin mümkün olmadığını da belirtmiştir. Ortak karar almanın vurgulandığı bu gruplarda bireyin kendisini ifade etmesinin, rahat hissetmesinin önemi vurgulanmıştır. İfadelerin sebebi, liderliğin dair olumsuz algılar ya da arkadaşlığın statü olarak eşit bir ilişki olarak algılanması olabilir (Hartup, 1992; Hruschka& Henrich, 2006). Liderin olmadığı bu gruplardaki iletişim örüntüsü ele alındığında kimsenin avantajlı olmadığı dairesel model işlemektedir (Aksu, 1996). Diğer yandan, liderden beklenen özellikler teması ele alındığında ikna edici, güvenilir, mantıklı gibi olumlu özellikler ifade edilirken baskıcı gibi olumsuz özelliklerden de bahsedilmiştir. Bu durum, kişilerin,

otokratik davranan lider ya da demokratik davranan lider (Arkonaç, 1993) gibi farklı lider tanımları ve algıları ile ilgi olabilir.

Küçük grup yapısının anlaşılmasına yönelik sorulardan biri olan, “Bu küçük grupta sözü geçen biri olmak için nasıl birisi olmak gerekir?” sorusuna verilen cevaplar, katılımcıların örtük liderlik algısıyla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. “Örtük lider” ifadesi ile her insanın ideal liderin nasıl bir şahsiyet olması gerektiğine dair düşünceleri ve içselleştirdiği lider modeli kast edilmektedir (Hunt, 1990; Akt. Tabak, Kızıloğlu& Polat, 2010). Daha çok örgütsel liderlik alanına yönelik, farklı ülkelerde yapılan örtük liderlik çalışmaları ile adanmışlık, karizma, çekicilik, zeka, güç ve erkeksilik (Offermann, Kennedy& Wirtz, 1994), destek verme, işleri kolaylaştırma, ilişkilere ve hedeflere yoğunlaşma (Eden ve Leviatan, 1975) gibi boyutlar elde edilmiştir. Katılımcıların içselleştirdiği lider modelini ortaya koymak ve ortaya çıkacak özellikleri daha belirgin boyutlar altında toplamak amacıyla ülkemizde yapılan bir çalışmada ise dürüstlük ve güvenilirlik (dürüst, ahlaklı, güvenilir, sözünde duran, saygıdeğer), beceriklilik (yeterince hızlı karar verebilen, karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilecek yetenekte, sorumluluk sahibi), etkileyicilik/ilişkilerde beceri (ikna edici, iletişim kurabilen), dönüştürücülük (açık, özgüveni olan, ileri görüşlü ve pratik), duyarlılık (cana yakın, merhametli ve hoşgörülü) ve güç (tecrübe, bilgi ve otorite) boyutları tespit edilmiştir (Tabak, Kızıloğlu& Polat, 2010). Tespit edilen bu boyutlar, bu araştırmadaki liderden beklenen kişilik özellikleri teması ile örtüşmektedir.

Kağıtçıbaşı (1988), grup yapısını ifade ederken, iletişim örüntüleri ile kurallar ve rol ilişkileri gibi normatif beklentilerden bahsetmektedir. Bu araştırmanın gençlerin küçük arkadaş gruplarının yapısına dair bulgular arasında, grup-içi iletişim örüntüleri ve grup normları boyutları yer almaktadır. İletişim örüntüsü ile “bireyin bir mekânda kimlerle, nasıl iletişim kurduğu” ifade edilmektir (Algül, 2011).

Araştırmanın bulguları arasında yer alan “karar verme” teması ortak karar ve duruma göre değişen süreçleri içermektedir. Buna göre, çoğu grupta herhangi bir konuda ortak karar alınmaktadır. Arkadaş gruplarında kararların ortak alınması, gençlerin demokratik davranışlara sahip bireyler olarak sosyal hayatlarını sürdürdüklerini göstermektedir (Bulut, 2006).

Ancak, bazı gruplarda karar alma süreci, duruma ve konuya göre değişiklik gösterebilmektedir. Genel anlamda katılım arttıkça kararların niteliği düzelirken, grupta kararların ortak bir şekilde alınması üyelerin daha riskli kararlar almasını kolaylaştırmaktadır (Bulut,1983; Kağıtçıbaşı, 1988). Öte yandan, üyelerin grubun doğru karar alacağına dair tartışılmaz inanç duyarak üyelerin grup halinde düşünmesi de karar verme sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır (Arkonaç, 1993). Birey karar verme sürecinde, uyma davranışı göstererek (Asch, 1956), kendi görüşünü grubun görüşü doğrultusunda değiştiriyor olabilir.

Araştırmanın diğer bir iletişim örüntüsü boyutu olan destek olma temasına göre, grupların destekleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların ifadelerine göre, grup üyelerinin her birinin yeterli destek verdiğini ya da hepsinin yetersiz olduğunu düşünenler olduğu gibi gruptaki bazı üyelerin yeterli destek verdiğini ancak bazılarının vermediğini belirtenler de vardır. Görüldüğü üzere, küçük arkadaş gruplarında bile destek görme her zaman homojenlik göstermemektedir.

Arkadaşların sosyal geçiş durumlarında (Dunphy, 1963), yeni ortamlara uyumda (Buote, 2007) ve duygusal anlamda (Temel& Aksoy,2001; Bayhan& Işıtan, 2010) destek olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada da destek olduğuna dair bulgular yer almaktadır ancak bazı gruplarda, destek olma konusunda her üyenin benzer performans göstermediği görülmüştür. Bu da, duygusal yapıları bakımından grupların farklılık gösterdiğine işaret etmektedir (Hartup, 1992).

Yetiştirme yurdunda kalan ve ailesiyle yaşayan ergenlerin benlik saygıları ve psikolojik belirtileri üzerine yapılan bir araştırma her iki gruptaki gençlerin de duygusal destek aldıkları bireylerin başında büyük bir yüzde ile arkadaşları yer almaktadır (Çetin& Çavuşoğlu, 2009). Duygusal desteğin yanında, bireyin sosyal ilişkilerine istenilen düzeyde devam edebilmesi için yalnızlığını gidermesi ve çevreye uyum sağlaması, psikolojik iyilik halini sürdürebilmesi için ise sosyal destek alması genç için vazgeçilmez temel bir ihtiyaç özelliğini taşımaktadır (Kozaklı, 2006).

Ergenlerin arkadaş grupları dışardan gözlemlendiğinde birbirlerine hitapları ve kullandıkları kelimeler ile kendilerine ait bir dilleri olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmanın bulguları da literatür de bu görüşü destekler niteliktedir (Köknel,2001; Demir, Baran& Ulusoy, 2005; Batur, 2010).

Gencin, arkadaş/akran grubu tarafından benimsenmesi ve yer edinmesi için grubun dili gencin dili olur (Horrocks, 1965). Belli bir grubun sınırlı toplum kesiminin, altkültürünün oluşturduğu, başkaları tarafından anlaşılacak amacıyla uydurulan dillere “yapma dil” denmektedir ve “jargon” yapma dil grubunda yer almaktadır (Köknel, 2001). Günlük konuşma dilinden ya da anadilden farklı olan jargonun işlevselliği düşüktür ve iletişim alanını daraltmaktadır. Ancak, grup içinde kullanılan jargon, bir başka kişi tarafından anlaşılmadığı için grup üyesine ayrıcalık hissi sağlamaktadır ve aynı jargonu konuşan kişiler kendilerini grup ortamında rahat hissetmektedir. “Böylece grup iletişim çerçevesini oluşturarak, kendi özel dil dünyalarını başkalarına göstermektedir. Oluşan bu çevre belli bir menfaati koruma ve sürdürme, belki de grubun kendi içinde “biz” duygusunu daha keskin çizgilerle belirlemek için kullanmaktadır.” (Batur, 2010).

Çeşitli araştırmalar, alkol ve madde bağımlıların bir alt kültür olarak jargonu olduğunu (Köknel, 2001) ileri sürerken kitle iletişim araçlarının da yeni nesil üzerinde bir jargon oluşturduğunu ifade etmektedir (Batur, 2010). Gençlerin grup içi iletişimde yer alan grup jargonu ve lakapların grup dilini oluşturuyor olması, geç ergenlik dönemindeki küçük arkadaş gruplarının da kendine ait bir kültürü olduğunu ve üniversite öğrencilerinin çeşitli alt kültürler oluşturduğu görüşünü desteklemektedir (Gottlieb& Hodgkins, 1963).

Grup yapısı söz konusu olduğunda, grup düzenini oluşturan normlardan bahsetmek kaçınılmazdır (Kağıtçıbaşı, 1998; Arkonaç, 1993). Grup içinde işlerin yürümesi için, onları düzenleyecek, sınırlandırarak normlara ihtiyaç vardır. Şerif (1996)’in grup tanımına bakıldığında, grubun üyelerin davranışını düzenleme, kendine ait bir dizi değer ve normu olan sosyal bir birim olma niteliği dikkat çekmektedir. Buna göre, grup içi ilişki grup oluşumunun temelini oluşturduğu için, etkileşimde olmanın doğal bir sonucu olarak da, zamanla gruba ait bir dizi normlar oluşmaktadır. Grup normlarının oluşumu için gerekli bir koşul, ortak güdüleri ve sorunları olan bireylerin belirli bir süre boyunca etkileşimde bulunmalarıdır (Akt. Gönüllü, 2001). Bireyler, çocuklukta daha çok ailelerinin, yaşları ilerledikçe ise daha çok arkadaşlarının ve akran gruplarının norm ve değerlerine güvenmektedir (Assael, 1992; Akt. Babaoğul& Şener, 2007).

Çalışmalar göstermektedir ki, ergenler, ait hissettikleri grubun değer ve normlarına uygun davranma konusunda üzerlerinde baskı hissetmektedir (Dunphy, 1963; Brown& Kinney 1994). Ergenlerden oluşan sokak gruplarını gözlemleyerek grup yapılarını ve oluşumlarını açıklayan Whyte, üyelerin tümünü ilgilendiren meselelerde üyelerin davranışlarını düzenleyen grup standartlarının ya da normlarının oluşumundan bahsetmektedir (Akt. Güler, 2010).

Araştırmanın bulguları literatüre benzer şekilde, gençlerin küçük arkadaş gruplarının çeşitli normları olduğunu tespit etmiştir. Normlar, kurallar ve kabul görmeyen davranışlar olarak tespit edilmiştir. Kurallar ele alındığında, katılımcıların ifadeleri her grupta kuralların bulunmadığı yönündedir. Bulgulara göre, bazı gruplarda yalnızca kişisel sınırlar olup grubun tamamını ilgilendiren kurallar bulunmazken bazı gruplarda hiç kural olmadığı ifade edilmiştir. Ancak, bazı gruplarda kurallar olduğu da katılımcıların ifadeleri arasında yer almaktadır. Bu durum, grup üyelerinin, arkadaş gruplarının yapısı üzerine daha önce düşünmemiş olmalarıyla ilişkili olabilir. Görüşme sırasında grup kuralları üzerine daha önce düşünmemiş ya da herhangi bir yaşantıya sahip olmayan katılımcının bu konuda farkındalığı düşük olabilir. Dolayısıyla, grubun kurallarının olmadığını ifade etmiş olabilir. Üniversite ortamına yeni girmiş olan gençlerin, yeni oluşan arkadaş gruplarında bazı yapısal özelliklerin söz konusu olmadığı da ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1988) çünkü normların oluşması birdenbire olmaz, süreç gerektirir (Eren, 1989). Ayrıca, arkadaş gruplarının informal grup sınıfında yer alması sebebiyle, formal gruplar gibi açıkça belirlenmiş normları bulunmayabilir (Kaynak, 1995; Akt. Gönüllü, 2001).

Diğer yandan, araştırmanın sonuçları, yalan söylemek, bencillik, saygısızlık, dedikodu, kalp kırmak, uygunsuz konuşma ve davranışlar, güveni sarsmak ve havalı olmak gibi gençlerin arkadaş grupları içinde kabul görmeyen çeşitli davranışların olduğu yönündedir. Araştırmanın bu bulguları, arkadaştan beklenen kişilik özellikleri ile benzer özellikte olup birbirini destekler niteliktedir. Bu davranışların, az sayıda bireyden oluşan, yakın ilişki temelli bu küçük arkadaş gruplarında kabul görmemesi, güven, samimiyet ve yakınlık gibi değerlere verdikleri önemi de göstermektedir.

5.1.2.4. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaş Gruplarıyla Benzer Yönleri

Üniversite öğrencilerinin arkadaş gruplarıyla benzer yönleri olarak ilgi, değer ve davranış temaları tespit edilmiştir. İlgi teması, müzik, gezmek, kültür-sanat ve mizah/eğlence anlayışı kavramlarından oluşmaktadır. Değer teması, güven, samimiyet, paylaşım, saygı, sorumluluk, dürüstlük ve iyi niyet kavramlarını içermektedir. Davranış teması ise sigara kullanımı, alkol tüketimi ve giyimi içermektedir.

Araştırma bulgularına göre, ergenin, arkadaş grubuyla benzer ilgi, değer ve davranışlarının olması literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir. Benzerliğin arkadaşlığın oluşumundaki yeri, araştırmanın ilk sorusu olan arkadaşlık algısında da göze çarpmaktadır.

Araştırma verileri göz önünde bulundurulduğunda, benzer ilgiye sahip olmak aynı ilgiye sahip olmak anlamına gelmemektedir. Yani, bir grup arkadaşın hepsi müziğe ilgili duyup müziğin farklı türlerine ilgili olabilmektedir.

Araştırmalar, akran/arkadaş gruplarının benzer sosyal, bilişsel özelliklere ve ortak ilgi ve etkinliklere dayanarak oluştuğunu göstermektedir (Cairns, 1994; Hartup& Stevens, 1997).

Arkadaşların yaş, cinsiyet, etnik köken ve davranışlar açısından da birbirine benzer olduğu ileri sürülmektedir. Hartup ve Stevens (1997), bu benzerliğin, sosyo-demografik koşullar, sosyal seçim ve karşılıklı sosyalleşme olmak üzere üç kaynağı olduğunu ileri sürmektedir. “Sosyo-demografik koşullar”, benzer bireylerin bir araya gelerek birbirleriyle iletişime geçmesine ortam sağlamaktadır. Bireyler kendilerine benzer arkadaşları seçip farklı olanlarla ilişki kurmakta kaçınarak “sosyal seçim” yapmaktadır. Son olarak da, “karşılıklı sosyalleşme” ile bireyler arkadaşlarıyla etkileşime geçerek onlara benzerler. Görülmektedir ki, benzerlik arkadaşlığın oluşumuna hem ortam hazırlamakta hem de oluşan arkadaşlıkları beslemektedir. Bu araştırmanın bulguları da, arkadaş gruplarındaki üyelerin yaş, cinsiyet, bölüm gibi benzer özelliklere ve müzik, mizah, güven, saygı gibi ilgi ve değerlere sahip oldukları yönündedir.

Davranış temasında yer alan sigara kullanımı ve alkol tüketimi, katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla, kullanım sıklığı açısından daima benzerlik göstermese de kullanma ya da kullanmama açısından grup üyeleri benzerlik göstermektedir. Yani, grup üyelerinin ya çoğu zararlı alışkanlığı olan bireylerden

oluşmakta ya da zararlı alışkanlığı olmayan bireylerden oluşmaktadır. Alkol/sigara tüketme ya da tüketmeme davranışı arkadaş seçiminde de etkili olan bir boyut olduğu diğer bulgular arasında da yer almaktadır.

Akran eğitimine dayalı yapılan bir çalışmaya göre, sigara kullanımının önlenmesi amacıyla akran gruplarının liderleri tespit edilmiş ve onlara sigara kullanımını önleme eğitimi verilmiştir. Böylelikle amaç liderlerin gruplarına model teşkil edip eğitimde öğrendiklerini grubuna öğretmesidir. Yapılan değerlendirmeler sonucu, verilen eğitimin sigara kullanımını önlediği tespit edilmiştir (Wiist& Snider, 1989). Diğer yandan, son zamanlarda yapılan bir çalışma, küçük grup ortamlarında zararlı madde kullanımının daha yüksek oranda olduğunu ileri sürmektedir (Gallupe& Bouchard, 2013). Küçük arkadaş gruplarının etkileşim temelli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, akran/arkadaş grubunun zararlı alışkanlıklara karşı hem olumlu hem olumsuz tutumu, özellikle lider konumundaki kişinin, üyeleri etkilediği dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, araştırma soruları çerçevesinde yapılan analizlere göre gençlerin arkadaşlık algıları ile alakalı üç tema ve küçük arkadaş gruplarıyla alakalı on dört tema olmak üzere toplamda 17 tema tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır.

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Üniversite ortamına ve hayatına uyumda, arkadaşların katkısı göz önünde bulundurularak, üniversitelerin rehberlik merkezlerinde gençlerin arkadaşlık ilişkilerini desteklemek amaçlı psiko-eğitimsel grup çalışmalarına yer verilebilir.
2. Araştırmanın sonuçları ışığında, bu yaş grubunda yer alan gençlerin ebeveynleri bilgilendirilebilir.
3. Üniversite öğrencilerinin akran gruplarıyla yaptıkları fiziksel etkinlikler göz önünde bulundurularak, koruyucu rehberlik amacıyla sağlıklı gelişimlerini desteklemek için tercih ettikleri etkinlikler için uygun alanlar çoğaltılabilir.

4. Akranların birey üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda üniversite öğrencilerine akademik ve sosyal destek için akran yardımcılığı projeleri hazırlanarak uygulanabilir.

5. Araştırma sonuçları üniversite öğrencileri akran gruplarıyla sanatsal etkinliklere katıldıklarını bu konularda konuştuklarını göstermektedir. Bu sebeple, belediyeler ve devletin ilgili kurumları sanatsal faaliyetleri artırabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Ülkemizdeki farklı şehirlerdeki üniversite öğrencileriyle benzer bir çalışma yapılarak, sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınarak tartışılabilir.

2. Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve akran gruplarını incelemeye yönelik boylamsal çalışmalar yapılabilir.

3. Farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin arkadaşlık ilişkileri ve akran grupları incelenerek karşılaştırmalar yapılabilir.

4. Farklı kültürlerdeki gençlerin arkadaşlık ilişkileri ve akran grupları incelenerek karşılaştırmalar yapılabilir.

5. Üniversite öğrencisi olmayan gençlerin arkadaşlık ilişkileri ve akran grupları incelenebilir.

6. Konu, farklı nitel araştırma desenleri ile ya da nicel araştırma yöntemleri ile incelenebilir. Nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma araştırmalar yapılabilir.

7. Üniversite öğrencilerinin yalnızca küçük akran grupları ya da yalnızca büyük akran grupları derinlemesine olarak incelenebilir.

8. Etnik köken ve sosyoekonomik statü değişkenlerine göre arkadaşlık ilişkilerindeki farklılaşmalar incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, T., & Furman, W. (1988). A Model for Close Relationships and Relationship Dysfunctions. *Handbook of Personal Relationships: Theory, Research, and Interventions*. London: Wiley.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼g¼ (2010). *T¼rkiye’de Ergen Profili*. Ankara: Manas Medya.
- Aksu, M. B. (1996). İnsan İlişkilerinde Bir Boyut: Grup Davranışı. *Eğitim Y¼netimi*, 2(3), 315-328.
- Aladağ, M., & Tezer, E. (2007). Akran Danışmanlığı Nedir? Ne Değildir? *T¼rk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 139-155.
- Alg¼l, A. (2011). *Çevirimiçi Mekanın Yol Açtığı Yeni İletişim Ör¼nt¼leri: “İtü S¼zl¼k” Örneğinde Antropolojik Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, İstanbul.
- Amodio, D. M., & Showers, C. J. (2005). ‘Similarity Breeds Liking’ Revisited: The Moderating Role of Commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(6), 817-836.
- Anderssen, N., & Wold, B. (1992). Parental and Peer Influences on Leisure-Time Physical Activity in Young Adolescents. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 63(4), 341-348.
- Arkonaç, S. A. (1993). *Grup İlişkileri*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Arkonaç, S. A. (1998). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa.
- Aronson, E. & Pratkanis, A.R. (1993). *Social Psychology*. Nyu Press.
- Aronson, E. D., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2010). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Kakn¼s.
- Asch, S. E. (1956). Studies of Independence and Conformity: I. A Minority of One Against a Unanimous Majority. *Psychological Monographs: General and Applied*, 70(9), 1-70.
- Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride G¼ncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Babaoğul, M. & şener, A. (2007). Çocuk ve Genç T¼keticiler. *T¼keticici Yazıları-I*, 127-268.
- Barry, C. M., & Wentzel, K. R. (2006). Friend Influence on Prosocial Behavior: The Role of Motivational Factors and Friendship Characteristics. *Developmental Psychology*, 42(1), 153-163.
- Bartko, W. T., & Eccles, J. S. (2003). Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis. *Journal Of Youth and Adolescence*, 32(4), 233-241.

- Batur, Z. (2010). Kitle İletişim Araçlarının Oluşturduğu Yeni Bir Dil Katmanı: Öğretmen Adaylarının Kullandığı Kitle İletişim Jargonu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 63-73.
- Bayhan, B. & Işıtan, S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. *Aile ve Toplum*, 5(20), 33-44.
- Bayraktar, F. (2007). Olumlu Ergen Gelişiminde Ebeveyn/Akran İlişkilerinin Önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(3), 157-166.
- Berndt, T. J. (1982). The Features and Effects of Friendship in Early Adolescence. *Child Development*, 1447-1460.
- Berndt, T. J. & Murphy, L. M. (2003). Influences of Friends and Friendships: Myths, Truths, and Research Recommendations. *Advances in Child Development and Behavior*, 30, 275-310.
- Boyd, D. & Bee, H. (2006). *Lifespan Development* (4.Baskı). New York: Pearson.
- Böke, K. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Bradley, J. (1979). Adolescent Friendship Cliques and Academic Achievement. *School Psychology International*, 1(2), 24-26.
- Brown, B. B., Mory, M. S., & Kinney, D. (1994). *Casting Adolescent Crowds in a Relational Perspective: Caricature, Channel, and Context*. Personal Relationships During Adolescence. Thousand Oaks, Ca: Sage
- Bukowski, W. M., Hoza, B. & Boivin, M. (1994). Measuring Friendship Quality During Pre- and Early Adolescence: The Development and Psychometric Properties of The Friendship Qualities Scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(3) 471-484.
- Bulut, I. (1983). "Örgüt İçi Gruplar ve Grupların Yönlendirilmesi", *Amme İdaresi Dergisi*, 21(4), 57-67.
- Bulut, N. (2006). Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Demokratik Tutumları ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(1), 37-59.
- Buote, V. M., Pancer, S. M., Pratt, M. W., Adams, G., Birnie-Lefcovitch, S., Polivy, J., & Wintre, M. G. (2007). The Importance of Friends Friendship and Adjustment Among 1st-Year University Students. *Journal of Adolescent Research*, 22(6), 665-689.
- Büküşoğlu, N. Ve Bayturan, A.F. (2005). Serbest Zaman Etkinliklerinin Gençlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Algısı Üzerindeki Rolü. *Ege Tıp Dergisi*, 44(3), 173-177.
- Büyükşahin-Çevik, G. (2007). *Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Cafoğlu, Z. & Okçu, V. (2013). Gençlik Sorunları: Siirt İli Örneği. *Electronic Journal of Social Sciences*, 12(43), 82-115.

- Chen, X., Chang, L., & He, Y. (2003). The Peer Group As A Context: Mediating and Moderating Effects on Relations Between Academic Achievement and Social Functioning in Chinese Children. *Child Development*, 74(3), 710-727.
- Cairns, R. B. (1994). *Lifelines and Risks: Pathways of Youth in Our Time*. Cambridge University Press.
- Colaizzi, P. (1978), "Psychological Research As A Phenomenologist Views It", In Valle, R. And King, M. (Eds), *Existential Phenomenological Alternatives For Psychology*, Oxford University Press, New York.
- Clayton, J. D. (2006). *Friendship Quality: A Factor Analysis and Effects on Life Satisfaction and The Development of Social Competence in Adolescence*. Proquest.
- Cloninger, S. C. (2004). *Theories of Personality*. New Jersey: Prentice Hall.
- Coffey, A.& Atkinson, P.(1996). *Making Sense of Qualitative Data*. Ca:Sage.
- Coleman, J.C. & Hendry, L. (1990). *The Nature of Adolescence*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, Ca: Sage Publications.
- Çetin, H., & Çavuşoğlu, H. (2009). Yetiştirme Yurdunda ve Aileleri ile Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(4), 137-144.
- Çevik B. G. (2008). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 35-50.
- Dedeoğlu, A. Ö. (2002). Tüketici Davranışları Alanında Kalitatif Araştırmaların Önemi ve Multidisipliner Yaklaşımlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 75-92.
- Demir, N. Ö., Baran, A. G., & Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örneklemi. *Bilgi/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 83-108.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, (63), 19-21.
- Dey, I. (1993). *Qualitative Data Analysis: A User Friendly Guide for Social Scientists*. London: Routledge.
- Doğan, T., Karaman, N. G., Çoban, A. E., & Çok, F. (2011). Predictors of Adolescents’ Friendship Qualities: Gender and Family Related Variables. *Elementary Education Online*, 11(3), 845-855.
- Dunphy, D.C. (1963). The Social Structure of Urban Adolescent Peer Groups. *Sociometry*, 26 (2), 230-246.
- Dunphy, D. C. (1972). *Socialization in Australia*. Sydney: Angus & Robertson.
- Dusek, J. B. (1987). *Adolescent Development and Behavior*. Prentice-Hall, Inc.

- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular Activities and Adolescent Development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
- Eden, D., & Leviatan, U. (1975). Implicit Leadership Theory As A Determinant of The Factor Structure Underlying Supervisory Behavior Scales. *Journal of Applied Psychology*, 60(6), 736.
- Erdem, G., Eke, C. Y., Ögel, K., & Taner, S. (2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. *Journal of Dependence*, 7, 111-116.
- Eren, E. (1989). *Yönetim Psikolojisi*. İstanbul:İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları.
- Festinger, L., Back, K. W., & Schachter, S. (1950). *Social Pressures in Informal Groups: A Study of Human Factors in Housing* (No. 3). Stanford University Press.
- Fitzgerald, M., Joseph, A. P., Hayes, M., & O'regan, M. (1995). Leisure Activities of Adolescent School Children. *Journal of Adolescence*, 18(3), 349-358.
- Gallupe, O., & Bouchard, M. (2013). Adolescent Parties and Substance Use: A Situational Approach to Peer Influence. *Journal of Criminal Justice*, 41(3), 162-171.
- Gifford, V. D., & Dean, M. M. (1990). Differences in Extracurricular Activity Participation, Achievement, and Attitudes Toward School Between Ninth-Grade Students Attending Junior High School and Those Attending Senior High School. *Adolescence*, 25(100) 799-802.
- Glaser, B.& Strauss, A. (1967) *The Discovery of Grounded Theory*. New York: Aldine Publishing Company.
- Gottlieb, D., & Hodgkins, B. (1963). College Student Subcultures: Their Structure and Characteristics in Relation to Student Attitude Change. *The School Review*, 71(3), 266-289.
- Goulding, C. (2005). Grounded Theory, Ethnography and Phenomenology: A Comparative Analysis of Three Qualitative Strategies for Marketing Research. *European Journal of Marketing*, 39(3/4), 294-308.
- Gökdağ, R.(2013). Kişilerarası Çekicilik ve Yakın İlişkiler. S. Ünlü (Editör). *Sosyal Psikoloji* (ss.88-108). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gönüllü, M. (2001). Grup ve Grup Yapısı. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,2(1), 191-201.
- Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Güler, M. (2010). Sosyal Psikoloji Bakış Açısından Çocuk ve Ergenlerde Suçlu Davranış Gelişimi. *Tbb Dergisi*, 89, 355-372.
- Gündoğdu, R. (2003). *İlköğretim 3. 4. ve 5. Sınıf Çocuklarının Arkadaşlık Konusundaki Görüşleri ve Arkadaş Seçimlerini Etkileyen Etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Haas, A., & Sherman, M. A. (1982). Reported Topics of Conversation Among Same-Sex Adults. *Communication Quarterly*, 30(4), 332-342.
- Hamm, J. V. (2000). Do Birds of A Feather Flock Together? The Variable Bases for African American, Asian American, and European American Adolescents' Selection of Similar Friends. *Developmental Psychology*, 36(2), 209.
- Hartup, W.W. (1992). Having Friends, Making Friends, and Keeping Friends: Relationships As Educational Contexts. *Eric Digest* (Pp. 509-514). Champaign, Il: Eric Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.
- Hartup, W. W., & Stevens, N. (1997). Friendships and Adaptation in The Life Course. *Psychological Bulletin*, 121(3), 355-370.
- Henderson, S., & Gilding, M. (2004). 'I've Never Clicked This Much With Anyone in My Life': Trust And Hyperpersonal Communication in Online Friendships. *New Media & Society*, 6(4), 487-506.
- Horrocks, J. E. (1965). Adolescent Attitudes and Goals. M. Sherif ve C. W. Sherif (Ed.). *Problems of Youth: Transition To Adulthood in A Changing World* (s.15-27). Chicago: Aldine Pub. Co.
- Hruschka, D., & Henrich, J. (2006). Friendship, Cliquishness, and The Emergence of Cooperation. *Journal of Theoretical Biology* 239, 1-15.
- <http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=13509>, Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2014.
- İnanç, B.Y., Bilgin, M. & Atıcı, K.M. (2007). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Pegem.
- Johnston, K., Tanner, M., Lalla, N., & Kawalski, D. (2013). Social Capital: The Benefit of Facebook 'Friends'. *Behaviour & Information Technology*, 32(1), 24-36.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Basım.
- Kahraman, F. (2008). *Ergenlerde Arkadaşlık İlişkisi ile Mizah Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kandel, D. B. (1986). Processes Of Peer Influences in Adolescence. *Development As Action in Context*, 203-227.
- Kaner, S. (2000). Akran İlişkileri Ölçeği ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-75.
- Kelley, H. H., & Volkart, E. H. (1952). The Resistance To Change of Group-Anchored Attitudes. *American Sociological Review*, 17, 453-465.
- Kiuru, N., Nurmi, J. E., Aunola, K., & Salmela-Aro, K. (2009). Peer Group Homogeneity in Adolescents' School Adjustment Varies According To Peer Group Type and Gender. *International Journal of Behavioral Development*, 33(1), 65-76.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Köknel, Ö. (2001). Alkol ve Madde Bağımlılığı Altkültürü. *Bağımlılık Dergisi*, 2(2), 71-76.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Larson, R. W., & Verma, S. (1999). How Children and Adolescents Spend Time Across The World: Work, Play, and Developmental Opportunities. *Psychological Bulletin*, 125(6), 701-736.
- Mahoney, J. L. (2000). School Extracurricular Activity Participation As A Moderator in The Development of Antisocial Patterns. *Child Development*, 71, 502-516.
- Mahoney, J. L., & Stattin, H. (2000). Leisure Activities and Adolescent Antisocial Behavior: The Role of Structure and Social Context. *Journal of Adolescence*, 23(2), 113-127.
- Marshall, C. & Rossman, G.B. (2006). *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Meyers, J. E., & Nelson, W. M. (1986). Cognitive Strategies and Expectations As Components of Social Competence in Young Adolescents. *Adolescence*, 21 (82), 291-303.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Offermann, L. R., Kennedy Jr, J. K., & Wirtz, P. W. (1994). Implicit Leadership Theories: Content, Structure, And Generalizability. *The Leadership Quarterly*, 5(1), 43-58.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özekes, M. Ergenlik Döneminde Boş Zaman Aktivitelerinin İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-21.
- Patton, M. Q. (1987). *How To Use Qualitative Methods in Evaluation*. London: Sage.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 2nd Ed., London: Sage.
- Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A., & Calvert, S. L. (2009). College Students' Social Networking Experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 227-238.
- Peter, J., Valkenburg, P. M., & Schouten, A. P. (2005). Developing A Model of Adolescent Friendship Formation on The Internet. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(5), 423-430.
- Polkinghorne, D.E. (1989). Phenomenological Research Methods. In *Existential-Phenomenological Perspectives in Psychology*. Springer Us.
- Raffaelli, M., & Duckett, E. (1989). "We Were Just Talking...": Conversations in Early Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(6), 567-582.

- Riemen, D. J. (1986). The Essential Structure of A Caring Interaction: Doing Phenomenology. *Nursing Research: A Qualitative Perspective*, 85-105.
- Riza, E. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: Anadolu Yayınları.
- Sabbağ, Ç.& Aksoy, E. (2011). "Üniversite Öğrencileri ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği." *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, 10-23.
- Santrock, J.W. (1993). *Adolescence*. William C Brown Pub.
- Sehulster, J. R. (2006). Things We Talk About, How Frequently, and To Whom: Frequency of Topics in Everyday Conversation As A Function of Gender, Age, and Marital Status. *The American Journal of Psychology*, 407-432.
- Sherif, M. (1936). *The Psychology of Social Norms*. New York: Harper.
- Sherif, C. W., Sherif, M., & Nebergall, R. E. (1965). *Attitude and Attitude Change: The Social Judgment-Involvement Approach*. Philadelphia: Saunders.
- Starks, H., & Trinidad, S. B. (2007). Choose Your Method: A Comparison of Phenomenology, Discourse Analysis, and Grounded Theory. *Qualitative Health Research*, 17(10), 1372-1380.
- Steinberg, L. (1999). *Adolescence* (5.Baskı). New York: Mcgraw-Hill.
- Sullivan, H. S. (1953). *The Interpersonal Theory Of Psychiatry*. New York: Norton.
- Sungur, M. Z. (1997). Fobik Bozukluklar. *Psikiyatri Dünyası*, 1, 5-11.
- Tabak, A., Kiziloğlu, A., & Polat, M. (2010). Türkiye'de Örtük Liderlik Kuramı: İçeriği ve Yapısı. *Cag University Journal of Social Sciences*, 7(2), 72-86.
- Temel, Z.F.& Aksoy, A.B. (2001). *Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Uludağlı, N. P., & Sayıl, M. (2009). Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.
- Urberg, K. A., Değirmencioğlu, S. M., & Pilgrim, C. (1997). Close Friend and Group Influence on Adolescent Cigarette Smoking and Alcohol Use. *Developmental Psychology*, 33(5), 834-844.
- Wiist, W. H., & Snider, G. (1991). Peer Education in Friendship Cliques: Prevention of Adolescent Smoking. *Health Education Research*, 6(1), 101-108.
- www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 1 Aralık 2013.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunuzun İlk Altı Yılı*. (4.Basım). İstanbul: Remzi.
- Yaylalı, M. (2006). *Üniversite Gençliğinin Sosyo-Ekonomik Profili Araştırması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

- Yazıcı, H., Reisoğlu, S., & Altun, F. (2012). Etnografik Araştırmacının Değerleri ile Araştırma Yöntem ve Sonuçları Arasındaki İlişki. *Journal of Life Sciences*, 1(1). 649-657.
- Yeşilyaprak, B. (2013). *21.Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel.
- Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seğkin.
- Yiğit, Ő., & Khorshid, L. (2006). Ege Üniversitesi Fen Fakóltesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı. *Journal of Dependence*, 7, 24-30.

EKLER

Ek 1:

GÖRÜŞME FORMU

Sevgili Gençler,

Marmara Üniversitesi'ne bağlı olarak, gençlerin arkadaş grupları üzerine bir yüksek lisans çalışması yürütmekteyim. Aşağıda üniversite öğrencilerinin arkadaşları ve arkadaş grupları hakkında çeşitli sorular bulunmaktadır. Çalışmaya katılımda gönüllülük esastır. Bu formun üzerine isim, soy isim, numara gibi kişisel bilgiler kesinlikle yazılmayacaktır. Size ait bu formlar ve verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Yardımlarınız için çok teşekkür ederim.

Şeyma TOZLU

Yrd.Doç. Dr. Seval ERDEN

Yüksek Lisans Tez Öğrencisi

Tez Danışmanı

1.Arkadaş senin için ne demektir?

2.Birisinin “en yakın” arkadaşın olduğunu nasıl anlarsın?

3.Biriyle arkadaş olmak için onda ne gibi özellikler ararsın? / Arkadaşlarımı neye göre seçersin?

4.Üniversitede kaç tane yakın arkadaşın var?

5.Kendini iyi hissetmediğinde, bir sorunun olduğunda paylaşmak için ilk kimi ararsın?

6.Arkadaşlarıyla özel hayatını, kişisel sorunlarını paylaşıyor musun?

7. Bir arkadaş grubun (klik) var mı? (Klik: birbirine oldukça bağlı 4 ile 6 gençten oluşan etkileşim temelli kişinin birlikte takıldığı, konuştuğu, yakın arkadaşlıklar kurduğu sosyal ortamdır.)

8. Grubunuzun adı var mı? Varsa nedir?

9. Gruptaki arkadaşlarıyla daha çok hangi yolla iletişim kurarsınız?

Yüzyüze Sosyal medya ile Whats App ile Telefonla

10. Grubunuzdakilerin ne gibi ortak ilgi ve değerleri var? (örnek ilgiler: sanat, spor, edebiyat, müzik... örnek değerler: güven, bağışlama, dürüstlük, paylaşım, saygı, sorumluluk, disiplin.)

11. Arkadaşlarıyla birlikteyken, boş zamanlarınızda neler yaparsınız?

12. Bu grupta takılmadan önce

13. Bu grupta takılmaya başladıktan sonra.....

14. Kıyafet seçiminde nelere dikkat edersin? Grubunuzdakiler kıyafet seçimlerinde nelere dikkat eder? Giyim konusunda, birbirinizin ne giydiğini, nereden giyindiğini önemser misiniz?

15. Ne tür müzik dinlersin? Gruptaki diğer arkadaşların ne tür müzik dinler?

16. Arkadaş grubunda daha çok ne gibi konular hakkında konuşursunuz?

17. Gruptaki arkadaşlarının seni anlayıp sana destek olmaları konusunda neler düşünüyorsun?

18. Grupla beraber daha çok nerelerde takılırsınız?

19. Grubunuza ait kullandığınız bazı lakap ya da grup jargonunuz var mı?

20. Bu küçük grupta daha çok kimin sözü geçer?

21. Bu küçük grupta sözü geçen biri olmak için nasıl birisi olmak gerekir?

22.Bu küçük grubun kuralları var mıdır? Varsa bu kurallar nasıl konuldu/konulur?

23.Grupta kabul görmeyen davranışlar nelerdir?

24.Alkol, sigara ya da uyuşturucu madde kullanır mısın? (Kullanıyorsa)Ne zamandan beri kullanıyorsun? Arkadaşların arasında kullananlar var mı?

Ek 2:

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Katılımcı no/ kod:

Üniversite adı:

Bölümü:

Sınıfı:

Cinsiyeti:

Doğum tarihi/ Yaşı:

Doğum yeri:

Etnik kökeni:

LYS-YGS sonucu Türkiye sıralaması:

Not ortalaması:

Ailenin aylık geliri: **Düşük** **Orta** **Yüksek**

Aylık ortalama harcama: **Düşük** **Orta** **Yüksek**

Kimle ve nerede kalıyor:

Kız/Erkek arkadaşı: **Var** **Yok**